

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ Κ. ΜΠΟΛΤΕΤΣΟΥ

Φοιτήτρια του τμήματος Νομικών και Οικονομικών Επιστημών της Νομικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

A. M. 1340199900371

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ

ΙΤΑΛΙΚΟΥ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Εργασία

στο μάθημα

Σύνθεση Δημοσίου Δικαίου

καθηγητή A. Δημητρόπουλος

Έτος 2004

Συγκριτική Θεώρηση

Ελληνικού και Ιταλικού Συντάγματος

με βάση τη δομή του Ελληνικού.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Μας ανατέθηκε να διερευνήσουμε και να συγκρίνουμε το Ελληνικό και το Ιταλικό Σύνταγμα. Μεθοδολογικά, προχωρήσαμε στη σύγκριση και την διατύπωση των παρατηρήσεών μας έχοντας ως βάση τη δομή του Ελληνικού Συντάγματος. Η μορφή που αποτυπώνουμε τις παραπομπές στο Σύνταγμα είναι με μικρό γράμμα για το Κεφάλαιο και με αριθμό για το άρθρο. Ακολουθείται από τις λέξεις «ελλ Σ» ή «ιταλ Σ» για το Ελληνικό ή Ιταλικό Σύνταγμα, αντίστοιχα.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το **Ιταλικό Σύνταγμα (ιταλ Σ)** είναι χωρισμένο με διαφορετικό τρόπο από το **Ελληνικό Σύνταγμα (ελλ Σ)** ως προς τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις. Στην αρχή παρατίθενται οι βασικές αρχές (α 1-12) που ουσιαστικά είναι τα κριτήρια που πρέπει να συμμορφώνονται οι δημόσιες αρχές και αποτελούν τα όρια στη δράση του νομοθέτη, αφού δε μπορούν να τροποποιηθούν ούτε με νόμο ούτε με συνταγματική αναθεώρηση (α 138)

Οι αρχές που συνοψίζονται στα 12 αυτά άρθρα είναι η δημοκρατική αρχή (α 1, το κράτος στηρίζεται στη συναίνεση του λαού), ο σεβασμός στην αξία του ανθρώπου (α 2, με ευρείς νομικές εγγυήσεις για τη προστασία του), η προβολή των κοινωνικών ομάδων που τοποθετούνται μεταξύ του ατόμου και του κράτους ως μέσο για μια πιο ολοκληρωμένη ανάπτυξη της προσωπικότητας του ατόμου (2 και 5), η εργασία (1 και 4, βρισκόμενη στο κέντρο της πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής ζωής της χώρας), η αρχή της αλληλεγγύης μεταξύ των πολιτών που δικαιολογεί την αρχή του προοδευτικού συστήματος στην υποχρεωτική εισφορά προς το κράτος (φόροι, α 2), η αρχή της ισότητας, η αρχή της ενότητας και του αδιαίρετου της πολιτείας (α 5, εγγύηση εξάλλου και από το α 52), και τέλος η αρχή της τοπικής αυτοδιοίκησης (α 5).

Στη συνέχεια παρατίθενται τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των πολιτών χωρισμένα σε 4 κεφάλαια ανάλογα με το αν συγκαταλέγονται στις σχέσεις μεταξύ των πολιτών (α 13-28), σε εκείνες κοινωνικοηθικού περιεχομένου (29-34), στις οικονομικές σχέσεις των πολιτών μεταξύ τους ή με το κράτος (35-47), και σε εκείνες που αναφέρονται στη πολιτική ζωή (48-54).

Τα επόμενα μέρη του ιταλ Σ προσομοιάζουν αρκετά με το ελλ, ως προς τη παράταξη των άρθρων για την οργάνωση της πολιτείας, και ειδικότερα, οι διατάξεις για τη Βουλή, το πρόεδρο της δημοκρατίας, την κυβέρνηση, τη δικαιοσύνη. Στη συνέχεια υπάρχει η ρύθμιση σχετικά με το τρόπο διοίκησης της τοπικής αυτοδιοίκησης που διαφέρει ως σύστημα από το ελλ Σ. Ειδικό κεφάλαιο υπάρχει για τις συνταγματικές εγγυήσεις και τέλος υπάρχουν οι μεταβατικές και τελικές διατάξεις που έχουν άλλη αρίθμηση αλλά αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του ιταλ Σ.

ΜΕΡΟΣ 1^ο

Βασικές Διατάξεις

ΤΜΗΜΑ Α': Μορφή του πολιτεύματος

α 1 ελλ Σ: Ως προς τη μορφή του πολιτεύματος παρατηρείται ότι και στις 2 χώρες υπάρχει καταρχάς Προεδρευόμενη κοινοβουλευτική δημοκρατία. Το ιταλικό Σ ωστόσο εξυψώνει την εργασία σαν στοιχείο ορισμού ενός νέου τύπου δημοκρατίας. Έτσι η πολιτεία που στηρίζεται αποκλειστικά στην έγκριση του λαού όχι μόνο δεν αναγνωρίζει καμία νομική αξία στη μεγαλοκτημοσύνη ή σε άλλα προνόμια (όπως οι τίτλοι ευγενείας), αλλά κινείται προς την απομάκρυνση τυχόν εμποδίων για την επίτευξη της κοινωνικής αξιοκρατίας επιβεβαιώνοντας το δικαίωμα στην εργασία για όλους. Μια τέτοια δήλωση δεν έχει την κλασσική έννοια που έχει στις σοσιαλιστικές δημοκρατίες και γι αυτό άλλωστε αλλάχθηκε το αρχικά προτεινόμενο όνομα της «δημοκρατίας των εργαζομένων». Κατ' αυτό το τρόπο εκφράζεται η εργασία ως κοινωνικό θεμέλιο της ιταλικής δημοκρατίας, όπως παρουσιάζεται σαφέστερα στα α 4,35-38 ιταλ Σ.

Θεμέλιο και των δύο πολιτευμάτων είναι η λαϊκή κυριαρχία και οι εξουσίες ασκούνται κατά το Σ, χαρακτηρίζοντας έτσι τα 2 κράτη ως κράτη δικαίου.

α 2 ελλ Σ: Ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου βρίσκεται επίσης στο 2^ο άρθρο του ιταλ Σ, μόνο που το τελευταίο αναφέρεται πέρα από το άτομο και στις κοινωνικές ομάδες που εκείνος βρίσκεται και αναπτύσσει τη προσωπικότητά του. Στο ίδιο άρθρο κάνει επίσης λόγο για την υποχρέωση εκπλήρωσης της πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής αλληλεγγύης, μεταμορφώνοντας έτσι το άτομο σε ενεργό και υπεύθυνο μέλος της κοινότητας και θεμελιώνει την απαραίτητη προϋπόθεση διατήρησης της μορφής του κοινωνικού κράτους(πχ σχετικά τα α του ιταλ Σ 54 άμυνα της πατρίδας, 53 υποχρεωτική συνεισφορά στα δημόσια βάρη, 54 πίστη στη δημοκρατία)

Το ελλ Σ κάνει λόγο ήδη στο 2η παρ του α 2 για σεβασμό στους γενικά αναγνωρισμένους κανόνες του διεθνούς δικαίου επιδιώκοντας την εμπέδωση της ειρήνης, της δικαιοσύνης καθώς και την ανάπτυξη των φιλικών σχέσεων μεταξύ των λαών και των κρατών. Ανάλογες διατάξεις συναντούμε στα α 10 και 11 του ιταλ Σ.

ΤΜΗΜΑ Β': Σχέσεις Εκκλησίας και Πολιτείας

α 3 ελλ Σ: Στο α αυτό αναφέρεται η επικρατούσα θρησκεία στην Ελλάδα που είναι η θρησκεία της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας του Χριστού. Από νομική άποψη η επικρατούσα θρησκεία δεν κατέχει ανώτερη θέση, σε σύγκριση με τις άλλες αναγνωριζόμενες θρησκείες. Επομένως η ύπαρξη

επικρατούσας θρησκείας δεν έρχεται σε αντίθεση με την αρχή της ίσης μεταχείρισης των θρησκειών. Η επικρατούσα θρησκεία ως επίσημη θρησκεία τελεί σε ιδιάζουσα νομική σχέση με το κράτος.

Το ιταλ Σ στο α 7 αναφέρει σχετικά ότι κράτος και καθολική εκκλησία είναι ανεξάρτητοι και κυρίαρχοι καθένα στη δική του οργάνωση. Με το τρόπο αυτό αναγνωρίζεται στην καθολική εκκλησία ένα είδος κατάστασης υποκειμένου του διεθνούς δικαίου. Οι μεταξύ τους σχέσεις ρυθμίζονται από τις λατερανιανές συνθήκες.

ΜΕΡΟΣ 2^ο

Ατομικά και Κοινωνικά δικαιώματα

α 4 ελλ Σ: Σχετικά με την ισότητα των πολιτών ενώπιον του νόμου, χωρίς διακρίσεις οιασδήποτε τύπου, την ιθαγένεια, την ίση συνεισφορά στα δημόσια βάρη ανάλογα με τις δυνάμεις τους, τη στρατιωτική θητεία και την ανυπαρξία τίτλων ευγενείας και διακρίσεων για τα οποία κάνει λόγο το παρόν άρθρο του ελλ Σ βρίσκουν ομοιότητες και σχετικές αναφορές στο ιταλ Σ ως εξής:

το α 3 ιταλ Σ αναφέρει αναλυτικά ποιες διακρίσεις κάθε φύσης δε πρέπει να συναντούνται στις κοινωνικές σχέσεις των πολιτών, στις οποίες υπάρχει απόλυτη ισότητα. Ουσιαστικά αποτελεί μια δήλωση της γενικότερης αρχής, ήδη αναφερόμενης, της μη παραβίασης της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Επιπλέον αναφέρει ως υποχρέωση της πολιτείας να απομακρύνει κάθε εμπόδιο που παρακωλύει την οικονομική και κοινωνική οργάνωση καθώς περιορίζοντας de facto την ελευθερία και την ισότητα των πολιτών, εμποδίζουν την απόλυτη ανάπτυξη της ανθρώπινης οντότητας και την αποτελεσματική συμμετοχή όλων των εργαζόμενων στη πολιτική, οικονομική και κοινωνική οργάνωση. Με σκοπό να απομακρυνθούν τέτοιου είδους εμπόδια αναγνωρίζονται στους πολίτες τα κοινωνικά δικαιώματα. Σχετικά με την ιθαγένεια το ιταλ Σ στο α 22 αναφέρει ότι κανείς δε μπορεί να στερηθεί την ιθαγένεια (όπως και την ικανότητα δικαίου και το όνομα) για πολιτικούς λόγους. Στους πολιτικούς λόγους δεν αναφέρεται μόνο η συμμετοχή σε ένα κόμμα της αντιπολίτευσης αλλά σε οποιαδήποτε δραστηριότητα που θέτει σε αντίθεση τα συμφέροντα του κράτους και γενικότερα εκείνα της συλλογικότητας. Αντίθετα το ελλ Σ στο α 4 παρ 3 αναφέρει τους λόγους που επιτρέπεται να αφαιρεθεί η ιθαγένεια, δηλαδή οι περιπτώσεις όταν κάποιος αποκτά εκούσια μια άλλη ιθαγένεια ή που αναλαμβάνει σε ξένη χώρα υπηρεσία αντίθετη προς τα εθνικά συμφέροντα. Αντίστοιχοι λόγοι στο ιταλ Σ δεν αναφέρονται.

Στη 4η παρ του α 4 ελλ Σ γίνεται μνεία στη δυνατότητα μόνο των ελλήνων πολιτών να γίνονται δεκτοί σε όλες τις δημόσιες λειτουργίες με τις εξαιρέσεις που προβλέπονται στο νόμο(κυρίως εξαιτίας της ευρωπαϊκής ιθαγένειας των κρατών μελών). Στο ιταλ Σ σχετικά γίνεται αναφορά στο α 97, κατά το οποίο η πρόσβαση στις δημόσιες λειτουργίες γίνεται με διαγωνισμό για να

εξασφαλιστεί η ισότητα ευκαιριών και η αξιοκρατία χωρίς ειδικότερη διευκρίνιση ποιοι μπορεί να λάβουν μέρος στο διαγωνισμό, προσόντα που προβλέπονται από απλό νόμο.

Η ισότητα στη συνεισφορά στα δημόσια βάρη ανάλογα με τις δυνάμεις του καθενός, διατυπώνεται στο ιταλ Σ στο α 53 που θεσπίζεται εξάλλου το φορολογικό σύστημα σύμφωνα με προοδευτικά κριτήρια διανεμητικής ικανότητας.

Στο α 52 του ιταλ Σ αναφέρεται η υποχρεωτική στρατιωτική θητεία, με τους περιορισμούς και τους τρόπους που αναφέρονται στο νόμο.

Στο α XIV των τελικών και μεταβατικών διατάξεων αναφέρεται ότι οι τίτλοι ευγενείας δεν αναγνωρίζονται και όσοι υπήρχαν πριν τις 28 Οκτωβρίου 1922 χρησιμοποιούνται πλέον ως μέρος του ονόματος.

α 5 ελλ Σ: Σχετικά με την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας, την προστασία της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας, την έκδοση αλλοδαπού, των προσωπική ελευθερία και τα ατομικά περιοριστικά διοικητικά μέτρα για τα οποία το παρόν άρθρο του ελλ Σ έχουν να παρατηρηθούν τα εξής όσον αφορά το ιταλ Σ.

Το α 3 ιταλ Σ αναφέρει το δικαίωμα της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας και την υποχρέωση του κράτους να προωθεί την ελεύθερη συμμετοχή του στην οικονομική, κοινωνική και πολιτική ζωή, χωρίς καμιά διάκριση (α 4 ελλ Σ).

Η απαγόρευση έκδοσης αλλοδαπού για πολιτικά εγκλήματα βρίσκεται στο α 10 ιταλ Σ.

Σχετικά με τη προσωπική ελευθερία και το απαραβίαστο της γίνεται λόγος στο α 13 του ιταλ Σ. Η ελευθερία κίνησης ή εγκατάστασης στη χώρα καθώς και η ελεύθερη έξοδος και είσοδος σ' αυτή για τους πολίτες της, βρίσκονται στο α 16 ιταλ Σ.

α 6 ελλ Σ: Το αντίστοιχο άρθρο στο ιταλ Σ που ρυθμίζει πότε είναι επιτρεπτή η σύλληψη και η κράτηση βρίσκεται στο α 13 ιταλ Σ. Συγκεκριμένα δεν είναι επιτρεπτή καμιά μορφή περιορισμού της προσωπικής ελευθερίας αν δε γίνεται με δικαιολογημένο ένταλμα από τις δικαστικές αρχές και μόνο στις περιπτώσεις που ορίζονται στο νόμο. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις περιοριστικά αναφερόμενες στο νόμο, οι αρχές της δημόσιας ασφάλειας μπορούν να υιοθετήσουν προσωρινές διατάξεις που πρέπει να κοινοποιηθούν στις δικαστικές αρχές μέσα σε 48 ώρες, αλλιώς είναι ανίσχυρες. Στο ίδιο άρθρο αναφέρεται ότι τα ανώτερα όρια της προσωρινής φυλάκισης ορίζονται στο νόμο. Το ελλ Σ περιλαμβάνει περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με τα όρια και τις προϋποθέσεις κράτησης καθώς και την ευθύνη των προσώπων που είναι υπεύθυνοι για την κράτηση. Ο ιταλ συνταγματικός νομοθέτης θέσπισε 3 εγγυήσεις για τη προστασία της προσωρινής ελευθερίας: τη πρόβλεψη με νόμο των σχετικών περιπτώσεων, το περιορισμό της σχετικής δικαιοδοσίας μόνο στη δικαστική εξουσία να εκδίδει ή να επικυρώνει διατάξεις περιοριστικές της ελευθερίας και την αιτιολόγηση των διαταγμάτων.

α 7 ελλ Σ Τη γενική αρχή, ότι δεν υπάρχει έγκλημα ούτε ποινή επιβάλλεται χωρίς νόμο που να ισχύει πριν από τη τέλεση της πράξης τη συναντούμε στο α 25 του ιταλ Σ. Το α 27 ιταλ Σ κάνει λόγο για απαγόρευση συμπεριφορών που παραβιάζουν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και προσθέτει ότι οι ποινές πρέπει να τείνουν στην ομαλή επανένταξη του καταδικασθέντος. Επίσης αναφέρει ότι η ποινική ευθύνη είναι προσωπική και ο κατηγορούμενος δε θεωρείται ένοχος μέχρι την οριστική καταδίκη.

Και τα 2 Σ εξάλλου αναφέρουν ότι η θανατική ποινή δεν επιβάλλεται παρά μόνο για στρατιωτικά εγκλήματα σε καιρό πολέμου (α 27 ιταλ Σ).

Το ελλ Σ περαιτέρω ορίζει ότι απαγορεύεται η γενική δήμευση και προβλέπει αποζημίωση σε όσους στερήθηκαν άδικα ή παράνομα με οποιοδήποτε τρόπο τη προσωπική τους ελευθερία. Ανάλογη διάταξη βρίσκεται στο α 24 ιταλ Σ.

α 8 ελλ Σ. Το δικαίωμα του νόμιμου δικαστή βρίσκεται στο α 25 ιταλ Σ. Η απαγόρευση σύστασης έκτακτων ή ειδικών δικαστών βρίσκεται στο α 102 παρ 2 ιταλ Σ.

α 9 ελλ Σ. Το δικαίωμα του ασύλου της κατοικίας και η απαγόρευση έρευνας σ' αυτή αν δε γίνεται με τις προϋποθέσεις και τους τρόπους που ορίζει ο νόμος για τη προστασία της προσωπικής ελευθερίας, βρίσκεται στο α 14 ιταλ Σ, το οποίο προσθέτει ότι ειδικοί νόμοι ρυθμίζουν τα σχετικά για τις έρευνες για λόγους δημόσιας υγείας και ασφάλειας ή για οικονομικούς και φορολογικούς σκοπούς. Το ελλ Σ ορίζει και υποχρέωση αποζημίωσης σε περίπτωση παραβίασης του σχετικού δικαιώματος.

α 10 ελλ Σ. Αντίστοιχο περιεχόμενο με αυτό του παρόντος άρθρου σχετικά με το δικαίωμα αναφοράς στις αρχές συναντάται στο α 97 ιταλ Σ κατά το οποίο οι δημόσιες υπηρεσίες είναι οργανωμένες σύμφωνα με το νόμο ώστε να βεβαιώνεται η καλή λειτουργία και η αμεροληψία της διοίκησης. Ο σχετικός ιταλ νόμος που εκδόθηκε σύμφωνα με το άρθρο αυτό, ο ν. 241/90, προσθέτει πλάι στις αρχές της νομιμότητας, της καλής λειτουργίας και της αμεροληψίας που εκπηγάζουν από το Σ και εκείνες της διαφάνειας και του δικαιώματος πρόσβασης στα έγγραφα της Διοίκησης, επιτρέποντας έτσι στο πολίτη να παρακολουθεί τη γραφειοκρατική δραστηριότητα της διοίκησης και τυχόν πράξεις αμεροληψίας.

α 11 ελλ Σ. Το δικαίωμα της ελεύθερης και ειρηνικής συνάθροισης βρίσκεται στο α 17 ιταλ Σ. Δε χρειάζεται προηγούμενη διοικητική άδεια (ουσιαστικά μόνο κοινοποίηση) αν η συνάθροιση πραγματοποιείται σε χώρο ανοικτό στο κοινό. Ενώ χρειάζεται, αν γίνεται σε δημόσιο χώρο, όπου μπορεί και να απαγορευτεί για λόγους δημόσιας ασφάλειας ή ειρήνευσης. Σχετικά με την ύπαρξη αστυνομίας στη συνάθροιση που αναφέρει ρητά το ελλ Σ, και οι ιταλικές αρχές- σύμφωνα με επεξήγηση του συντάγματος στο άρθρο αυτό- δημόσιας ασφάλειας έχουν εξουσία και υποχρέωση να στέλνουν όργανα της αστυνομίας να ελέγξουν την ομαλή εξέλιξη της συνάθροισης καταρχάς για την ασφάλεια των συμμετεχόντων.

α 12 ελλ Σ. Η αντίστοιχη ρύθμιση του α αυτού στο ιταλ Σ βρίσκεται στο α 18 όπου θεσπίζεται το δικαίωμα της ελεύθερης σύστασης ενώσεων χωρίς ύπαρξη προηγούμενης άδειας για διάφορους σκοπούς που δεν απαγορεύονται από ποινικούς νόμους. Απαγορεύονται επίσης μυστικές ενώσεις προσώπων που έχουν, ακόμα και έμμεσα, πολιτικούς σκοπούς μέσω οργανώσεων στρατιωτικού χαρακτήρα. Με τη διάταξη αυτή απαγορεύεται εξάλλου σαφώς κάθε μορφή ανασύστασης φασιστικών κινημάτων που στηρίζονται ακριβώς στη δράση παραστρατιωτικών οργανώσεων. Στο α 39 ιταλ Σ βρίσκεται η ελεύθερη σύσταση συνδικαλιστικής οργάνωσης, όπου αναφέρεται επίσης ότι τα συνδικάτα δεν έχουν άλλη υποχρέωση από εκείνη της εγγραφής τους σε τοπικά ή κεντρικά γραφεία, σύμφωνα με το νόμο. Όρος εγγραφής είναι η ύπαρξη καταστατικών με δημοκρατικές βάσεις. Αντιπρόσωποι των συνδικαλιστικών οργανώσεων ανάλογα με το ποσοστό των εγγεγραμμένων τους μπορούν να συνάπτουν συλλογικές συμβάσεις που είναι υποχρεωτικές για όλους τους συμμετέχοντες στην κατηγορία που αυτές αναφέρονται και ρυθμίζουν. Αντίθετα δεν υπάρχει ειδική αναφορά όπως στο ελλ Σ για τη περίπτωση διάλυσης του σωματείου, τους αστικούς και γεωργικούς συνεταιρισμούς και την ύπαρξη αναγκαστικών συνεταιρισμών σε ειδικές περιπτώσεις, θέματα πιο συγκεκριμένα που για κοινωνικοϊστορικούς λόγους δεν απασχόλησαν τον ιταλό συνταγματικό νομοθέτη όπως τον έλληνα.

α 13 ελλ Σ. Στο α 19 ιταλ Σ αναφέρεται η θρησκευτική ελευθερία(περιεχόμενο του παρόντος ελλ α) και η ακώλυτη άσκησή της με τον όρο να μη περιέχει έθιμα που είναι ενάντια στα χρηστά ήθη. Εξάλλου η ισότητα των πολιτών στην απόλαυση των δικαιωμάτων τους που δεν εξαρτάται από τη θρησκεία του καθενός βρίσκεται ήδη θεσπισμένη στα α 2 και 3 ιταλ Σ. Στο α 8 ιταλ Σ αναφέρεται ότι όλες οι θρησκείες είναι ίσες απέναντι στο νόμο και οι σχέσεις τους με το κράτος ρυθμίζονται με νόμο. Η ανεμπόδιστη λατρεία κάθε γνωστής θρησκείας καθιερώνεται επίσης στο ιταλ Σ στο α 20 που απαγορεύει κάθε μορφή ειδικού νομοθετικού περιορισμού ή φορολογικής επιβάρυνσης για τη σύστασή της, τη νομική ικανότητά της και κάθε άλλη μορφή δραστηριότητάς της. Το ελλ Σ προσθέτει ότι κανείς δε μπορεί να απαλλαγεί από τις υποχρεώσεις του προς το κράτος ή να αρνηθεί να συμμορφωθεί με τους νόμους εξαιτίας των θρησκευτικών του πεποιθήσεων καθώς και ότι κανένας όρκος δεν επιβάλλεται χωρίς νόμο που ορίζει και το τύπο του.

α 14 ελλ Σ. Για το τύπο και την ελεύθερη έκφραση και διάδοση των στοχασμών, η σχετική ρύθμιση στο ιταλ Σ είναι στο α 21. Το ελλ Σ αναφέρει αναλυτικά της περιπτώσεις που επιτρέπεται κατάσχεση μετά την κυκλοφορία με παραγγελία του εισαγγελέα, ενώ το ιταλ Σ κάνει σχετικά λόγο για τις περιπτώσεις εγκλημάτων που ειδικά αναφέρει ο νόμος για το Τύπο. Η ανάγκη διαφάνειας σχετικά με τη χρηματοδότηση αναφέρεται και στα 2 Σ, με αναλυτικότερη και εκτενέστερη μορφή εκείνης του ελλ Σ, ενώ το τελευταίο αναφέρεται στη παρ 5 επιπλέον και στο δικαίωμα επανόρθωσης στη περίπτωση ανακριβούς δημοσιεύματος ή εκπομπής.

α 15 ελλ Σ. Ειδική ρύθμιση με ξεχωριστό άρθρο, πέρα από εκείνη σχετικά με το τύπο δεν υπάρχει στο ιταλ όπως υπάρχει στο ελλ Σ

α 16 ελλ Σ. Η υποχρέωση του κράτους για τη προαγωγή και ανάπτυξη του πολιτισμού και της επιστημονικής έρευνας βρίσκεται στο α 9 παρ 1 ιταλ Σ.

Για την υποχρεωτική και δωρεάν εκπαίδευση, το καθεστώς των πανεπιστημίων και την επαγγελματική μόρφωση καθώς και την κρατική ενίσχυση σχετικά το α 34 ιταλ Σ. Παρατηρείται ότι το ελλ Σ περιέχει πιο λεπτομερειακή σχετική πρόβλεψη.

α 17 ελλ Σ. Σχετικά με το δικαίωμα της ιδιοκτησίας τα α 42,44 και 3 του ιταλ Σ. Το ελλ Σ περιλαμβάνει λεπτομερώς την υποχρέωση αποζημίωσης σε περίπτωση αναγκαστικής απαλλοτρίωσης ενώ στο ιταλ Σ δεν αναφέρεται πάντα ως απαραίτητο. Το ιταλ Σ κάνει τέλος λόγο για ρύθμιση από το νόμο για την κληρονομική διαδοχή.

α 18 ελλ Σ. ειδικός λόγος για τα μεταλλεία, ορυχεία, ύδατα, σπήλαια δε γίνεται στο ιταλ Σ

α 19 ελλ Σ. Το δικαίωμα της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας βρίσκεται στο α 15 ιταλ Σ. Σχετικά το ελλ Σ προβλέπει τη δημιουργία ανεξάρτητης αρχής που διασφαλίζει το απόρρητο των επιστολών.

α 20 ελλ Σ. Το δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας βρίσκεται στα α 24,113 ιταλ Σ(κατά των πράξεων της δημόσιας διοίκησης). Το ελλ Σ στη 2η παρ του ίδιου α κάνει λόγο και για το δικαίωμα προηγούμενης ακρόασης.

α 21 ελλ Σ. Η οικογένεια (καθώς και η νεότητα, η παιδική ηλικία, η μητρότητα) προστατεύεται στο ιταλ Σ στα α 29,30,31

Η προστασία της υγείας προβλέπεται στο α 32 ιταλ Σ.

Για τα άτομα με ειδικές ανάγκες υπάρχει πρόνοια στο α 38 παρ 3 ιταλ Σ σχετικά με τη μόρφωση και την επαγγελματική κατάρτισή τους.

Το ελλ Σ κάνει αναφορά και στις πολύτεκνες οικογένειες, αναπήρους, θύματα του πολέμου και τις οικογένειές τους, τους πάσχοντες από ανίατη νόσο οι οποίοι είναι αντικείμενα ειδικής πρόνοιας απ' το κράτος καθώς επίσης και για τη δημογραφική πολιτική ως υποχρέωση του κράτους.

α 22 ελλ Σ. Τα α του ιταλ Σ που αναφέρονται στην εργασία βρίσκονται στο 3ο κεφάλαιο με τον τίτλο «σχέσεις οικονομικές»,α 35-38 αλλά και α 4, όπου γίνεται λόγος για προστασία και προώθηση του δικαιώματος αυτού από το κράτος, την ισότητα των φύλων απέναντι στην εργασία. Σχετικά με τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας, το α 39 παρ 4 ιταλ Σ. Το ελλ Σ κάνει λόγο και για υποχρέωση επίταξης προσωπικών υπηρεσιών σε περίοδο πολέμου για την αντιμετώπιση ειδικών αναγκών. Για ειδική μέριμνα του κράτους για την κοινωνική ασφάλιση των εργαζομένων σχετικό είναι το α 38 παρ 2 του ιταλ Σ. Αναμφισβήτητα το ιταλ Σ περιέχει περισσότερες και ειδικότερες ρυθμίσεις σχετικά με την εργασία, η σπουδαιότητα της τελευταίας για την ιταλικό κράτος φαίνεται άλλωστε από το πρώτο μάλιστα α του ιταλ Σ.

α 23 ελλ Σ. Για το δικαίωμα της απεργίας σχετικό το α 40 του ιταλ Σ το οποίο παρέχεται χωρίς διάκριση σε εργαζόμενους και εργοδότες. Ωστόσο το α 23 παρ 2 του ελλ Σ προβλέπει περιορισμό του δικαιώματος της απεργίας για τους δικαστικούς λειτουργούς και σ' αυτούς που υπηρετούν στα σώματα ασφαλείας. Το ιταλ Σ κάνει μόνο λόγο άσκησης του δικαιώματος μέσα στο πλαίσιο των νόμων και αφήνεται να εννοηθεί ότι επιτρέπονται εξαιρέσεις όπως εκείνη του ν.146/12-6-1990, για τις δημόσιες υπηρεσίες άμεσης αναγκαιότητας ή ανώτερης σπουδαιότητας.

α 24 ελλ Σ. Στο α 9 παρ 2 ιταλ Σ προστατεύεται το περιβάλλον και η ιστορική και καλλιτεχνική περιουσία του ιταλ έθνους. Μικρότερη αναφορά της δημόσιας περιουσίας γενικότερα και της διαχείρισής της γίνεται στο α 119 ιταλ Σ όπου ορίζεται ότι οι περιφέρειες, οι δήμοι, οι κοινότητες και οι μητροπολιτικές πόλεις έχουν τη δική τους αποκλειστική περιουσία.

Το ελλ Σ περιέχει περισσότερες ρυθμίσεις καθώς αναφέρεται στην χωροταξική διάρθρωση της χώρας, στη σύνταξη εθνικού κτηματολογίου, το τρόπο ενεργοποίησης πολεοδομικά μιας περιοχής και χωρίς ανάγκη αποζημίωσης και ειδικότερα στη προστασία των παραδοσιακών στοιχείων της χώρας λαμβάνοντας ακόμα και περιοριστικά της ιδιοκτησίας μέτρα.

α 25 ελλ Σ. Η προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους της κοινωνίας και η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου βρίσκονται στο α 2 ιταλ Σ.

ΜΕΡΟΣ 3^ο

Οργάνωση και λειτουργίες της Πολιτείας

ΤΜΗΜΑ Α΄. Σύνταξη της Πολιτείας

α 26 ελλ Σ. Εκδηλώσεις της αρχής της διάκρισης των εξουσιών βρίσκονται στα α 101, 67, 92 και 94 ιταλ Σ.

α 27 δεν υπάρχει αντίστοιχη ρύθμιση

α 28 ελλ Σ. Τα α 10 και 11 ιταλ Σ καθορίζουν τις διεθνείς σχέσεις του ιταλ κράτους και αποτελούν θεμέλιο για τη συμμετοχή της χώρας στις διαδικασίες της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Στο ελλ Σ υπάρχει επιπλέον ο όρος ότι δε θίγουν οι περιορισμοί της εθνικής κυριαρχίας τα δικαιώματα του ανθρώπου και τις βάσεις του δημοκρατικού πολιτεύματος καθώς και ότι γίνεται με βάση τις αρχές της ισότητας και της αμοιβαιότητας, χαρακτηριστικό εξάλλου που το βρίσκουμε και στα 2 Σ. Στο α 10 ιταλ Σ επίσης αναφέρεται το δικαίωμα του ασύλου του ξένου πολίτη που δε μπορεί να ασκήσει τις δημοκρατικές ελευθερίες που εγγυάται το ιταλ Σ στη χώρα του. Στο α 11 ιταλ Σ γίνεται αναφορά του πολέμου και άρνηση της χώρας να το χρησιμοποιήσει ως όργανο προσβολής κατά της ελευθερίας των άλλων λαών ή ως μέσο επίλυσης των διεθνών διαφορών. Στο ελλ Σ δε συναντάται καθόλου θέση απέναντι στο πόλεμο ως μέσου επίλυσης των διαφορών.

α 29 ελλ Σ. Το δικαίωμα ίδρυσης και συμμετοχής στα πολιτικά κόμματα αναφέρεται στο α 49 ιταλ Σ. Το ελλ Σ μετά την τελευταία αναθεώρηση περιέχει επιπλέον ρυθμίσεις σχετικά με τις πηγές χρηματοδότησης των πολιτικών κομμάτων και των προεκλογικών δαπανών καθώς και τους περιορισμούς σε ορισμένα πρόσωπα εκδήλωσης των πολιτικών και κομματικών πεποιθήσεων, ιδιαίτερα εν ώρα υπηρεσίας.

ΤΜΗΜΑ Β΄. Πρόεδρος της Δημοκρατίας

α 30-50 ελλ Σ. Στο α 83 ιταλ Σ ορίζεται πως εκλέγεται ο πρόεδρος της δημοκρατίας και ποιοι συμμετέχουν στην εκλογή εκτός από το κοινοβούλιο. Εκλέγεται για 7 χρόνια σε αντίθεση με τον ελλ πρόεδρο της δημοκρατίας που εκλέγεται για 5 χρόνια.

Το προσόντα για έναν ιταλό πρόεδρο της δημοκρατίας είναι η ιταλ ιθαγένεια, να έχει συμπληρώσει το 50ο έτος της ηλικίας του και να χαίρει όλων των πολιτικών του δικαιωμάτων. Ο Έλληνας Πρόεδρος της Δημοκρατίας πρέπει να έχει συμπληρώσει το 40ο έτος της ηλικίας του και να είναι έλληνας τουλάχιστον ο ένας γονέας του ενώ ο ίδιος πρέπει να έχει τουλάχιστον 5 έτη την ελληνική ιθαγένεια. Το ασυμβίβαστο του προέδρου της δημοκρατίας με οποιοδήποτε άλλο αξίωμα είναι κοινό χαρακτηριστικό των 2 Σ.

Ο τρόπος εκλογής των προέδρων των 2 κρατών διαφέρει. Σχετικά ορίζεται στο ιταλ Σ ότι για την εκλογή του απαιτείται η πλειοψηφία των 2/3 της συνέλευσης και γίνεται με μυστική ψηφοφορία. Αν δεν επιτευχθεί αυτή, στη 3η ψηφοφορία αρκεί η απόλυτη πλειοψηφία. Αντίθετα στο ελλ Σ αναφέρεται ότι αν δεν επιτευχθεί με τη 3η ψηφοφορία η αυξημένη πλειοψηφία των 2/3 του συνόλου των βουλευτών, διαλύεται η Βουλή και η Βουλή που αναδεικνύεται με τις νέες εκλογές, εκλέγει με ονομαστική ψηφοφορία πρόεδρο της δημοκρατίας με πλειοψηφία των 3/5 του συνόλου των βουλευτών και αν δεν επιτευχθεί, στη 2η ψηφοφορία απαιτείται η απόλυτη πλειοψηφία και αν χρειαστεί και 3η, αρκεί η σχετική πλειοψηφία ενός από τους 2 επικρατέστερους υποψηφίους που λαμβάνουν μόνο μέρος στη τελευταία αυτή ψηφοφορία.

Σε περίπτωση προσωρινής αδυναμίας άσκησης των καθηκόντων του ο πρόεδρος της δημοκρατίας, τον αντικαθιστά ο πρόεδρος της Βουλής ή αν αρνείται ή δεν υπάρχει, η κυβέρνηση συλλογικά (α 34 ελλ Σ). Αν παρατείνεται πάνω από 30 μέρες συγκαλείται Βουλή να αποφασίσει αν συντρέχει περίπτωση εκλογής νέου προέδρου της δημοκρατίας.

Το ιταλ Σ αναφέρει σχετικά ότι στην περίπτωση προσωρινής αδυναμίας του, ο πρόεδρος της δημοκρατίας αναπληρώνεται από τον πρόεδρο της Γερουσίας, ενώ σε περίπτωση οριστικής αδυναμίας ο πρόεδρος της Βουλής των αντιπροσώπων κηρύσσει εκλογές για ένα νέο πρόεδρο της δημοκρατίας μέσα σε 15 μέρες εκτός αν έχουν διαλυθεί οι Βουλές ή υπολείπεται περίοδος 3 μηνών από τη λήξη της θητείας τους.

Στο α 33 ελλ Σ αναφέρεται ρητά ο όρκος που δίνει ενώπιον της Βουλής ο πρόεδρος της δημοκρατίας πριν αναλάβει την άσκηση των καθηκόντων του. Στο α 91 ιταλ Σ αναφέρεται απλώς ότι το πρόεδρος της δημοκρατίας πρέπει να ορκιστεί πίστη στην δημοκρατία ενώπιον των 2 Βουλών.

Σχετικά με τις εξουσίες του προέδρου της δημοκρατίας στο ελλ Σ αναφέρονται εκείνες που χρειάζονται προσυπογραφή και του πρωθυπουργού(α 37 παρ1,81 παρ1,32 παρ 4,41 παρ 1,35 παρ2,44 παρ 3) ή του υπουργικού συμβουλίου(α 41 παρ 2&3,53 παρ 1, 44 παρ 1,48 παρ 5, 79 παρ 5,90 παρ 5) ή από το πρόεδρο της Βουλής (44 παρ 2, 35 παρ 3) και εκείνες που είναι αυτόνομες και προβλέπονται στο α 35 παρ 1&2.

Αντίθετα στο ιταλ Σ στο α 89 αναφέρεται ότι καμιά από τις πράξεις του προέδρου της δημοκρατίας που αναφέρονται στα α 87,88 ιταλ Σ δεν είναι έγκυρη αν δεν έχει προσυπογραφεί από τον αρμόδιο υπουργό ή τον πρόεδρο του συμβουλίου των υπουργών.

Οι περιορισμένες ειδικές ευθύνες του προέδρου της δημοκρατίας περιγράφονται στο α 49 ελλ Σ. Ευθύνεται για εσχάτη προδοσία ή παραβίαση με πρόθεση του Σ και ο τρόπος κατηγορίας και παραπομπής περιγράφονται στο ίδιο α. Για τους ίδιους λόγους ευθύνεται και ο πρόεδρος της δημοκρατίας στο α 90 ιταλ Σ.

Ο πρόεδρος της δημοκρατίας διαλύει τη Βουλή κατά το α 41 ελλ Σ και το αντίστοιχο α στο ιταλ Σ είναι το α 88.

ΤΜΗΜΑ Γ'. Βουλή

α 51-80 ελλ Σ. Τα αντίστοιχα α που ρυθμίζουν την οργάνωση του κοινοβουλίου στο ιταλ Σ αρχίζουν με το α 55 που ορίζει το σύστημα των 2 Βουλών του κοινοβουλίου όταν είναι σε κοινή συνεδρίαση. Τα επόμενα άρθρα (56,57,58,59 ιταλ Σ) καταγράφουν τις βασικές αρχές για τη σύνθεση των δύο Βουλών, ορίζοντας το νούμερο των βουλευτών(αντιπροσώπων) που είναι 630 (12 από τους οποίους εκλέγονται από την περιφέρεια που ανήκει σε όσους ζουν στο εξωτερικό) και των γερουσιαστών που είναι 315 (από αυτούς 6 αντίστοιχα ανήκουν στην περιφέρεια του εξωτερικού). Το κριτήριο για τη κατανομή των εδρών στην εθνική επικράτεια και σε εκείνη τη περιφέρεια του εξωτερικού αναφέρεται στα α 56,57 ιταλ Σ, ενώ τα προσόντα εκλογής και εκλογιμότητας βρίσκονται στα α 56 και 58 ιταλ Σ. Συγκεκριμένα (σύμφωνα και με τα α 48,60,61) οι βουλευτές(αντιπρόσωποι) μπορούν να εκλεγούν όσοι έχουν συμπληρώσει το 25ο έτος της ηλικίας τους από όλους τους πολίτες που είναι ενήλικες, ενώ οι γερουσιαστές εκλέγονται όσοι έχουν συμπληρώσει το 40ο έτος της ηλικίας τους από εκλογείς που έχουν περάσει το 25ο έτος της ηλικίας τους.

Δε γίνεται καμιά αναφορά ωστόσο στο εκλογικό σύστημα για την εκλογή των 2 Βουλών, θέμα για το οποίο έχει αφεθεί στον απλό νόμο η ρύθμισή του (στο ελλ Σ α 54). Η λογική της επιλογής αυτής είναι ότι εκλογικός νόμος πρέπει να μπορεί εύκολα να προσαρμόζεται στις διάφορες ιστορικές και πολιτικές συνθήκες, ενώ το να απαιτούταν η ψήφιση ενός συνταγματικού νόμου για την εκλογική διαδικασία θα προξενούσε μια αναπόφευκτη και ατυχή δυσκαμψία σύμφωνα με το ιταλό συνταγματικό νομοθέτη, δεδομένου ότι ύστερα για αλλαγή του θα απαιτούταν η διαδικασία συνταγματικής αναθεώρησης κατά το α 138 ιταλ Σ. Αντίθετα διαφορετικές ανάγκες οδήγησαν τον έλληνα συνταγματικό νομοθέτη να θέσει τον όρο μαζί με το ρυθμισμένο στο Σ εκλογικό σύστημα, ότι τυχόν αλλαγή του τελευταίου ισχύει από τις μεθεπόμενες εκλογές, εκτός αν υπάρχει πλειοψηφία των 2/3 του όλου συνόλου των βουλευτών για την άμεση ισχύ του, κατά το α 54 ελλ Σ.

Στη συνέχεια γίνεται πιο άμεση ρύθμιση της οργάνωσης των Βουλών και συγκεκριμένα στο α 60 ιταλ Σ ορίζεται η μέγιστη διάρκεια της έκαστης νομοθετικής περιόδου των Βουλών που είναι για 5 χρόνια σε αντίθεση με τη μέγιστη περίοδο της ελλ Βουλής που ψηφίζεται για 4 χρόνια σύμφωνα με το α 53 ελλ Σ. Στο α 61 ιταλ Σ βρίσκεται ο μηχανισμός ανανέωσης των κοινοβουλευτικών συνεδριάσεων και στο α 62 ιταλ Σ η διαδικασία σύγκλησης ενώ τα αντίστοιχα α στο ελλ Σ είναι τα α 64-66. Τα υπόλοιπα άρθρα αντίθετα αφορούν εσωτερικά θέματα της οργάνωσης των 2 κλάδων του ιταλικού κοινοβουλίου : την εκλογή ορισμένων βασιλικών οργάνων όπως ο πρόεδρος και το γραφείο της προεδρίας (α 63 ιταλ Σ), τη δημοσίευση των συνεδριάσεων και τα συστήματα εκλογής (α 64 ιταλ Σ) καθώς και τη σημαντική λειτουργία της αξιολόγησης της πληρότητας των προσόντων των μελών των 2 Βουλών (α 66 ιταλ Σ). Η εσωτερική δομή και λειτουργία του κοινοβουλίου ρυθμίζεται και από τις ίδιες τις Βουλές, μέσω έγκρισης των δικών τους κανονισμών-α 64 ιταλ Σ- που αντιπροσωπεύουν τη μέγιστη έκφραση αυτονομίας την οποία χαίρει κάθε βουλή του κοινοβουλίου. Η ρύθμιση των αντίστοιχων θεμάτων στο ελλ Σ βρίσκεται στα α 64,65,57.

Τα τελευταία α του σχετικού υποκεφαλαίου του ιταλ Σ είναι αφιερωμένα στην εγγύηση της πλήρους ανεξαρτησίας και αυτονομίας των μελών του κοινοβουλίου κατά την εξάσκηση των καθηκόντων τους, όπως είναι η απαγόρευση εξάρτησης του βουλευτή από αυτούς που τον επέλεξαν(α 67 ιταλ Σ), το ανεύθυνο του βουλευτή για όσα λέει ή ψηφίζει κατά τη θητεία του και το ακαταδίωκτο (α 68 ιταλ Σ) καθώς και ο καθορισμός της αμοιβής του(α 69 ιταλ Σ). Οι σχετικές εγγυήσεις στο ελλ Σ βρίσκονται στα α 61-63 εκτός από τη 1η εγγύηση της μη εξάρτησης από τους εκλογείς, η οποία εξασφαλίζεται εμμέσως από τα ασυμβίβαστα και τα κωλύματα που έχουν θεσπιστεί για να είναι ο βουλευτής όσο το δυνατό ανεπηρέαστος και αμερόληπτος. Επιπλέον στο α 61 παρ 3 ελλ Σ ορίζεται το δικαίωμα του βουλευτή της άρνησης μαρτυρίας για πληροφορίες που περιήλθαν σ' αυτόν ή δόθηκαν απ' αυτόν κατά την άσκηση των καθηκόντων του.

Ως προς το σχηματισμό των νόμων, καταρχάς να σημειωθεί ότι υπάρχουν 2 κατηγορίες νόμων: οι απλοί νόμοι και οι νόμοι της συνταγματικής αναθεώρησης και οι άλλοι συνταγματικοί νόμοι. Και

οι 2 κατηγορίες νόμων υιοθετούνται από τις κοινοβουλευτικές συνεδριάσεις και δημοσιεύονται από τον πρόεδρο της δημοκρατίας (α 73 ιταλ Σ). Μετά τα α 70-73 ιταλ Σ στα οποία αναφέρεται η διαδικασία σχηματισμού νόμων γενικά, το ιταλ Σ προβλέπει μερικά είδη νόμων μέσω των οποίων το κοινοβούλιο αναπτύσσει μια δραστηριότητα ελέγχου πάνω στις πολιτικές επιλογές της κυβέρνησης όπως είναι οι νόμοι εξουσιοδότησης επικύρωσης των διεθνών συμβάσεων (α 80 ιταλ Σ) και εκείνοι της έγκρισης των οικονομικών του κράτους (α 81 ιταλ Σ). Οι νόμοι παροχής αμνηστίας και επιείκειας (α 79 ιταλ Σ) τροποποιούν τους ήδη υπάρχοντες ή εκείνους που χρειάζονται ακόμα παραχθούν από την άσκηση της ποινικής δικαιοδοσίας. Στο κοινοβούλιο επίσης επαφίεται να αποφασίσει για την ύπαρξη κατάστασης πολέμου (α 78 ιταλ Σ) και να παράσχει στην κυβέρνηση τις απαραίτητες εξουσίες για της αντιμετώπισή του. Εξάλλου και η κυβέρνηση μπορεί να παράγει νομοθετικά διατάγματα (α 76 ιταλ Σ) και νόμους – διατάγματα (α 77 ιταλ Σ) που έχουν ισχύ απλού νόμου. Σε αντίθετες εξάλλου με το ότι ισχύει στο ελλ Σ, το ιταλ Σ προβλέπει στο α 75 τη διαδικασία καταργητικού δημοψηφίσματος κατά το οποίο ο λαός μπορεί να καταργήσει από τη δικαστική οργάνωση κανόνες που έχουν θεσπιστεί με νόμους και ισάξιες άλλες πράξεις. Στην ιταλική έννομη τάξη, η νομοθετική λειτουργία ασκείται συλλογικά από τις δύο Βουλές και η πρωτοβουλία ανήκει στην κυβέρνηση, σε κάθε μέλος των Βουλών και σε όσα όργανα και οργανισμούς έχει δοθεί σχετική αρμοδιότητα με συνταγματικό νόμο. Και ο λαός επίσης με πρόταση τουλάχιστον 50.000 εκλογέων μπορεί να ασκήσει τη σχετική πρωτοβουλία (α 70,71 ιταλ Σ). Στο ελλ Σ το δικαίωμα πρότασης νόμων ανήκει στη Βουλή και στην κυβέρνηση (α 73 ιταλ Σ). Τα υπόλοιπα α που ρυθμίζουν την παραγωγή νόμων στο ελλ Σ είναι τα α 73-80.

Τα α 78-80 ελλ Σ είναι αφιερωμένα στην φορολογική και δημοσιονομική πολιτική του ελλ κράτους. Αντίστοιχες ρυθμίσεις στο ιταλ Σ βρίσκονται στα α 53, 81, 75 παρ 2.

ΤΜΗΜΑ Δ'. Κυβέρνηση

α 81 ελλ Σ. Η σύνθεση της κυβέρνησης όπως παρατηρείται και από το α 92 ιταλ Σ είναι κοινή, δηλαδή την κυβέρνηση αποτελεί το υπουργικό συμβούλιο το οποίο απαρτίζεται από το πρωθυπουργό (ή αλλιώς πρόεδρο του συμβουλίου κατά τη πιστή απόδοση των όρων) και τους υπουργούς. Εξάλλου επιπλέον όργανα βοηθητικά της κυβέρνησης που ορίζονται στο α 81 παρ 1 ελλ Σ προβλέπονται και στην ιταλική έννομη τάξη ύστερα από τη ψήφιση του ν 400/88 (αντιπρόεδροι του συμβουλίου, υπουργοί άνευ χαρτοφυλακίου, αντιγραμματείς του κράτους μερικοί από τους οποίους παίρνουν και το τίτλο του υφυπουργού, οι διυπουργικές επιτροπές, το κυβερνητικό συμβούλιο και τους έκτακτους επιτρόπους).

Δεν υπάρχει στο ιταλ Σ ρητή αναφορά του ασυμβιβάστου των μελών της κυβέρνησης με άλλες επαγγελματικές δραστηριότητες όπως υπάρχει στο α 81 παρ 3&4 ελλ Σ. Για τα πρόσωπα αυτά που

μπορεί να μην ανήκουν στο κοινοβούλιο υπάρχει ρύθμιση στο νόμο και όχι στο Σ, το οποίο κάνει λόγο για το ασυμβίβαστο των εκλεγμένων μελών της κυβέρνησης, δηλαδή τους βουλευτές.

α 82-83 ελλ Σ. Ο καθορισμός της γενικής πολιτικής της χώρας από την κυβέρνηση και τα σχετικά των υπουργών ορίζονται στο ιταλ Σ στο α 95.

α 84 ελλ Σ. Σχετικά με τη ψήφο εμπιστοσύνης της Βουλής στο ελλ Σ ορίζεται ότι πρέπει να γίνει μέσα σε 15 μέρες από της ορκωμοσία του πρωθυπουργού. Η πρόταση δυσπιστίας προς την κυβέρνηση ή ένα μέλος της μπορεί να υποβληθεί από το 1/6 τουλάχιστον των βουλευτών και μετά τη πάροδο εξαμήνου από τυχόν προηγούμενη πρόταση δυσπιστίας ή και χωρίς τη τήρηση της προθεσμίας αν είναι υπογραμμένη από τη πλειοψηφία των βουλευτών.

Στο α 94 ιταλ Σ ορίζεται ότι η κυβέρνηση πρέπει να έχει της εμπιστοσύνη και των 2 Βουλών. Η ψήφος εμπιστοσύνης ή δυσπιστίας γίνεται μέσω αιτιολογημένης πρότασης και γίνεται με ονομαστική ψηφοφορία. Μέσα σε 10 μέρες για να αποκτήσει τη ψήφο εμπιστοσύνης. Το γεγονός και μόνο ότι η Βουλές είναι αντίθετες σε μια πρόταση της κυβέρνησης δε δημιουργεί υποχρέωση παραιτήσεων. Η πρόταση μομφής πρέπει να υπογράφεται από τουλάχιστον το 1/10 των μελών της Βουλής που τη προτείνει και για να συζητηθεί χρειάζεται να περάσουν 3 μέρες από τη παρουσίασή της.

α 85 ελλ Σ. Για την υπευθυνότητα του πρωθυπουργού και των υπουργών στο ιταλ Σ το α 95.

α 86 ελλ Σ. Για τη δίωξη των μελών της κυβέρνησης το ελλ Σ ορίζει ότι μπορεί να γίνει μόνο με πρόταση της Βουλής και δικάζοντας από ειδικό δικαστήριο ενώ στο α 96 ιταλ Σ ορίζεται ότι μετά τη παύση της λειτουργίας της τα μέλη της κυβέρνησης διώκονται και δικάζονται από τη τακτική δικαιοσύνη αφού βέβαια υπάρξει σχετική έγκριση από μια από τις 2 Βουλές. Σχετική ρύθμιση των λεπτομερειών γίνεται με συνταγματικό νόμο.

ΤΜΗΜΑ Ε΄. Δικαστική εξουσία

α 87 ελλ Σ. Ποιοι απονέμουν δικαιοσύνη κατά το ιταλ Σ αναφέρονται στο α 102. Το α 101 ιταλ Σ αναφέρει ότι οι δικαστές υπόκεινται μόνο στο νόμο(εννοώντας τόσο το Σ όσο και τους υπόλοιπους νόμους – στο ελλ Σ α 87 παρ 2) καθώς επίσης και ότι η δικαιοσύνη διοικείται στο όνομα του λαού. Στο α αυτό η επαναβεβαίωση της λαϊκής κυριαρχίας δε σημαίνει ότι υπάρχει άμεση συμμετοχή και έλεγχος από το λαό αλλά καθώς ο λαός εκλέγει το κοινοβούλιο και το τελευταίο ψηφίζει τους νόμους που οφείλουν να εφαρμόζουν οι δικαστές, έμμεσα είναι υποκείμενοι οι τελευταίοι στη λαϊκή θέληση. Το α 102 παρ 3 του ιταλ Σ ρυθμίζει εξάλλου και την άμεση συμμετοχή του λαού στη διοίκηση της δικαιοσύνης.

α 88-92 ελλ Σ. Τα σχετικά με την οργάνωση των δικαστηρίων, τις προσλήψεις, τις προαγωγές, τις μεταθέσεις, τις απολύσεις και τις πειθαρχικές κυρώσεις που αφορούν τους δικαστές και που το ελλ

Σ αφιερώνει στα α 88-92 τη ρύθμισή τους, στο ιταλ Σ υπάρχει το α 105, που ορίζει ότι τα παραπάνω θέματα σύμφωνα με τους κανόνες της δικαστικής οργάνωσης ,ρυθμίζονται από το ανώτατο συμβούλιο της δικαιοσύνης.

Ενώ ο διορισμός των δικαστικών λειτουργών γίνεται με διαγωνισμό κατά το α 106 ιταλ Σ, κατά το α 88 ελλ Σ οι δικαστικοί λειτουργοί διορίζονται με προεδρικό διάταγμα σύμφωνα με νόμο που ορίζει τα προσόντα και τη διαδικασία επιλογής τους.

Κατά το α 106 παρ 3 ιταλ Σ ορίζεται επίσης ότι στο ανώτατο συμβούλιο της δικαιοσύνης μπορούν να κληθούν ως σύμβουλοι τακτικοί καθηγητές του πανεπιστημίου νομικών τμημάτων και δικηγόροι που συμπληρώνουν συγκεκριμένα προσόντα, ενώ συμμετοχή στη σύνθεση δικαστηρίου ατόμων που δεν είναι δικαστικοί λειτουργοί συναντούμε στο ελλ Σ στο α 99,88 παρ 2 σχετικά με το ειδικό δικαστήριο για αγωγές κακοδικίας.

Στο α 110 ιταλ Σ ορίζεται ότι εκτός από τις αρμοδιότητες του ανώτατου συμβουλίου της δικαιοσύνης, τα υπόλοιπα για την οργάνωση και τη λειτουργία των υπηρεσιών σχετικά με τη δικαιοσύνη είναι αρμοδιότητα του υπουργού δικαιοσύνης, ο οποίος έχει και την αρμοδιότητα πειθαρχικής δίωξης κατά το α 107 παρ 2 ιταλ Σ. Στο ελλ Σ γίνεται ειδική αναφορά των αρμοδιοτήτων του υπουργού δικαιοσύνης πέρα από τα γενικά καθήκοντά του στα α 90 παρ 3&5, 91 παρ1&3.

Για την υποχρεωτική αιτιολόγηση των δικαστικών αποφάσεων σχετικά τα α 93 παρ 3 ελλ Σ και α 111 ιταλ Σ.

Το α 113 ιταλ Σ ορίζει τα σχετικά με τις διοικητικές διαφορές που στο ελλ Σ βρίσκονται στα α 94-95, ενώ για τη ποινική δίωξη σχετικά το α 112 ιταλ Σ και το α 96-97 ελλ Σ.

Τα α 99, 100, 103, 104 ιταλ Σ ρυθμίζουν την αρμοδιότητα και το ρόλο του εθνικού συμβουλίου της οικονομίας και της εργασίας που είναι συμβουλευτικό όργανο των Βουλών και της κυβέρνησης, του συμβουλίου του κράτους που είναι συμβουλευτικό όργανο της διοίκησης και της δικαιοσύνης για τη προστασία απέναντι στη δημόσια διοίκηση, του ελεγκτικού δικαστηρίου που ασκεί προληπτικό έλεγχο στις πράξεις της κυβέρνησης και κατασταλτικό στη διαχείριση των οικονομικών του κράτους και τέλος των στρατιωτικών δικαστηρίων. Στο ελλ Σ ανάλογα όργανα συναντούμε στο α 94 και 95 που είναι τα σχετικά με το Συμβούλιο της Επικρατείας και τα τακτικά διοικητικά δικαστήρια, στο α 96 για τα ποινικά και στρατιωτικά δικαστήρια, στο α 98 τα σχετικά με την αρμοδιότητα του ελεγκτικού συνεδρίου, στο α 99 για το ειδικό δικαστήριο κακοδικίας και στο α 100 το ανώτατο ειδικό δικαστήριο. Τέλος το α 100Α κάνει λόγο για τη σύσταση του Νομικού Συμβουλίου του κράτους, αρμοδιότητα του οποίου κυρίως είναι ή δικαστική υποστήριξη και εκπροσώπηση του Δημοσίου και η αναγνώριση απαιτήσεων κατά του δημοσίου ή ο συμβιβασμός σε διαφορές με αυτό.

ΤΜΗΜΑ ΣΤ'. Διοίκηση

α 101 ελλ Σ. Το α αυτό ορίζει ότι η διοίκηση του κράτους οργανώνεται σύμφωνα με το αποκεντρωτικό σύστημα, κάτι που ορίζεται ήδη από τα πρώτα α του ιταλ Σ και συγκεκριμένα στο α 5 ιταλ Σ, και πως ασκείται ακριβώς η τοπική αυτοδιοίκηση. Άλλωστε το α 101 παρ 2 ελλ Σ ορίζει ότι η διοικητική διαίρεση διαμορφώνεται με βάση τις γεωοικονομικές, κοινωνικές και συγκοινωνιακές συνθήκες. Αντίθετα το ιταλ Σ στο α 114 ορίζει ότι η πολιτεία συγκροτείται συγκεκριμένα από τις κοινότητες, τους δήμους, τις μητροπολιτικές πόλεις, τις περιφέρειες και το κράτος. Σχετικά με τις περιφέρειες το α 116 και 131 ιταλ Σ τις κατονομάζει και αναφέρει αναλυτικά τυχόν ιδιαιτερότητές τους. Το ελλ α 102 αναφέρει ότι η διοίκηση των τοπικών υποθέσεων ανήκει στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης 1ου και 2ου βαθμού, ενώ νόμος καθορίζει το εύρος και τις κατηγορίες των τοπικών αυτών υποθέσεων. Τα σχετικά με τη διοίκηση της τοπικής αυτοδιοίκησης αναφέρονται στο α 118 ιταλ Σ.

α102 παρ 2&3 ελλ Σ. Η οικονομική αυτοτέλεια και η τυχόν ενίσχυση από το κράτος των τοπικών αυτοδιοικήσεων είναι το θέμα του α 119 ιταλ Σ. Το α 120 ιταλ Σ κάνει λόγο για απαγόρευση δασμών μεταξύ των περιφερειών ή άλλων πράξεων που εμποδίζουν την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων και αγαθών και την άσκηση του δικαιώματος της εργασίας σε οποιοδήποτε μέρος της επικράτειας, καθώς και για το πότε το κράτος επεμβαίνει στη τοπική αυτοδιοίκηση. Σε αντίθεση με το ελλ Σ, το ιταλ Σ επιφυλάσσει νομοθετική δραστηριότητα στις περιφέρειες. Ειδικότερα το α 117 ιταλ Σ αναφέρει περιοριστικά τους αποκλειστικούς τομείς νομοθετικής εξουσίας του κράτους, τα θέματα συντρέχουσας αρμοδιότητας κράτους και περιφερειών και τι ανατίθεται μόνο στις περιφέρειες.

α103-104 ελλ Σ. Τα σχετικά με τη κατάσταση των δημόσιων υπαλλήλων τα α 97-98 ιταλ Σ.

α 105 ελλ Σ. Στο α αυτό βρίσκεται η ρύθμιση του προνομιακού καθεστώτος του Αγίου Όρους, το οποίο αποτελεί αυτοδιοίκητο τμήμα του ελλ κράτους. Προνομιακό καθεστώς γενικά στο ιταλ κράτος αναγνωρίζει το Σ στην καθολική Εκκλησία καθώς όπως αναφέρεται ήδη στο α 7 ιταλ Σ, κράτος και εκκλησία είναι καθένας κυρίαρχος και ανεξάρτητος, αναγνωρίζοντας έτσι στην καθολική εκκλησία σχεδόν μια κατάσταση υποκειμένου του διεθνούς δικαίου.

Τα α 106- 120 ελλ Σ αποτελούν τις τελικές και μεταβατικές διατάξεις, κάτι που στο ιταλ Σ βρίσκεται στο τελευταίο επίσης μέρος με διαφορετική αρίθμηση, αποτελώντας ωστόσο αναπόσπαστο μέρος του.

Όσον αφορά την αναθεώρηση του Σ στο ελλ Σ βρίσκεται η ρύθμισή του στο α 110, όπου αναφέρεται ο τρόπος αναθεώρησης από τη Βουλή καθώς και ποιες διατάξεις είναι μη

αναθεωρήσιμες. Στο ιταλ Σ στο α 138, ρυθμίζεται ο τρόπος αναθεώρησης των διατάξεων του Σ και των άλλων συνταγματικών νόμων και στο α 139 αναφέρεται ότι δεν υπόκειται σε αναθεώρηση η δημοκρατική μορφή του κράτους. Στο τελευταίο αυτό πλαίσιο, το συνταγματικό δικαστήριο (του α 134 ιταλ Σ) έχει κρίνει ότι ο νομοθέτης κατά την αναθεωρητική του δραστηριότητα συναντά κάποια όρια, όπως είναι τα απαραβίαστα δικαιώματα του ανθρώπου (α 2 ιταλ Σ), η ισότητα (α 3 ιταλ Σ), η αλληλεγγύη (α 2 ιταλ Σ), η προστασία της εργασίας (α 4 ιταλ Σ) και η ενότητα και η το αδιαίρετο της πολιτείας(α 5 ιταλ Σ). Τα α 134-137 ιταλ Σ ορίζουν τις αρμοδιότητες του συνταγματικού δικαστηρίου καθώς και τα σχετικά με τη σύνθεση και λειτουργία του. Σε αντίθεση με ότι συμβαίνει στην ελλ έννομη τάξη όπου κάθε δικαστήριο μπορεί να ελέγχει τη συνταγματικότητα των νόμων, στην ιταλ έννομη τάξη μια τέτοια αρμοδιότητα έχει δοθεί στο Συνταγματικό Δικαστήριο το οποίο επιπλέον δικάζει σχετικά με τις συγκρούσεις αρμοδιότητας μεταξύ κράτους και τοπικής αυτοδιοίκησης και τις κατηγορίες κατά του προέδρου της δημοκρατίας.

α 120 ελλ Σ. Η ακροτελεύτια διάταξη ορίζει πέρα από την υποχρέωση σεβασμού στο Σ και στους νόμους (αντίστοιχο α 54 ιταλ Σ) και αφοσίωσης στη πατρίδα (α 52 ιταλ Σ), επιπλέον υποχρέωση σθεναρής αντίστασης των πολιτών σε κάθε μορφή κατάλυσης του Σ.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

Πέρα από τις γενικές ομοιότητες και διαφορές που συναντά κανείς στα δύο υπό σύγκριση και διερεύνηση Συντάγματα, υπάρχουν και θέματα που λόγω νεωτερικότητας ή συγκεκριμένων κοινωνικοιστορικών και πολιτικών συνθηκών το κάθε Σύνταγμα τα έχει περιλάβει και που δεν υπάρχει ούτε νύξη στο άλλο.

Για παράδειγμα στο ελλ Σ συναντάται στο α 5 παρ 5 το θέμα της προστασίας της γενετικής ταυτότητας, στο α 5Α το δικαίωμα στη πληροφόρηση και το δικαίωμα στην Κοινωνία της πληροφορίας, στο 9Α το δικαίωμα προστασίας προσωπικών δεδομένων, στο α 15 η ειδική ρύθμιση της ραδιοφωνίας και της τηλεόρασης, στο α 16 παρ 9 για τον αθλητισμό, στο α 20 παρ 2 η ρητή αναφορά στο δικαίωμα της προηγούμενης ακρόασης, στο α 25 παρ 3 η απαγόρευση καταχρηστικής άσκησης των δικαιωμάτων και στο 101Α η συγκρότηση των ανεξάρτητων Αρχών.

Αντίστοιχα στο ιταλ Σ συναντάται στο α 6 η προστασία ειδικά των γλωσσικών μειονοτήτων (διαλέκτων) της χώρας, στο α 12 η μορφή της σημαίας, στο α 114 ποια είναι η πρωτεύουσα του κράτους, η αναφορά του πολέμου του α 11, η ειδική πρόνοια των παιδιών γεννημένων εκτός γάμου του α 30.

Παράρτημα

Το Ιταλικό Σύνταγμα

A. Μετάφραση στα Ελληνικά (Απόδοση στην ελληνική γλώσσα από εμάς).

B. Το κείμενο στα Ιταλικά.

A.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΙΤΑΛΙΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

α.1 Η Ιταλία είναι μια κοινοβουλευτική δημοκρατία, βασισμένη στην εργασία.

Η κυριαρχία ανήκει στο λαό, που την ασκεί με τους τρόπους και τους περιορισμούς του Σ.

α.2 Η Πολιτεία αναγνωρίζει και εγγυάται τα απαραβίαστα δικαιώματα του ανθρώπου, ως άτομο και ως κοινωνική ομάδα, όπου αναπτύσσει τη προσωπικότητά του και απαιτεί τη πλήρωση των μη αναιρέσιμων υποχρεώσεων της πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής αλληλεγγύης.

α.3 Όλοι οι πολίτες έχουν ίση κοινωνική αξιότητα και είναι ίσοι απέναντι στο νόμο, χωρίς διάκριση φύλου, εθνικότητας, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικής ιδεολογίας, προσωπικής και κοινωνικής κατάστασης.

Είναι χρέος της Πολιτείας να απομακρύνει τα εμπόδια οικονομικής και κοινωνικής τάξεως που, περιορίζοντας εκ των πραγμάτων την ελευθερία και την ισότητα των πολιτών, εμποδίζουν την πλήρη ανάπτυξη της προσωπικότητας του ανθρώπου και την αποτελεσματική συμμετοχή όλων των εργατών στη πολιτική, οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της χώρας.

α.4 Η Πολιτεία αναγνωρίζει σε όλους το δικαίωμα της εργασίας και προωθεί τις κατάλληλες συνθήκες που κάνουν εφικτό αυτό το δικαίωμα. Κάθε πολίτης έχει την υποχρέωση να αναπτύσσει σύμφωνα με τις δυνατότητες και την επιλογή του, μια δραστηριότητα ή λειτουργία που συνάδει με την υλική ή πνευματική πρόοδο της κοινωνίας.

α.5 Η Πολιτεία, μία και αδιαίρετη, αναγνωρίζει και προωθεί τις τοπικές αυτοδιοικήσεις` ενεργοποιεί στις υπηρεσίες που εξαρτούνται από το Κράτος την πιο ευρεία διοικητική αποκέντρωση` προσαρμόζει τις αρχές και τις μεθόδους της νομοθεσίας του στις ανάγκες της αυτονομίας και της αποκέντρωσης.

α.6 Η Πολιτεία προστατεύει με τους αναγκαίους νόμους τις γλωσσικές μειονότητες.

α.7 Το Κράτος και η Καθολική Εκκλησία είναι το καθένα ως προς την οργάνωσή του ανεξάρτητο και κυρίαρχο.

Οι σχέσεις τους ρυθμίζονται από τις Λατερανιανές Συνθήκες. Οι τροποποιήσεις των συνθηκών που γίνονται δεκτές και από τα δύο μέρη, δεν απαιτούν τη διαδικασία της συνταγματικής αναθεώρησης.

α.8 Όλα τα θρησκευτικά δόγματα είναι εξίσου ελεύθερα ενώπιον του νόμου.

Οι θρησκείες, εκτός από τη καθολική έχουν δικαίωμα να οργανώνονται σύμφωνα με τα καταστατικά τους εφ' όσον δεν έρχονται σε αντίθεση με την ιταλική έννομη τάξη.

Οι σχέσεις τους με το Κράτος ρυθμίζονται από το νόμο με βάση συμφωνιών με σχετικές αντιπροσωπίες.

α.9 Η Πολιτεία προωθεί την ανάπτυξη του πολιτισμού και της επιστημονικής και τεχνολογικής έρευνας.

Προστατεύει το περιβάλλον και την ιστορική και καλλιτεχνική κληρονομιά του Έθνους.

α.10 Η ιταλική έννομη τάξη συμμορφώνεται με τους γενικώς αναγνωρισμένους κανόνες του διεθνούς δικαίου.

Η έννομη κατάσταση του αλλοδαπού ρυθμίζεται με νόμο που είναι σύμφωνος με τους διεθνούς κανόνες και συνθήκες.

Ο αλλοδαπός του οποίου έχει απαγορευτεί στη χώρα του η αποτελεσματική άσκηση των δημοκρατικών ελευθεριών που εγγυάται το ιταλικό Σ, έχει δικαίωμα ασύλου στην επικράτεια της Χώρας, με τις συνθήκες που ορίζονται στο νόμο.

Δεν επιτρέπεται η έκδοση αλλοδαπού που διώκεται για πολιτικά εγκλήματα.

α.11 Η Ιταλία απορρίπτει το πόλεμο ως όργανο προσβολής της ελευθερίας των άλλων κρατών και ως μέσο επίλυσης των διεθνών αντιδικιών` συναινεί σε συνθήκες ισότητας με τα άλλα κράτη στους περιορισμούς της κυριαρχίας που είναι απαραίτητες σε μια οργάνωση που εξασφαλίζει την ειρήνη και τη δικαιοσύνη μεταξύ των κρατών` προωθεί και ευνοεί τις οργανώσεις που συστήνονται για το σκοπό αυτό.

α.12 Η σημαία της Πολιτείας είναι το ιταλικό τρίχρωμο: πράσινο, άσπρο και κόκκινο, σε τρεις κάθετες λωρίδες ίσων διαστάσεων.

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ

α.13 Η προσωπική ελευθερία είναι απαραβίαστη.

Δεν επιτρέπεται καμίας μορφής κράτηση, εξέτασης ή σωματικής έρευνας ούτε άλλου είδους περιορισμός αν δεν υπάρχει αιτιολογημένο ένταλμα της δικαστικής αρχής και μόνο στις περιπτώσεις και με το τρόπο που ορίζει ο νόμος.

Σε εξαιρετικές περιπτώσεις ανάγκης και επείγουσας κατάστασης που ορίζονται περιοριστικά στο νόμο, οι αρχές της δημόσιας ασφάλειας μπορούν να λαμβάνουν προσωρινά μέτρα που κοινοποιούνται στις δικαστικές αρχές μέσα σε 24 ώρες και αν δεν επικυρωθούν αυτά μέσα σε 48 ώρες, θεωρούνται ανακληθέντα και δεν έχουν καμιά ισχύ.

Τιμωρείται κάθε φυσική και ηθική βία στα άτομα που υπόκεινται περιορισμούς της ελευθερίας.

Νόμος ορίζει τα ανώτατα όρια προσωρινής κράτησης.

α.14 Η κατοικία είναι απαραβίαστη.

Δε μπορούν να πραγματοποιηθούν ανακρίσεις ή έρευνες ή κατασχέσεις, εκτός από τις περιπτώσεις

και με τον τρόπο που ορίζεται στο νόμο σύμφωνα με τις εγγυήσεις που περιγράφονται σχετικά με την προστασία της προσωπικής ελευθερίας.

Οι βεβαιώσεις και οι έρευνες για λόγους υγείας και δημόσιας ασφάλειας ή για οικονομικούς και φορολογικούς λόγους ρυθμίζονται από ειδικούς νόμους.

α.15 Η ελευθερία και το απόρρητο της αλληλογραφίας και κάθε άλλης μορφής επικοινωνίας είναι απαραβίαστα.

Ο περιορισμός τους μπορεί να γίνει μόνο με δικαιολογημένη πράξη της δικαστικής αρχής και με τις εγγυήσεις που αναφέρονται στο νόμο.

α.16 Κάθε πολίτης μπορεί να κινείται και να παραμένει ελεύθερα σε κάθε μέρος της εθνικής επικράτειας, εκτός από τους περιορισμούς που αναφέρονται στο νόμο γενικά για λόγους υγείας και ασφάλειας. Κανένας περιορισμός δε μπορεί να θεμελιωθεί για πολιτικούς λόγους.

Κάθε πολίτης είναι ελεύθερος να εξέρχεται και να εισέρχεται από την επικράτεια της Πολιτείας εκτός από τους περιορισμούς, που ορίζονται από το νόμο.

α.17 Οι πολίτες έχουν το δικαίωμα να συνέρχονται ειρηνικά και χωρίς όπλα .

Για τις συγκεντρώσεις ακόμα και σε χώρο ανοικτό στο κοινό δε χρειάζεται προηγούμενη άδεια.

Για τις συγκεντρώσεις σε δημόσιο χώρο χρειάζεται άδεια από τις αρχές, οι οποίες μπορούν να τις απαγορεύσουν μόνο για αιτιολογημένους λόγους ασφάλειας ή δημόσιας τάξης.

α.18 Οι πολίτες έχουν το δικαίωμα να συνεταιρίζονται ελεύθερα χωρίς άδεια για σκοπούς που δεν απαγορεύονται στους ποινικούς νόμους.

Απαγορεύονται μυστικές συνενώσεις και εκείνες που ακολουθούν ακόμα και έμμεσα πολιτικούς σκοπούς μέσω οργανώσεων στρατιωτικού χαρακτήρα.

α.19 Όλοι έχουν το δικαίωμα να δηλώνει ελεύθερα τη θρησκευτική του πίστη, με οποιαδήποτε μορφή, ατομικά ή συλλογικά, να τη διακηρύσσει και να την εξασκεί με ιδιωτική ή δημόσια λατρεία εφόσον δε πρόκειται για τελετουργικό που είναι αντίθετο στα χρηστά ήθη.

α.20 Ο εκκλησιαστικός χαρακτήρας και ο θρησκευτικός ή λατρευτικός σκοπός μιας οργάνωσης ή ενός θεσμού δε μπορεί να είναι αντικείμενα ιδιαίτερων νομοθετικών περιορισμών ούτε ειδικών φορολογικών επιβαρύνσεων, ικανότητας δικαίου και κάθε είδους δραστηριότητα για τη σύνταξή του.

α.21 Όλοι έχουν δικαίωμα να εκφράζουν ελεύθερα τη σκέψη τους με το προφορικό και γραπτό λόγο, και κάθε άλλο μέσο διάδοσης.

Ο τύπος δε μπορεί να είναι υποκείμενο έγκρισης ή λογοκρισίας.

Μπορεί να επιχειρηθεί κατάσχεση μόνο με αιτιολογημένη πράξη της δικαστικής αρχής στην περίπτωση εγκλημάτων για τα οποία ο νόμος για τον τύπο ρητά το επιτρέπει ή στην περίπτωση παραβίασης των κανόνων που ο ίδιος νόμος περιγράφει για την ένδειξη των υπευθύνων.

Σε τέτοιες περιπτώσεις, όταν υπάρχει απόλυτη επείγουσα κατάσταση και δεν είναι δυνατή η

έγκαιρη επέμβαση της δικαστικής αρχής, η κατάσχεση του περιοδικού τύπου μπορεί να πραγματοποιηθεί από όργανα της δικαστικής αστυνομίας που οφείλουν άμεσα και πάντως όχι πάνω από 24 ώρες, να το δηλώσουν στη δικαστική αρχή. Αν αυτή δε το επικυρώσει μέσα στις επόμενες 24 ώρες, η κατάσχεση θεωρείται ανακληθείσα και στερείται κάθε ισχύ.

Ο νόμος μπορεί να καθορίσει με κανόνες γενικού χαρακτήρα να γίνονται γνωστές οι πηγές χρηματοδότησης του περιοδικού τύπου.

Απαγορεύονται τα δημοσιεύματα στο τύπο, τα θεάματα και όλες οι άλλες εκδηλώσεις που είναι αντίθετες στα χρηστά ήθη. Ο νόμος καθορίζει τα κατάλληλα μέτρα πρόληψης και καταστολής των παραβιάσεων.

α.22 Κανείς δε μπορεί να στερηθεί για πολιτικούς λόγους την ικανότητα δικαίου, την ιθαγένεια, το όνομα.

α.23 Δε μπορεί να επιβληθεί καμιά προσωπική ή περιουσιακή κράτηση αν δε γίνεται με βάση νόμου.

α.24 Όλοι μπορούν να κινηθούν δικαστικά για τη προστασία των δικαιωμάτων τους και των νόμιμων συμφερόντων τους.

Η άμυνα είναι απαραβίαστο δικαίωμα σε κάθε κατάσταση και βαθμό της διαδικασίας.

Στους άπορους εξασφαλίζονται με κατάλληλους θεσμούς τα μέσα για να κινούνται εναντίον και να αμύνονται ενώπιον κάθε βαθμού δικαιοδοσίας.

Ο νόμος καθορίζει τις συνθήκες και τους τρόπους επανόρθωσης των δικαστικών λαθών.

α.25 Κανείς δε στερείται του φυσικού δικαστή που ο νόμος έχει προκαθορίσει.

Κανείς δε τιμωρείται αν δε γίνεται εξαιτίας νόμου που είχε μπει σε ισχύ πριν τη διάπραξη του εγκλήματος.

Κανείς δεν υπόκειται σε ασφαλιστικά μέτρα εκτός από τις περιπτώσεις που αναφέρονται στο νόμο.

α.26 Η έκδοση πολίτη δεν υφίσταται παρά μόνο όπου έχει ρητά συμφωνηθεί με διεθνείς συμβάσεις. Δεν επιτρέπεται σε καμιά περίπτωση για πολιτικά εγκλήματα.

α.27 Η ποινική ευθύνη είναι προσωπική.

Ο κατηγορούμενος δε θεωρείται ένοχος μέχρι την οριστική καταδίκη του.

Οι ποινές δεν μπορούν να αποτελούνται από συμπεριφορές αντίθετες στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια και πρέπει να στοχεύουν στην επανεκπαίδευση του καταδικασθέντα.

Δεν επιτρέπεται η ποινή του θανάτου, εκτός από τις περιπτώσεις που προβλέπονται από το στρατιωτικό νόμο του πολέμου.

α.28 Οι λειτουργοί και οι υπάλληλοι του Κράτους και των δημόσιων οργανισμών είναι άμεσα υπεύθυνοι σύμφωνα με τους ποινικούς, αστικούς και διοικητικούς νόμους, από τις πράξεις που διαπράχθηκαν σε παραβίαση των δικαιωμάτων. Στις περιπτώσεις αυτές η ευθύνη εκτείνεται και στο Κράτος και στους δημόσιους οργανισμούς.

α.29 Η Πολιτεία αναγνωρίζει τα δικαιώματα της οικογένειας ως φυσικής κοινωνίας που βασίζεται στο γάμο.

Ο γάμος οργανώνεται στην ηθική και δικαιοκή ισότητα των συζύγων, με τους περιορισμούς που καθορίζονται στο νόμο για των εγγύηση της οικογενειακής ενότητας.

α.30 Είναι υποχρέωση και δικαίωμα των γονέων να συντηρούν, να εκπαιδεύουν και να μορφώνουν τα παιδιά, ακόμα και αν είναι γεννημένα εκτός γάμου.

Στις περιπτώσεις ανικανότητας των γονέων ο νόμος προβλέπει σε ποιόν ανατίθεται το έργο τους.

Ο νόμος εξασφαλίζει στα παιδιά γεννημένα εκτός γάμου κάθε δικαστική και κοινωνική προστασία, συμβατή με εκείνη των μελών της νόμιμης οικογένειας.

Ο νόμος ορίζει τους κανόνες και τα όρια της έρευνας της πατρότητας.

α.31 Η Πολιτεία διευκολύνει με οικονομικά μέτρα και άλλες προβλέψεις το σχηματισμό της οικογένειας και την πλήρωση των σχετικών τους καθηκόντων με ιδιαίτερη προσοχή στις πολυμελείς οικογένειες.

Προστατεύει τη μητρότητα, τη παιδική ηλικία, τη νεότητα ευνοώντας τα απαραίτητα ιδρύματα για το σκοπό αυτό.

α.32 Η Πολιτεία προστατεύει την υγεία ως βασικό δικαίωμα του ατόμου και ενδιαφέροντος του συνόλου και εγγυάται δωρεάν φροντίδα στα άτομα με ειδικές ανάγκες.

Κανείς δε μπορεί να υποχρεωθεί σε ένα συγκεκριμένη θεραπευτική αγωγή αν δεν είναι προσδιορισμένη με νόμο. Ο νόμος δε μπορεί σε καμιά περίπτωση να παραβιάσει τα όρια που έχουν επιβληθεί για το σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.

α.33 Η τέχνη και η επιστήμη είναι ελεύθερες και ελεύθερη είναι και η διδασκαλία τους.

Η Πολιτεία ορίζει γενικούς κανόνες για την εκπαίδευση και ιδρύει δημόσιες σχολές για όλες τις τάξεις και τους βαθμούς.

Οργανισμοί και ιδιώτες έχουν το δικαίωμα να ιδρύουν σχολές και οργανισμούς χωρίς επιβαρύνσεις για το Κράτος.

Ο νόμος όταν καθορίζει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μη κρατικών σχολών που ζητούν εξίσωση, πρέπει να βεβαιώνει σ'αυτές πλήρη ελευθερία και στους μαθητές τους μια σχολική μεταχείριση αντίστοιχη με εκείνη των μαθητών των κρατικών σχολών.

Για την είσοδο στις διάφορες τάξεις και βαθμούς των σχολείων και για την ολοκλήρωσή τους και για την ικανότητα εξάσκησης του επαγγέλματος ορίζονται εξετάσεις του Κράτους.

Τα ιδρύματα της ανώτατης κατάρτισης, πανεπιστήμια και ακαδημίες, έχουν το δικαίωμα να έχουν αυτόνομη οργάνωση μέσα στα όρια που διαγράφονται στους νόμους του Κράτους.

α.34 Το σχολείο είναι ανοικτό σε όλους.

Η κατώτερη εκπαίδευση, που παρέχεται για τουλάχιστον 8 χρόνια, είναι υποχρεωτική και δωρεάν.

Οι ικανοί και χαρισματούχοι ακόμα και αν στερούνται τα μέσα έχουν το δικαίωμα να φτάνουν στις

πιο ψηλές βαθμίδες των σπουδών.

Η Πολιτεία κάνει εφικτό αυτό το δικαίωμα με υποτροφίες, επιδόματα στις οικογένειες και άλλες προβλέψεις, τα οποία πρέπει να διανέμονται με διαγωνισμό.

α.35 Η Πολιτεία προστατεύει την εργασία σε όλες τις μορφές και τις εφαρμογές της.

Φροντίζει την κατάρτιση και την επαγγελματική προαγωγή των εργαζομένων.

Πρωθεί και ευνοεί τις διεθνείς συμφωνίες και οργανισμούς που σκοπεύουν να επιβεβαιώσουν και να ρυθμίσουν τα δικαιώματα της εργασίας.

Αναγνωρίζει την ελευθερία της μετανάστευσης εκτός από τις περιπτώσεις που ορίζονται στο νόμο για το γενικό συμφέρον, και προστατεύει την ιταλική εργασία στο εξωτερικό.

α.36 Ο εργαζόμενος έχει δικαίωμα σε μια αμοιβή αναλογική της ποσότητας και ποιότητας της εργασίας του και σε κάθε περίπτωση επαρκή για να εξασφαλίζει στον ίδιο και στην οικογένειά του μια ελεύθερη και αξιοπρεπή διαβίωση.

Η μέγιστη διάρκεια της εργατικής ημέρας καθορίζεται στο νόμο.

Ο εργαζόμενος έχει δικαίωμα στην εβδομαδιαία ξεκούραση και ετήσιες αμειβόμενες διακοπές και δε μπορεί να τις αρνηθεί.

α.37 η εργαζόμενη γυναίκα έχει τα ίδια δικαιώματα και σε ισότητα στην εργασία τις ίδιες αμοιβές που παρέχονται στον εργαζόμενο(άνδρα).Οι συνθήκες εργασίας πρέπει να συναινούν στην εκπλήρωση της σημαντικής οικογενειακής λειτουργίας και να εξασφαλίζουν στη μητέρα και στο παιδί την κατάλληλη ειδική προστασία.

Ο νόμος ορίζει το ελάχιστο όριο ηλικίας της έμμισθης εργασίας.

Η Πολιτεία προστατεύει την εργασία των ανήλικων με ειδικούς νόμους και εγγυάται σ' αυτούς σε ισότητα στην εργασία, το δικαίωμα στην ίση αμοιβή.

α.38 Κάθε πολίτης ανίκανος να εργαστεί και στερούμενος των απαραίτητων μέσων για να ζήσει έχει δικαίωμα συντήρησης και κοινωνικής βοήθειας.

Οι εργαζόμενοι έχουν δικαίωμα να προβλέπουν και να εξασφαλίζουν κατάλληλα μέσα για την επιβίωσή τους σε περίπτωση κακοτυχίας, ασθένειας, αναξιοσύνης και γηρατειών, αθέλητης ανεργίας.

Οι ανίκανοι και οι ανήλικοι έχουν δικαίωμα στην εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση.

Για τα σχετικά που προβλέπονται από το παρόν άρθρο, προβλέπονται όργανα και ιδρύματα που προδιαθέτονται ή υποστηρίζονται από το Κράτος.

Η ιδιωτική ασφάλιση είναι ελεύθερη.

α.39 Η συνδικαλιστική οργάνωση είναι ελεύθερη.

Στα συνδικάτα δε μπορεί να επιβληθεί άλλη υποχρέωση εκτός από την εγγραφή τους σε τοπικά ή κεντρικά γραφεία, σύμφωνα με ό τι ορίζει ο νόμος.

Είναι όρος για την εγγραφή τα καταστατικά των συνδικάτων να έχουν εσωτερική οργάνωση σε δημοκρατικές βάσεις.

Τα εγγεγραμμένα συνδικάτα είναι νομικά πρόσωπα. Μπορούν αντιπροσωπευόμενοι συνολικά ανάλογα με το ποσοστό των μελών τους να συνάπτουν συλλογικές συμβάσεις εργασίας με υποχρεωτική ισχύ για όλους όσους ανήκουν στις κατηγορίες που η σύμβαση αναφέρεται.

α.40 Το δικαίωμα της απεργίας ασκείται μέσα στο πλαίσιο των νόμων που τη ρυθμίζουν.

α.41 Η ιδιωτική οικονομική πρωτοβουλία είναι ελεύθερη.

Δε μπορεί να αναπτυχθεί σε αντίθεση με την κοινωνική χρησιμότητα ή με τρόπο που να προκαλεί βλάβη στην ασφάλεια, την ελευθερία και την ανθρώπινη αξιοπρέπεια.

Ο νόμος καθορίζει τα προγράμματα και τους κατάλληλους ελέγχους για να μπορεί η δημόσια και ιδιωτική οικονομική δραστηριότητα να κατευθύνεται και να εναρμονίζεται με τους κοινωνικούς σκοπούς.

α.42 Η ιδιοκτησία είναι δημόσια ή ιδιωτική. Τα οικονομικά αγαθά ανήκουν στο Κράτος, στους οργανισμούς ή στους ιδιώτες.

Η ιδιωτική ιδιοκτησία αναγνωρίζεται και εγγυάται με νόμο που καθορίζει τους τρόπους απόκτησης, εκμετάλλευσης και τα όρια με σκοπό να εξασφαλίζει την κοινωνική λειτουργία της και να την καθιστά προσβάσιμη σε όλους.

Η ιδιωτική ιδιοκτησία μπορεί στις περιπτώσεις που προβλέπονται από το νόμο και χωρίς αποζημίωση, να απαλλοτριωθεί για λόγους δημόσιου ενδιαφέροντος.

Ο νόμος καθορίζει τους κανόνες και τα όρια της νόμιμης και κληρονομικής διαδοχής και τα δικαιώματα του Κράτους στην κληρονομιά.

α.43 Για σκοπούς κοινωνικής χρησιμότητας ο νόμος μπορεί να επιφυλάξει αρχικά ή να μεταφέρει μέσω απαλλοτρίωσης και χωρίς αποζημίωση στο Κράτος, σε δημόσιους οργανισμούς ή στην ένωση εργαζομένων ή των εκάστοτε αποδεκτών συγκεκριμένες εταιρίες ή κατηγορίες εταιριών που αναφέρονται σε σημαντικές δημόσιες υπηρεσίες ή σε πηγές ενέργειας ή σε καταστάσεις μονοπωλίου και που έχουν χαρακτήρα πρωτεύοντος γενικού ενδιαφέροντος.

α.44 Με σκοπό να επιτευχθεί λογική εκμετάλλευση του εδάφους και να εξασφαλιστούν ίσες κοινωνικές σχέσεις, ο νόμος επιβάλλει υποχρεώσεις και εμπόδια στην έγγεια ιδιωτική ιδιοκτησία, ορίζει όρια στην επέκτασή της σύμφωνα με τις περιοχές και τις αγροτικές ζώνες, προωθεί και επιβάλλει την ενίσχυση του εδάφους, τη μετατροπή της μεγάλης ιδιοκτησίας και την επανασύνταξη της παραγωγικής ενότητας` βοηθά την μικρή και μεσαία ιδιοκτησία.

Ο νόμος προβλέπει ευνοϊκές διατάξεις για τις ορεινές ζώνες.

α.45 Η Πολιτεία αναγνωρίζει την κοινωνική λειτουργία της συνεργασίας με χαρακτήρα αμοιβαιότητας και χωρίς σκοπούς ιδιωτικής κερδοσκοπίας. Ο νόμος προωθεί και ευνοεί την

ανάπτυξή της με τα πιο κατάλληλα μέσα και της προφυλάσσει με κατάλληλους ελέγχους το χαρακτήρα και το σκοπό.

Ο νόμος προβλέπει τη προστασία και την ανάπτυξη της βιοτεχνίας.

α.46 με σκοπό την οικονομική και κοινωνική αναβάθμιση της εργασίας και σε αρμονία με τις απαιτήσεις της παραγωγής, η Πολιτεία αναγνωρίζει το δικαίωμα των εργαζομένων να συνεργάζονται με τους τρόπους και τα όρια που ορίζει ο νόμος στη διαχείριση της εταιρίας.

α.47 Η Πολιτεία ενθαρρύνει και προστατεύει την αποταμίευση σε όλες της τις μορφές` ρυθμίζει, συντονίζει και ελέγχει τη πιστωτική δραστηριότητα.

Ευνοεί τη πρόσβαση του λαϊκού αποταμίευσης στην ιδιοκτησία της κατοικίας, στη άμεση γεωργική ιδιοκτησία, και στην άμεση και έμμεση μετοχική επένδυση των μεγάλων παραγωγικών συνόλων της χώρας.

α.48 Είναι εκλογείς όλοι οι πολίτες, άντρες και γυναίκες, που έχουν ενηλικιωθεί.

Η ψήφος είναι προσωπική και ίση, ελεύθερη και μυστική. Η άσκησή της είναι αστική υποχρέωση.

Ο νόμος καθορίζει τα προσόντα και τον τρόπο άσκησης του δικαιώματος της ψήφου των πολιτών που διαμένουν στο εξωτερικό και τους εξασφαλίζει την αποτελεσματικότητά της. Για το σκοπό αυτό έχει ιδρυθεί μια περιφέρεια του εξωτερικού για την εκλογή των Βουλών στην οποία παραχωρούνται ένας αριθμός εδρών που ορίζεται με συνταγματικό νόμο και σύμφωνα με συγκεκριμένα κριτήρια του νόμου.

Το δικαίωμα της ψήφου δε μπορεί να περιοριστεί εκτός αν πρόκειται για αστική ανικανότητα ή είναι αποτέλεσμα αμετάκλητης δικαστικής καταδίκης ή για περιπτώσεις ηθικής αναξιότητας, που παρουσιάζονται στο νόμο.

α.49 Όλοι οι πολίτες έχουν το δικαίωμα να συνενώνονται ελεύθερα σε κόμματα για να συμβάλουν με δημοκρατικό μέθοδο στο καθορισμό της εθνικής πολιτικής.

α.50 Όλοι οι πολίτες μπορούν να υποβάλουν αναφορές στις βουλές για να ζητήσουν νομοθετικές διατάξεις ή για να εκθέσουν ανάγκες του συνόλου.

α.51 Όλοι οι πολίτες του ένα ή του άλλου φύλου μπορούν να έχουν πρόσβαση στις δημόσιες υπηρεσίες και στις εκλογικές θέσεις με όρους ισότητας σύμφωνα με τα προσόντα που καθορίζονται στο νόμο. Για το σκοπό αυτό η Πολιτεία προωθεί με κατάλληλες διατάξεις τις ίσες ευκαιρίες μεταξύ γυναικών και ανδρών.

Ο νόμος μπορεί, για τη πρόσβαση στις δημόσιες υπηρεσίες και εκλογικές θέσεις να εξισώσει ως πολίτες τους ιταλούς που δεν ανήκουν στην Πολιτεία.

Όποιος έχει κληθεί σε δημόσια εκλογική λειτουργία έχει δικαίωμα να διαθέσει τον απαραίτητο χρόνο στην πραγμάτωσή της και να διαφυλάξει και τη θέση του στην εργασία .

α.52 η άμυνα της Πατρίδας είναι ιερό καθήκον του πολίτη.

Η στρατιωτική θητεία είναι υποχρεωτική μέσα στα όρια και τους τρόπους που καθορίζει ο νόμος. Η εκπλήρωσή της δε στερεί τη θέση εργασίας του πολίτη ούτε την άσκηση των πολιτικών δικαιωμάτων.

Η οργάνωση των ένοπλων δυνάμεων γίνεται μέσα στο δημοκρατικό πνεύμα της Πολιτείας.

α.53 Όλοι καλούνται να συμβάλουν στα δημόσια έξοδα ανάλογα με την ικανότητα εισφοράς τους.

Το φορολογικό σύστημα οργανώνεται με τα κριτήρια της προοδευτικότητας.

α.54 Όλοι οι πολίτες έχουν την υποχρέωση να είναι πιστοί στη Πολιτεία και να σέβονται το Σ και τους νόμους.

Οι πολίτες στους οποίους έχουν ανατεθεί δημόσιες λειτουργίες έχουν την υποχρέωση να τις εκπληρώνουν με πειθαρχία και τιμή, δίνοντας όρκο όπου το ορίζει ο νόμος.

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

α.55 το Κοινοβούλιο συντίθεται από τη Βουλή των αντιπροσώπων και τη Γερουσία της Πολιτείας.

Το Κοινοβούλιο ενώνεται σε κοινή συνεδρίαση των μελών των 2 Βουλών μόνο στις περιπτώσεις που ορίζονται στο Σ.

α.56 Η Βουλή των αντιπροσώπων εκλέγεται με καθολική και άμεση ψηφοφορία. Το νούμερο των αντιπροσώπων είναι 630,12 από τους οποίους εκλέγονται από την περιφέρεια του εξωτερικού.

Είναι εκλέξιμοι ως αντιπρόσωποι όλοι οι εκλογείς που την ημέρα των εκλογών έχουν συμπληρώσει 25 έτη.

Η κατανομή των εδρών στις περιφέρειες, εκτός από το νούμερο των εδρών που δίνονται στη περιφέρεια του εξωτερικού, πραγματοποιείται διαιρώντας τον αριθμό των κατοίκων της Πολιτείας, το οποίο απορρέει από τη τελευταία γενική απογραφή του πληθυσμού, διά του 618 και διανέμοντας τις έδρες σε αναλογία με το πληθυσμό τής κάθε περιφέρειας, με βάση ακέραια κλάσματα και των μεγαλύτερων υπολοίπων.

α.57 Η Γερουσία της Πολιτείας εκλέγεται σε επίπεδο περιφερειακό εκτός από τις έδρες που δίνονται στην περιφέρεια του εξωτερικού. Ο αριθμός των εκλεγμένων γερουσιαστών είναι 315,6 από τους οποίους εκλέγονται στη περιφέρεια του εξωτερικού.

Καμιά περιφέρεια δε μπορεί να έχει αριθμό γερουσιαστών κατώτερο από 7, η Μολίσε έχει 2, η Βάλε ντ' Αόστα 1.

Η κατανομή των εδρών στις περιφέρειες, εκτός από τον αριθμό των εδρών που δίνονται στη περιφέρεια του εξωτερικού, αφού εφαρμοστούν οι διατάξεις του παρόντος άρθρου, πραγματοποιείται σε αναλογία με το πληθυσμό των περιφερειών, το οποίο προκύπτει από τη τελευταία γενική απογραφή, με βάση τα ακέραια κλάσματα και των μεγαλύτερων υπολοίπων.

α.58 Οι γερουσιαστές εκλέγονται με καθολική και άμεση ψηφοφορία από εκλογείς που έχουν περάσει τα 25 έτη ηλικίας.

Είναι εκλέξιμοι ως γερουσιαστές οι εκλογείς, που έχουν συμπληρώσει τα 40 έτη ηλικίας.

α.59 Είναι γεροϋσιαστές εκ δικαϊώματος και εφ'όρου ζωής, εκτός αν το αρνηθούν, όποιος διετέλεσε Πρόεδρος της Δημοκρατίας.

Ο πρόεδρος της Δημοκρατίας μπορεί να κατονομάσει 5 πολίτες ισόβιους γεροϋσιαστές που έχουν επιδείξει ιδιαίτερη αξιουσύνη σε κοινωνικό, επιστημονικό, καλλιτεχνικό και φιλολογικό επίπεδο.

α.60 Οι Βουλή των αντιπροσώπων και η Γερουσία της Πολιτείας εκλέγονται για 5 χρόνια.

Η διάρκεια της κάθε Βουλής δε μπορεί να παραταθεί αν δε γίνει με νόμο και μόνο στην περίπτωση πολέμου.

α.61 Οι εκλογές των νέων Βουλών λαμβάνουν χώρα μέσα σε 60 μέρες από το τέλος των προηγουμένων. Η πρώτη συνεδρίαση γίνεται μέχρι την 20ή μέρα από τις εκλογές.

Μέχρι να συνεδριάσουν οι νέες Βουλές παρατείνονται οι εξουσίες των προηγουμένων.

α.62 Οι Βουλές συνεδριάζουν κανονικά την πρώτη εργάσιμη μέρα του Φεβρουαρίου ή του Οκτωβρίου. Κάθε Βουλή μπορεί να συγκληθεί εξαιρετικά με πρωτοβουλία του Προέδρου της ή του Προέδρου της Δημοκρατίας ή 1\3 των μελών της.

Όταν συνεδριάζει με εξαιρετικό τρόπο μία Βουλή συγκαλείται από το νόμο και η άλλη.

α.63 Κάθε Βουλή εκλέγει από τα μέλη της το Πρόεδρο και το Γραφείο της Προεδρίας.

Όταν το Κοινοβούλιο ενώνεται σε κοινή συνεδρίαση, ο Πρόεδρος και το Γραφείο της προεδρίας είναι εκείνο της Βουλής των αντιπροσώπων.

α.64 Κάθε βουλή υιοθετεί το δικό της κανονισμό με απόλυτη πλειοψηφία των μελών της.

Οι συνεδριάσεις είναι δημόσιες` ωστόσο κάθε μια από τις 2 Βουλές και το Κοινοβούλιο όταν ενώνονται οι Βουλές μπορούν να αποφασίσουν να συγκεντρωθούν σε μυστική συνεδρίαση.

Οι αποφάσεις κάθε Βουλής και του Κοινοβουλίου δεν είναι έγκυρες αν δεν παρευρίσκεται η πλειοψηφία των μελών τους και αν δεν υιοθετούνται από τη πλειοψηφία των παρευρισκομένων, εκτός αν το Σ ορίζει ειδική πλειοψηφία.

Τα μέλη της Κυβέρνησης ακόμα και αν δεν ανήκουν στις Βουλές έχουν το δικαίωμα και αν ζητηθεί την υποχρέωση να παρευρίσκονται στις συνεδριάσεις. Πρέπει να ακούγονται κάθε φορά που το ζητούν.

α.65 ο νόμος καθορίζει τις περιπτώσεις μη εκλογιμότητας και ασυμβιβάστου με το αξίωμα του αντιπροσώπου ή του γεροϋσιαστή.

Κανείς δε μπορεί να ανήκει και στις 2 Βουλές ταυτόχρονα.

α.66 Κάθε Βουλή δικάζει τους τίτλους συμβατότητας των μελών της και τις αιτίες που απορρέουν από τη μη εκλογιμότητα και το ασυμβίβαστο.

α.67 Κάθε μέλος του Κοινοβουλίου αντιπροσωπεύει το Έθνος και ασκεί τις λειτουργίες του χωρίς εμπόδια των ψηφοφόρων του.

α.68 τα μέλη του Κοινοβουλίου δε μπορούν να κληθούν να απαντήσουν για γνώμες που εξέφρασαν και για ψήφους που έδωσαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους.

Χωρίς εξουσιοδότηση από τη Βουλή στην οποία ανήκει κανένα μέλος του Κοινοβουλίου δε μπορεί να υποβληθεί σε προσωπική έρευνα ή της κατοικίας του, ούτε να συλληφθεί ή με άλλο τρόπο να στερηθεί τη προσωπική του ελευθερία ή να παραμείνει σε κράτηση εκτός από την εκτέλεση μιας καταδίκης αμετάκλητης απόφασης είτε αν έγινε αντιληπτός να διαπράττει έγκλημα για το οποίο προβλέπεται υποχρεωτική επ' αυτοφώρω σύλληψη .

Ανάλογη εξουσιοδότηση απαιτείται για να υποστούν τα μέλη του Κοινοβουλίου κράτηση σε οποιαδήποτε μορφή των συνομιλιών ή της επικοινωνίας τους και σε κατάσχεση της αλληλογραφίας.

α.69 Τα μέλη του Κοινοβουλίου λαμβάνουν μια αποζημίωση που καθορίζεται στο νόμο.

α.70 Η νομοθετική λειτουργία ασκείται συλλογικά από τις 2 Βουλές.

α71 Η πρωτοβουλία των νόμων ανήκει στην Κυβέρνηση, σε κάθε μέλος των Βουλών και στα όργανα και στους οργανισμούς στους οποίους έχει ανατεθεί με συνταγματικό νόμο.

Ο λαός ασκεί την πρωτοβουλία των νόμων μέσω προτάσεως από μέρους τουλάχιστον 50.000 ψηφοφόρων ενός σχεδίου που έχει συνταχθεί με άρθρα.

α.72 Κάθε νομοσχέδιο που παρουσιάζεται από μία Βουλή εξετάζεται σύμφωνα με τους κανόνες του κανονισμού της από μία επιτροπή και μετά από την ίδια τη Βουλή που το εγκρίνει άρθρο προς άρθρο και με τελική ψηφοφορία.

Ο κανονισμός ορίζει τη συντόμευση των διαδικασιών για τα νομοσχέδια για τα οποία έχει δηλωθεί η επείγουσα κατάσταση.

Μπορεί εξάλλου να καθοριστεί σε ποιες περιπτώσεις και μορφή, η εξέταση και η έγκριση των νομοσχεδίων μεταφέρονται σε επιτροπές ακόμα και μόνιμες που έχουν συσταθεί με τρόπο ώστε να αντικατοπτρίζεται η αναλογία των κοινοβουλευτικών ομάδων. Ακόμα και σ' αυτές τις περιπτώσεις μέχρι τη τελική έγκριση, το νομοσχέδιο επιστρέφει στη Βουλή αν η Κυβέρνηση ή το 1\10 των μελών της Βουλής ή το 1\15 της επιτροπής ζητήσουν να συζητηθεί ή να ψηφιστεί από την ίδια τη Βουλή είτε να υποβληθεί στην τελική του έγκριση με μόνο ξεκαθάριση της ψήφου. Ο κανονισμός καθορίζει τον τρόπο δημοσίευσης των εργασιών των επιτροπών.

Η κανονική διαδικασία εξέτασης και άμεσης έγκρισης από τη Βουλή υιοθετείται πάντα για τα νομοσχέδια συνταγματικής και εκλογικής ύλης και για εκείνα της νομοθετικής εξουσιοδότησης, της εξουσιοδότησης έγκρισης διεθνών συνθηκών, την έγκριση του προϋπολογισμού και των εξόδων.

α.73 Οι νόμοι δημοσιεύονται από το Πρόεδρο της Δημοκρατίας μέσα σε ένα μήνα από την έγκριση. Αν οι Βουλές κάθε μία με απόλυτη πλειοψηφία των μελών της δηλώσουν το επείγον, ο νόμος δημοσιεύεται αμέσως μετά τη ψήφιση και αρχίζει η ισχύ του την 15 μέρα από τη δημοσίευσή του, εκτός αν ο ίδιος νόμος ορίζει διαφορετική προθεσμία.

α.74 Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας προτού να δημοσιεύσει το νόμο μπορεί με αιτιολογημένο μήνυμα στις Βουλές να ζητήσει καινούρια ψήφιση. Αν οι Βουλές εγκρίνουν πάλι το νόμο, αυτός πρέπει να δημοσιευτεί.

α.75 γίνεται δημοψήφισμα του λαού για να ψηφιστεί η μερική ή ολική κατάργηση ενός νόμου ή μιας πράξης με ισχύ νόμου όταν το ζητήσουν 500.000 ψηφοφόροι ή 5 περιφερειακοί σύμβουλοι.

Δεν επιτρέπεται δημοψήφισμα για φορολογικούς νόμους ή του προϋπολογισμού, της αμνηστίας ή της επιείκειας, της εξουσιοδότησης έγκρισης των διεθνών συνθηκών.

Έχουν δικαίωμα να συμμετάσχουν στο δημοψήφισμα όλοι οι εκλογείς που καλούνται να εκλέξουν τη Βουλή των αντιπροσώπων.

Η υποκείμενη σε δημοψήφισμα πρόταση εγκρίνεται αν συμμετέχει στην ψηφοφορία η πλειοψηφία των εχόντων το δικαίωμα και αν επιτευχθεί η πλειοψηφία των έγκυρα εκφρασμένων ψήφων.

Νόμος καθορίζει τον τρόπο ενεργοποίησης του δημοψηφίσματος.

α.76 Η άσκηση της νομοθετικής λειτουργίας δε μπορεί να εξουσιοδοτηθεί στην Κυβέρνηση αν δεν γίνει με συγκεκριμένες αρχές και κατευθυντήρια κριτήρια και μόνο για περιορισμένο χρόνο και για ορισμένα θέματα.

α.77 Η Κυβέρνηση δε μπορεί χωρίς εξουσιοδότηση των Βουλών να εκδώσει διατάγματα που έχουν ισχύ κανονικού νόμου.

Όταν σε περιπτώσεις ανάγκης και επείγοντος, η Κυβέρνηση υιοθετεί, υπό ευθύνη της προσωρινές διατάξεις με ισχύ νόμου, πρέπει την ίδια μέρα να τις παρουσιάσει για μετατροπή στις Βουλές και αν είναι διαλυμένες συγκαλούνται σκόπιμα και συγκεντρώνονται μέσα σε 5 μέρες.

Τα διατάγματα χάνουν την ισχύ τους από την έναρξή τους, αν δε μετατραπούν με νόμο μέσα σε 60 μέρες από την δημοσίευσή τους. Οι Βουλές μπορούν ωστόσο να ρυθμίσουν με νόμο τις έννομες σχέσεις που απορρέουν από τη βάση των διαταγμάτων που δε μετατράπηκαν.

α.78 Οι Βουλές αποφασίζουν το κατάσταση πολέμου και μεταφέρουν στην Κυβέρνηση τις απαραίτητες εξουσίες.

α.79 Η αμνηστία και η επιείκεια παρέχονται με νόμο που ψηφίζεται με πλειοψηφία των 2/3 των μελών κάθε Βουλής πάνω σε κάθε άρθρο του και με τελική ψηφοφορία.

Ο νόμος που παρέχει αμνηστία ή επιείκεια καθορίζει τη προθεσμία για την εφαρμογή τους.

Σε κάθε περίπτωση η αμνηστία και η επιείκεια δε μπορούν να εφαρμοστούν για εγκλήματα που διαπράχθηκαν μετά από τη παρουσίαση του νομοσχεδίου.

α.80 Οι Βουλές εξουσιοδοτούν με νόμο την έγκριση των διεθνών συνθηκών που είναι πολιτικής φύσης ή προβλέπουν διαιτητές ή δικαστικούς κανονισμούς ή εισάγουν τροποποιήσεις στην επικράτεια ή οικονομικά βάρη ή τροποποιήσεις νόμων.

α.81 Οι Βουλές εγκρίνουν κάθε χρόνο τον προϋπολογισμό και τον ισολογισμό που παρουσιάζεται από την Κυβέρνηση.

Η προσωρινή άσκηση του προϋπολογισμού δε μπορεί να παραχωρηθεί αν δε γίνει με νόμο και για περιόδους όχι ανώτερες συνολικά από 4 μήνες.

Με νόμο που εγκρίνει το προϋπολογισμό δε μπορούν να οριστούν καινούριοι φόροι και νέα έξοδα. Κάθε άλλος νόμος που εισάγει νέα ή μεγαλύτερα έξοδα πρέπει να δείχνει τα μέσα που μπορούν να τα πραγματοποιήσουν.

α.82 Κάθε Βουλή μπορεί να πραγματοποιεί έρευνες για θέματα δημοσίου ενδιαφέροντος. Για το σκοπό αυτό διορίζει από τα μέλη της, επιτροπές έρευνας σχηματισμένες έτσι ώστε να αντικατοπτρίζεται η αναλογία των διάφορων ομάδων. Η επιτροπή έρευνας προχωρεί στις έρευνες και στις εξιχνιάσεις με τις ίδιες εξουσίες και περιορισμούς που έχει η δικαστική εξουσία.

α.83 Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας εκλέγεται από την κοινή συνεδρίαση του Κοινοβουλίου από τα μέλη του.

Στις εκλογές συμμετέχουν 3 εξουσιοδοτημένοι για κάθε περιφέρεια που εκλέγονται από το περιφερειακό Συμβούλιο, με τρόπο ώστε να εξασφαλίζεται η αντιπροσώπευση των μειονοτήτων. Η Βάλλε ντ' Αόστα έχει μόνο 1 απεσταλμένο.

Η εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας λαμβάνει χώρα με μυστική ψηφοφορία με πλειοψηφία των 2/3 της συνέλευσης. Μετά τη τρίτη ψηφοφορία αρκεί η απόλυτη πλειοψηφία.

α.84 μπορεί να εκλεγεί Πρόεδρος της Δημοκρατίας κάθε πολίτης που έχει συμπληρώσει 50 έτη της ηλικίας και χαίρει των αστικών και πολιτικών του δικαιωμάτων.

Η θέση του Προέδρου της Δημοκρατίας είναι ασυμβίβαστη με κάθε άλλη αρμοδιότητα.

Η αμοιβή και η επιχορήγηση του Προέδρου καθορίζονται από το νόμο.

α.85 Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας εκλέγεται για 7 χρόνια.

30 μέρες πριν να λήξει η θητεία του, ο Πρόεδρος της Βουλής των αντιπροσώπων καλεί σε κοινή συνεδρίαση το Κοινοβούλιο και τους απεσταλμένους των περιφερειών, για να εκλέξουν το νέο Πρόεδρος της Δημοκρατίας.

Αν οι Βουλές είναι διαλυμένες ή υπολείπονται ακόμα 3 μήνες από τη λήξη τους, η εκλογή γίνεται μέσα σε 15 μέρες από τη συγκέντρωση των νέων Βουλών. Στο μεταξύ παρατείνονται οι εξουσίες του Προέδρου στο αξίωμα.

α.86 οι λειτουργίες του Προέδρου της Δημοκρατίας, σε κάθε περίπτωση που ο ίδιος δε μπορεί να τις επιτελέσει, ασκούνται από το Πρόεδρο της Γερουσίας.

Σε περίπτωση οριστικής αδυναμίας ή θανάτου ή παραίτησης του Προέδρου της Δημοκρατίας κηρύσσονται εκλογές νέου Προέδρου της Δημοκρατίας μέσα σε 15 μέρες, εκτός αν πρόκειται για τη μεγαλύτερη προθεσμία αν είναι διαλυμένες οι Βουλές ή υπολείπονται 3 μήνες από τη διάλυσή τους.

α.87 Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι ο αρχηγός του Κράτους και αντιπροσωπεύει την εθνική ενότητα.

Μπορεί να στέλνει μηνύματα στις Βουλές.

Κηρύσσει τις εκλογές των νέων Βουλών και ορίζει τη πρώτη συνεδρίαση τους.

Εξουσιοδοτεί τη παρουσίαση στις Βουλές των νομοσχεδίων της πρωτοβουλίας της Κυβέρνησης.

Δημοσιεύει τους νόμους και εκδίδει τα διατάγματα με ισχύ νόμου και τους κανονισμούς.

Κηρύσσει το λαϊκό δημοψήφισμα στις περιπτώσεις που ορίζονται στο Σ.

Διορίζει στις περιπτώσεις που ορίζει ο νόμος τους υπαλλήλους του Κράτους.

Διαπιστεύει και δέχεται τους διπλωματικούς αντιπροσώπους, επικυρώνει τις διεθνείς συνθήκες, αφού όπου χρειάζεται πάρει την άδεια των Βουλών.

Έχει την διοίκηση των ενόπλων δυνάμεων, προεδρεύει στο ανώτατο συμβούλιο άμυνας που έχει συσταθεί σύμφωνα με το νόμο, ανακοινώνει τη κατάσταση πολέμου που αποφασίζουν οι Βουλές.

Προεδρεύει του ανώτατου συμβουλίου της δικαιοσύνης.

Μπορεί να παρέχει χάρη και να μετατρέπει τις ποινές.

Παρέχει τις τιμές της Πολιτείας.

α.88 Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας μπορεί, αφού ακούσει τους Προέδρους τους, να διαλύσει τις Βουλές ή και μία μόνο από αυτές.

Δε μπορεί να ασκήσει αυτή τη δυνατότητα στους τελευταίους 6 μήνες της θητείας του, εκτός αν συμπίπτουν με τους τελευταίους 6 μήνες της νομοθετικής εξουσίας, ή με μέρος αυτών.

α.89 καμιά πράξη του Προέδρου της Δημοκρατίας δεν είναι έγκυρη αν δεν προσυπογραφεί από τον αρμόδιο υπουργό, που αναλαμβάνει την ευθύνη. Οι πράξεις που έχουν νομοθετική ισχύ και οι άλλες που ορίζονται από το νόμο προσυπογράφονται και από το Πρόεδρο του συμβουλίου των υπουργών.

α.90 Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δεν ευθύνεται για τις πράξεις που διετέλεσε κατά την άσκηση των καθηκόντων του, εκτός από ανώτερη προδοσία ή για προσπάθεια κατάλυσης του Σ.

Σ' αυτές τις περιπτώσεις κατηγορείται από το Κοινοβούλιο σε κοινή συνέλευση με απόλυτη πλειοψηφία των μελών του.

α.91 Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, πριν αναλάβει τα καθήκοντά του ορκίζεται πίστη στη Πολιτεία και τήρηση του Σ ενώπιον του Κοινοβουλίου σε κοινή συνεδρίαση.

α.92 Η Κυβέρνηση της Πολιτείας συντίθεται από το Πρόεδρο του Συμβουλίου και τους υπουργούς που αποτελούν μαζί το συμβούλιο των υπουργών.

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας διορίζει το Πρόεδρο του συμβουλίου των υπουργών και ύστερα από πρόταση του τελευταίου τους υπουργούς.

α.93 Ο Πρόεδρος του συμβουλίου των υπουργών και οι υπουργοί πριν να αναλάβουν καθήκοντα δίνουν όρκο στα χέρια του Προέδρου της Δημοκρατίας.

α.94 Η Κυβέρνηση πρέπει να έχει την εμπιστοσύνη των Βουλών.

Κάθε Βουλή δίνει ή ανακαλεί την εμπιστοσύνη μέσω πρότασης που γίνεται και ψηφίζεται με ονομαστική ψηφοφορία.

Μέσα σε 10 μέρες από το σχηματισμό της η Κυβέρνηση παρουσιάζεται στις Βουλές για να εξασφαλίσει την εμπιστοσύνη τους.

Η αντίθετη ψήφος μιας ή και των 2 Βουλών σε πρόταση της Κυβέρνησης δε συνάγει υποχρεωτικά υποχρέωση παραίτησης.

Η πρόταση δυσπιστίας πρέπει να έχει υπογραφεί από τουλάχιστον το 1\10 των μελών της Βουλής και συζητείται όχι νωρίτερα από 3 μέρες από τη παρουσίασή της.

α.95 ο Πρόεδρος του συμβουλίου των υπουργών κατευθύνει τη γενική πολιτική της Κυβέρνησης και είναι υπεύθυνος για αυτή. Διατηρεί την ενότητα του πολιτικού και διοικητικού προσανατολισμού, προωθώντας και εναρμονίζοντας τη δραστηριότητα των υπουργών. Οι υπουργοί είναι υπεύθυνοι συλλογικά για τις πράξεις του συμβουλίου και ατομικά για τις πράξεις των υπουργείων τους.

Ο νόμος προβλέπει την οργάνωση της προεδρίας του συμβουλίου και καθορίζει τον αριθμό, τις αρμοδιότητες και την οργάνωση των υπουργείων.

α.96 Ο Πρόεδρος του συμβουλίου και οι υπουργοί ακόμα και όταν παύονται από το αξίωμά τους στην τακτική δικαιοσύνη για τα εγκλήματα που διέπραξαν κατά τη διάρκεια της λειτουργίας τους, αφού πρώτα δώσει άδεια η Γερουσία ή η Βουλή των αντιπροσώπων σύμφωνα με τους κανόνες που θεσπίζονται με συνταγματικό νόμο.

α.97 Οι δημόσιες υπηρεσίες οργανώνονται σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η καλή λειτουργία και αμεροληψία της διοίκησης. Στον κανονισμό των υπηρεσιών είναι προσδιορισμένες οι σφαίρες της δικαιοδοσίας, των αρμοδιοτήτων και οι ευθύνες των υπαλλήλων. Στις υποθέσεις των δημόσιων υπηρεσιών έχει κανείς πρόσβαση με διαγωνισμό, εκτός από τις περιπτώσεις που ορίζονται στο νόμο.

α.98 Οι δημόσιοι υπάλληλοι είναι στην αποκλειστική υπηρεσία του Έθνους. Αν είναι μέλη του Κοινοβουλίου δε μπορούν να πάρουν προαγωγή για άλλους λόγους πέρα από εκείνο της ηλικίας.

Μπορούν να καθοριστούν περιορισμοί στο δικαίωμα εγγραφής σε πολιτικά κόμματα στους δικαστές, στρατιωτικούς εν υπηρεσία, δημόσιους υπαλλήλους και αστυνομικούς, διπλωματικούς αντιπροσώπους και πρόξενους στο εξωτερικό.

α.99 Το εθνικό συμβούλιο οικονομίας και εργασίας συντίθεται σύμφωνα με το νόμο, από ειδικούς και αντιπροσώπους των παραγωγικών δυνάμεων σε ποσοστό ώστε να λαμβάνεται υπόψη η ποσοτική και ποιοτική σπουδαιότητά τους.

Είναι συμβουλευτικό όργανο των Βουλών και της Κυβέρνησης για τα θέματα και με τη λειτουργία που του αποδίδεται με νόμο.

Έχει νομοθετική πρωτοβουλία και μπορεί να συμβάλει στην επεξεργασία της οικονομικής και κοινωνικής νομοθεσίας σύμφωνα με τις αρχές και μέσα στα όρια του νόμου.

α.100 Το συμβούλιο του Κράτους είναι δικαστικο-διοικητικό συμβουλευτικό όργανο και της προστασίας της δικαιοσύνης στη διοίκηση.

Το ελεγκτικό δικαστήριο ασκεί έλεγχο προληπτικό ως προς τη νομιμότητα των πράξεων της Κυβέρνησης και κατασταλτικό στη διαχείριση του ισολογισμού του Κράτους. Συμμετέχει στις περιπτώσεις και με το τρόπο που ορίζεται στο νόμο στον έλεγχο της διαχείρισης των οικονομικών των οργανισμών τα οποία το Κράτος επιχορηγεί. Αναφέρεται άμεσα στις Βουλές για το αποτέλεσμα του ελέγχου που διαπράχθηκε.

Ο νόμος εξασφαλίζει την ανεξαρτησία των 2 θεσμών και των μελών τους απέναντι στην Κυβέρνηση.

α.101 Η δικαιοσύνη απονέμεται στο όνομα του λαού.

Οι δικαστές είναι υποκείμενοι μόνο στο νόμο.

α.102 Η δικαστική λειτουργία ασκείται από τακτικούς δικαστές που διορίζονται και ρυθμίζεται το λειτούργημά τους από τους κανόνες του δικαστικού κανονισμού. Δε μπορούν να διοριστούν έκτακτοι ή ειδικοί δικαστές. Μπορούν μόνο να διοριστούν πλάι στα τακτικά δικαστικά όργανα, ειδικά τμήματα για καθορισμένα θέματα και με τη συμμετοχή κατάλληλων πολιτών, ξένων προς τη δικαστική εξουσία. Νόμος ρυθμίζει τις περιπτώσεις και τον τρόπο άμεσης συμμετοχής του λαού στη διοίκηση της δικαιοσύνης.

α.103 Το συμβούλιο του Κράτους και τα άλλα όργανα της διοικητικής δικαιοσύνης έχουν δικαιοδοσία για τη προστασία σε σχέση με τη δημόσια διοίκηση των νόμιμων συμφερόντων και σε ειδικά θέματα που ορίζονται από το νόμο και των δικαιωμάτων των υποκειμένων.

Το ελεγκτικό δικαστήριο έχει δικαιοδοσία σε θέματα δημόσιας δράσης και σε άλλα αναφερόμενα στο νόμο.

Τα στρατιωτικά δικαστήρια σε περίοδο πολέμου έχουν δικαιοδοσία ορισμένη από το νόμο. Σε περίοδο ειρήνης έχουν δικαιοδοσία για στρατιωτικά εγκλήματα που διαπράχθηκαν από όσους ανήκουν στις ένοπλες δυνάμεις.

α.104 Η δικαστική εξουσία έχει μια αυτόνομη και ανεξάρτητη οργάνωση από κάθε άλλη εξουσία. Στο Ανώτατο συμβούλιο της δικαιοσύνης προεδρεύει ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας.

Συμμετέχουν από δικαίωμα ο 1ος πρόεδρος και ο γενικός εισαγγελέας του ακυρωτικού δικαστηρίου. Τα άλλα μέλη εκλέγονται από τα $\frac{2}{3}$ όλων των τακτικών δικαστών που ανήκουν στις διάφορες κατηγορίες και το $\frac{1}{3}$ του Κοινοβουλίου από τους τακτικούς καθηγητές του πανεπιστημίου νομικού κλάδου και από δικηγόρους που έχουν ασκήσει 15 χρόνια τη δικηγορία. Το συμβούλιο εκλέγει αντιπρόεδρο από τα μέλη που έχουν σχηματιστεί από το Κοινοβούλιο. Η θητεία για τα μέλη που εκλέχθηκαν από το συμβούλιο διαρκεί 4 χρόνια και δε μπορούν αμέσως να επανεκλεγούν.

Δε μπορούν για όσο διαρκεί η θητεία τους να εγγραφούν σε επαγγελματικές επετηρίδες ούτε να πάρουν μέρος στο κοινοβούλιο ή σε περιφερειακό συμβούλιο.

α.105 Ανήκει στο Ανώτατο δικαστήριο της δικαιοσύνης σύμφωνα με τους κανόνες του δικαστικού κανονισμού η απόφαση για προσλήψεις, διορισμούς και μεταθέσεις ,προαγωγές και πειθαρχικές διατάξεις που αφορούν τους δικαστές.

α.106 Οι διορισμοί των δικαστών λαμβάνουν χώρα με διαγωνισμό. Ο νόμος για το δικαστικό κανονισμό μπορεί να επιτρέψει το διορισμό, και με εκλογή, τιμητικών δικαστών για όλες τις λειτουργίες που έχουν και οι τακτικοί δικαστές.

Στο σχηματισμό του ανώτατου συμβουλίου της δικαιοσύνης μπορούν να κληθούν στη θέση του συμβούλου του Ακυρωτικού χάρη σημαντικών διακρίσεων τακτικοί καθηγητές του πανεπιστημίου νομικού κλάδου και δικηγόροι που έχουν 15 χρόνια εξασκήσει το επάγγελμα και έχουν εγγραφεί στην ειδική επετηρίδα για ανώτατες δικαιοδοσίες.

α.107 Οι δικαστές είναι αμετακίνητοι. Δε μπορούν να εξαιρεθούν ή να παυθούν από την υπηρεσία ούτε να προοριστούν για άλλη θέση ή λειτουργία αν δε το αποφασίσει το Ανώτατο συμβούλιο της δικαιοσύνης , που υιοθετείται για λόγους και σύμφωνα με τις εγγυήσεις της άμυνας που είναι προσδιορισμένες στο δικαστικό κανονισμό είτε με τη συγκατάθεσή τους. Ο υπουργός δικαιοσύνης έχει την ευχέρεια να προωθεί πειθαρχική δίωξη. Οι δικαστές διαφοροποιούνται μεταξύ τους μόνο για διαφορά των λειτουργιών τους. Ο δημόσιος κατηγορος(εισαγγελέας) απολαμβάνει όλες τις εγγυήσεις που ορίζονται στο δικαστικό κανονισμό για λογαριασμό του.

α.108 Οι κανόνες του δικαστικού κανονισμού και της κάθε δικαστικής λειτουργίας είναι καθορισμένες με νόμο.

Ο νόμος εξασφαλίζει την ανεξαρτησία των δικαστών των ειδικών δικαιοδοσιών, του δημόσιου κατηγορου που είναι μαζί με τους πρώτους και τους άλλους που συμμετέχουν στη διοίκηση της δικαιοσύνης.

α.109 Η δικαστική εξουσία παρέχει άμεση βοήθεια στη δικαστική αστυνομία.

α.110 Όντας περιοριστικά αναφερόμενες οι αρμοδιότητες του ανώτατου συμβουλίου της δικαιοσύνης, εναπόκειται στον υπουργό δικαιοσύνης η οργάνωση και η λειτουργία των υπηρεσιών σχετικών με τη δικαιοσύνη.

α.111 Η δικαιοδοσία ενεργοποιείται μέσω σωστής διαδικασίας που ορίζεται από το νόμο. Κάθε δίκη γίνεται με αντιδικία των μερών σε συνθήκες ισότητας, ενώπιον δικαστή που είναι τρίτος στην υπόθεση και αμερόληπτος. Ο νόμος βεβαιώνει τη λογική διάρκεια.

Στη ποινική δίκη, ο νόμος βεβαιώνει ότι το πρόσωπο που κατηγορείται για ένα αδίκημα πληροφορείται εμπιστευτικά μέσα στο πιο σύντομο χρονικό διάστημα για τη φύση και το λόγο που κινήθηκε η δίωξη εναντίον του. Διαθέτει το χρόνο και τις αναγκαίες συνθήκες για να προετοιμάσει την υπεράσπισή του` ενώπιον του δικαστή έχει τη δυνατότητα να ανακρίνει και να κάνει να

ανακρίνονται τα πρόσωπα που καταθέτουν για λογαριασμό του, να διατηρεί το κάλεσμα και την ανάκριση των μαρτύρων υπεράσπισης στις ίδιες συνθήκες με αυτές της κατηγορούσας αρχής και την απόκτηση κάθε άλλου μέσου απόδειξης υπέρ του. Βοηθείται από διερμηνέα αν δε καταλαβαίνει ή δε μιλά τη γλώσσα που χρησιμοποιείται στη δίκη.

Η ποινική δίκη ρυθμίζεται σύμφωνα με την αρχή της αντιδικίας στο στάδιο της απόδειξης. Η ενοχή του κατηγορουμένου δε μπορεί να αποδειχθεί βάση δηλώσεων εκείνου που με ελεύθερη επιλογή του έχει εξαιρεθεί από οικειοθελώς από το να εξεταστεί από τον κατηγορούμενο ή το δικηγόρο υπεράσπισης.

Νόμος ορίζει τις περιπτώσεις όπου ο σχηματισμός των αποδείξεων δεν έχει θέση στην αντιδικία με συγκατάθεση του κατηγορουμένου ή με βεβαίωση της αδυναμίας της αντικειμενικής φύσης της ή εξαιτίας απόδειξης που συνάχθηκε παράνομα.

Όλα τα δικαστικές πράξεις πρέπει να είναι αιτιολογημένα.

Κατά των αποφάσεων και των μέτρων σχετικών με τη προσωπική ελευθερία που εκδίδονται από τα τακτικά ή ειδικά δικαστικά όργανα, επιτρέπεται πάντα προσφυγή στο Ακυρωτικό για παραβίαση του νόμου. Μπορεί να αποκλειστούν από αυτή τη διάταξη μόνο οι αποφάσεις των στρατιωτικών πλημμελημάτων σε περίοδο πολέμου.

Κατά των αποφάσεων του Συμβουλίου του κράτους και του ελεγκτικού δικαστηρίου επιτρέπεται η προσφυγή στο Ακυρωτικό μόνο για λόγους που αφορούν στη δικαιοδοσία.

α.112 Ο δημόσιος κατηγορος έχει την υποχρέωση να ασκεί ποινική δίωξη.

α.113 Κατά των πράξεων της δημόσιας διοίκησης επιτρέπεται πάντα η δικαστική προστασία των δικαιωμάτων και των νόμιμων συμφερόντων ενώπιον των οργάνων της τακτικής και της διοικητικής δικαιοδοσίας.

Τέτοια δικαστική προστασία δε μπορεί να εξαιρεθεί ή να περιοριστεί σε ιδιαίτερα μέσα προσβολής ή για συγκεκριμένες κατηγορίες πράξεων.

Νόμος καθορίζει ποια όργανα της δικαιοδοσίας μπορούν να ακυρώσουν πράξεις της δημόσιας διοίκησης στις περιπτώσεις και με τα αποτελέσματα που προβλέπονται από τον ίδιο το νόμο.

α.114 Η πολιτεία αποτελείται από Κοινότητες, Δήμους, μητροπολιτικές πόλεις, περιφέρειες και από το Κράτος.

Οι Κοινότητες, οι Δήμοι, οι μητροπολιτικές πόλεις και οι περιφέρειες είναι αυτόνομοι οργανισμοί με δικά τους καταστατικά, εξουσίες και λειτουργίες σύμφωνα με τις αρχές που υπάρχουν στο Σ.

Η Ρώμη είναι η πρωτεύουσα της Πολιτείας. Νόμος του Κράτους ρυθμίζει την οργάνωσή της.

α.115 καταργήθηκε

α.116 Η Φριούλη-Βενέτσια-Τζούλια, η Σαρδένια, η Σικελία, το Τρεντίνο-Άλτο Άντισελ Σούντιρολ και η Βάλλε ντ' Αόστα\Βαλλέ ντ' Αόστ διαθέτουν ιδιαίτερο τύπο και συνθήκες αυτο-

νομίας, σύμφωνα με τα αντίστοιχα ειδικά καταστατικά που έχουν υιοθετηθεί με συνταγματικό νόμο.

Η περιφέρεια Τρεντίνο-Άλτο Άντισε\Σούντιρολ αποτελείται από τους αυτόνομους δήμους του Τρέντου και του Μπόλτζανο.

Περαιτέρω τύποι και ιδιαίτερες συνθήκες αυτονομίας που αφορούν τα θέματα του α 117 παρ.3 και τα θέματα που αναφέρονται στη παρ. 2 του ίδιου άρθρου περιοριστικά στην οργάνωση της δικαιοσύνης, γράμματα λ και π, μπορούν να διανεμηθούν σε άλλες περιφέρειες, με νόμο του Κράτους με πρωτοβουλία της ενδιαφερόμενης περιφέρειας, αφού ακουστούν οι τοπικοί οργανισμοί, σύμφωνα με τις αρχές του α 119. Ο νόμος εγκρίνεται από τις Βουλές με απόλυτη πλειοψηφία των μελών, με βάση τη συμφωνία ανάμεσα στο Κράτος και στην ενδιαφερόμενη περιφέρεια.

α.117 Νομοθετική εξουσία ασκείται από το Κράτος και τις περιφέρειες σύμφωνα με το Σ καθώς και από τους περιορισμούς που απορρέουν από την κοινοτική οργάνωση και από τις διεθνείς υποχρεώσεις.

Το Κράτος έχει αποκλειστική νομοθετική εξουσία στα ακόλουθα θέματα:

α) εξωτερική πολιτική και διεθνείς σχέσεις του Κράτους με την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ). Δικαίωμα του ασύλου και δικαστική κατάσταση των πολιτών των κρατών που δεν ανήκουν στην ΕΕ.

β) μετανάστευση

γ) σχέσεις πολιτείας με τα θρησκευτικά δόγματα δόγματα

δ) άμυνα και ένοπλες δυνάμεις `ασφάλεια του Κράτους` όπλα, εξοπλισμός και εκρηκτικά

ε) νόμισμα, προστασία της αποταμίευσης και χρηματοδοτικού εμπορίου` προστασία του ανταγωνισμού, αξιολογικό σύστημα` φορολογικό και ισολογικό σύστημα του Κράτους.

Εξισορρόπηση των οικονομικών πηγών.

στ)όργανα του Κράτους και σχετικοί εκλογικοί νόμοι` κρατικό δημοψήφισμα` εκλογή του ευρωπαϊκού κοινοβουλίου.

ζ) κανονισμός και διοικητική οργάνωση του Κράτους και των εθνικών δημόσιων οργανισμών

η) δημόσια τάξη και ασφάλεια με εξαίρεση τη τοπική διοικητική αστυνομία

θ) ιθαγένεια, προσωπική κατάσταση και ληξιαρχεία

ι) δικαιοσύνη και δικονομικοί κανόνες` πολιτική και ποινική οργάνωση` διοικητική δικαιοσύνη

κ) καθορισμός των απαραίτητων επιπέδων των εισφορών που αφορούν στα πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα που πρέπει να εγγυώνται σε όλη την εθνική επικράτεια

λ) γενικοί κανόνες για την εκπαίδευση

μ) κοινωνική πρόνοια

ν) εκλογική νομοθεσία, όργανα της κυβέρνησης και βασικές λειτουργίες των κοινοτήτων, Δήμων και μητροπολιτικών πόλεων

ξ) δασμοί, προστασία των εθνικών συνόρων και διεθνής προφύλαξη

ο) βάρη, μέτρα και χρονικός καθορισμός` πληροφοριακός συντονισμός των στατιστικών και των πληροφοριών των δεδομένων της κρατικής, περιφερειακής και τοπικής διοίκησης. Έργα πρωτοτυπίας

π) προστασία του περιβάλλοντος, του οικοσυστήματος και των πολιτιστικών αγαθών

Είναι θέματα της συντρέχουσας νομοθεσίας εκείνα σχετικά με: διεθνείς σχέσεις και ΕΕ με τις περιφέρειες` εξωτερικό εμπόριο` προστασία και ασφάλεια της εργασίας` εκπαίδευση εκτός από την αυτονομία των σχολικών οργανισμών και με εξαίρεση την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση` επαγγέλματα` επιστημονική και τεχνολογική έρευνα . διατροφή` αθλητική οργάνωση` πολιτική προστασία` διακυβέρνηση της επικράτειας` αστικά λιμάνια και αεροδρόμια` μεγάλα δίκτυα μεταφορών και εθνική διανομή της ενέργειας` συμπληρωματική και καθολική πρόνοια` εναρμόνιση των δημόσιων λογαριασμών και συντονισμός της δημόσιας οικονομίας και του φορολογικού συστήματος. Αξιολόγηση των πολιτιστικών και περιβαλλοντικών αγαθών και προώθηση και οργάνωση της πολιτιστικής δραστηριότητας` αποταμιευτικά ταμεία` αγροτικά ταμεία, πιστωτικές οργανώσεις περιφερειακού χαρακτήρα` πιστωτικοί οργανισμοί κεφαλαίου και αγροτών περιφερειακού χαρακτήρα. Στα θέματα της συντρέχουσας νομοθεσίας αφήνεται στις περιφέρειες η νομοθετική εξουσία, εκτός από τον καθορισμό των βασικών αρχών που φυλάσσεται για τη νομοθεσία του κράτους.

Οι περιφέρειες έχουν νομοθετική εξουσία για κάθε που δεν έχει σαφώς φυλαχθεί για τη νομοθετική δραστηριότητα του κράτους.

Οι περιφέρειες και οι αυτόνομοι δήμοι του Τρέντο και του Μπόλτζανο στα θέματα δικαιοδοσίας τους, συμμετέχουν στις άμεσες αποφάσεις στο σχηματισμό των νομοθετικών κοινοτικών πράξεων και προνοούν για την ενεργοποίηση και την εκτέλεση των διεθνών συμφωνιών και των πράξεων της ΕΕ σύμφωνα με τους κανόνες της διαδικασίας που είναι ορισμένες απ`το νόμο του κράτους που ρυθμίζει το τρόπο άσκησης της εξουσίας σε περίπτωση μη εκπλήρωσης.

Η κανονιστική εξουσία ασκείται από τις περιφέρειες για κάθε άλλο θέμα. Οι κοινότητες, οι δήμοι και οι μητροπολιτικές πόλεις έχουν κανονιστική εξουσία σε σχέση με την οργάνωση και ανάπτυξη των λειτουργιών που τους έχει ανατεθεί.

Οι περιφερειακοί νόμοι απομακρύνουν κάθε εμπόδιο που παρακωλύει την απόλυτη ισότητα των ανδρών και γυναικών στην κοινωνική, πολιτιστική και οικονομική ζωή και προωθούν την ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών στη πρόσβαση στις εκλογικές θέσεις.

Ο περιφερειακός νόμος επικυρώνει τις συμβάσεις της περιφέρειας με τις άλλες περιφέρειες για την καλύτερη άσκηση των λειτουργιών τους, ακόμα και με εξατομίκευση των κοινών οργάνων.

Στα θέματα της δικαιοδοσίας της, η περιφέρεια μπορεί να συνάπτει συμφωνίες και με το τρόπο που ορίζονται σε νόμο του κράτους.

α.118 Οι διοικητικές λειτουργίες διανέμονται στις κοινότητες εκτός αν για να βεβαιωθεί η εναρμονιστική τους άσκηση μεταφέρονται στους δήμους, μητροπολιτικές πόλεις, περιφέρειες και το κράτος με βάση τις αρχές της επικαιρότητας, διαφορετικότητας και επάρκειας.

Οι κοινότητες, οι δήμοι και οι μητροπολιτικές πόλεις είναι κάτοχοι των δικών τους διοικητικών λειτουργιών και εκείνων που τους μεταφέρονται με νόμο του κράτους ή της περιφέρειας, σύμφωνα με τις αντίστοιχες δικαιοδοσίες.

Ο κρατικός νόμος καθορίζει το τρόπο συντονισμού μεταξύ κράτους και περιφερειών στα θέματα του α 117 β και η και καθορίζει επιπλέον τη συνθήκη και το συντονισμό στο θέμα της προστασίας των πολιτιστικών αγαθών

Κράτος, περιφέρειες, μητροπολιτικές πόλεις, δήμοι και κοινότητες ευνοούν την αυτόνομη πρωτοβουλία των πολιτών, μεμονωμένων ή σε ένωση, για την ανάπτυξη δραστηριότητας γενικού συμφέροντος, με βάση την αρχή της επικουρικότητας.

α.119 οι κοινότητες, οι δήμοι, οι μητροπολιτικές πόλεις και οι περιφέρειες έχουν δημοσιονομική αυτονομία των εσόδων και εξόδων.

Οι κοινότητες, οι δήμοι, οι μητροπολιτικές πόλεις και οι περιφέρειες έχουν αυτόνομες πηγές. Καθορίζουν και εφαρμόζουν δικούς τους φόρους και έσοδα σε αρμονία με το Σ και σύμφωνα με τις αρχές του συντονισμού της δημόσιας οικονομίας και του φορολογικού συστήματος. Διαθέτουν τις εισφορές στη διαχείριση του δημόσιου χρήματος από τη φορολογία που αναφέρονται στο δικό τους έδαφος.

Ο νόμος του κράτους ορίζει μια πηγή εξισωτική χωρίς περιορισμούς του προορισμού (απόδεκτη), για τις περιοχές με μικρότερη φορολογική ικανότητα ανά κάτοικο.

Οι παροχές που προέρχονται απ' τις πηγές των παραπάνω παραγράφων δίνονται στις κοινότητες, στους δήμους, στις μητροπολιτικές πόλεις και στις περιφέρειες για να χρηματοδοτούν εξολοκλήρου τις δημόσιες λειτουργίες που τους έχουν διανεμηθεί.

Για να προωθηθεί η οικονομική ανάπτυξη, η συνοχή και η κοινωνική αλληλεγγύη, για να απομακρυνθούν οι οικονομικές και κοινωνικές ανισότητες, για να ευνοηθεί η αποτελεσματική άσκηση των ατομικών δικαιωμάτων και για τη πρόνοια των διαφορετικών σκοπών της κανονικής άσκησης των λειτουργιών τους το κράτος προορίζει επιπρόσθετες παροχές και πραγματοποιεί ειδικές παρεμβάσεις για χάρη συγκεκριμένων κοινοτήτων, δήμων, μητροπολιτικών πόλεων και περιφερειών.

Οι κοινότητες, οι δήμοι, οι μητροπολιτικές πόλεις και οι περιφέρειες έχουν δική τους περιουσία, που έχει διανεμηθεί σύμφωνα με τις γενικές αρχές που έχουν καθοριστεί με νόμο του κράτους. Μπορούν να ανατρέξουν σε πίστωση μόνο για να χρηματοδοτήσουν έξοδα επενδύσεων. Αποκλείεται κάθε εγγύηση του κράτους για δάνεια από τέτοιες συμβάσεις.

α.120 Η περιφέρεια δε μπορεί να επιβάλει δασμούς εισαγωγής ή εξαγωγής ή μεταφοράς μεταξύ των περιοχών ούτε να υιοθετήσει διατάξεις που εμποδίζουν με οποιοδήποτε τρόπο της ελεύθερη κυκλοφορία των ατόμων ή των αγαθών μεταξύ των περιφερειών ούτε να περιορίσουν την άσκηση του δικαιώματος της εργασίας σε οποιοδήποτε μέρος της εθνικής επικράτειας.

Η κυβέρνηση μπορεί να αντικαταστήσει τα όργανα στις περιφέρειες, τις μητροπολιτικές πόλεις, τους δήμους και τις κοινότητες σε περίπτωση έλλειψης υπακοής στους κανόνες ή στις διεθνείς συνθήκες ή στη κοινοτική νομοθεσία είτε σοβαρού κινδύνου για τη δημόσια ακεραιότητα και ασφάλεια, είτε όταν το απαιτεί η προστασία της δικαστικής ή οικονομικής ενότητας και ειδικότερα η προστασία των απαραίτητων επιπέδων εισφορών που αφορούν σε ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, εξαιρώντας τα από τα εδαφικά όρια των τοπικών αυτοδιοικήσεων. Νόμος ορίζει τις διαδικασίες γίνονται για να εγγυάται ότι οι εξουσίες που αντικαταστάθηκαν ασκούνται σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας και νόμιμης συνεργασίας.

α.121 Όργανα της περιφέρειας είναι το περιφερειακό συμβούλιο, η επιτροπή και ο πρόεδρος της. Το περιφερειακό συμβούλιο ασκεί τη νομοθετική εξουσία που έχει διανεμηθεί στη περιφέρεια και στις άλλες λειτουργίες που της αποδίδονται από το Σ και τους νόμους. Μπορεί να κάνει προτάσεις νόμων στις Βουλές.

Η περιφερειακή επιτροπή είναι το εκτελεστικό όργανο των περιφερειών.

Ο πρόεδρος της επιτροπής αντιπροσωπεύει τις περιφέρειες` διαχειρίζεται τη πολιτική της επιτροπής για την οποία είναι υπεύθυνος, δημοσιεύει τους νόμους και τους περιφερειακούς κανονισμούς, διαχειρίζεται τις διοικητικές λειτουργίες που εξουσιοδοτεί το κράτος στις περιφέρειες σε συμφωνία με τις οδηγίες της κυβέρνησης του κράτους.

α.122 Το εκλογικό σύστημα και οι περιπτώσεις της μη εκλογιμότητας και του ασυμβίβαστου για το πρόεδρο και των άλλων μελών της περιφερειακής επιτροπής καθώς και των περιφερειακών συμβούλων, ορίζονται με νόμο της περιφέρειας μέσα στα όρια των βασικών αρχών που καθορίζονται με νόμο της πολιτείας, που ορίζει επίσης και τη διάρκεια των εκλεγμένων οργάνων.

Κανείς δε μπορεί να ασκήσει συγχρόνως σε ένα συμβούλιο ή σε μία περιφερειακή επιτροπή και σε μια βουλή του κοινοβουλίου, σε ένα άλλο συμβούλιο ή σε μια άλλη περιφερειακή επιτροπή καθώς και στο ευρωπαϊκό κοινοβούλιο.

Το συμβούλιο εκλέγει μεταξύ των μελών του ένα πρόεδρο και ένα γραφείο της προεδρίας.

Οι περιφερειακοί σύμβουλοι δε μπορεί να κληθούν να απαντήσουν σχετικά με εκφρασμένες απόψεις και ψήφους που δόθηκαν κατά την ενάσκηση των καθηκόντων τους.

Ο πρόεδρος της περιφερειακής επιτροπής, εκτός και αν στο περιφερειακό κανονισμό ορίζεται διαφορετικά, εκλέγεται με καθολική και άμεση ψηφοφορία. Ο εκλεγμένος πρόεδρος διορίζει και ανακαλεί τα μέλη της επιτροπής.

α.123 κάθε περιφέρεια έχει ένα καταστατικό που καθορίζει όντας σε αρμονία με το Σ, τη μορφή της κυβέρνησης και τις βασικές αρχές της οργάνωσης και λειτουργίας. Το καταστατικό ρυθμίζει την ενάσκηση του δικαιώματος της πρωτοβουλίας και του δημοψηφίσματος για νόμους και διοικητικά διατάγματα των περιφερειών και της δημοσίευσης των νόμων και των περιφερειακών κανονισμών.

Το καταστατικό εγκρίνεται και τροποποιείται από το περιφερειακό συμβούλιο με νόμο που εγκρίνεται με απόλυτη πλειοψηφία των μελών του με δύο διαδοχικές αποφάσεις που λαμβάνονται με μεσοδιάστημα όχι μικρότερο των 2 μηνών. Για ένα τέτοιο νόμο δεν απαιτείται ειδική επικύρωση από τη κυβερνητική επιτροπή. Η κυβέρνηση της πολιτείας μπορεί να προωθήσει ερώτηση για συνταγματική νομιμότητα των περιφερειακών καταστατικών ενώπιον του συνταγματικού δικαστηρίου μέσα σε 30 μέρες από τη δημοσίευσή τους.

Το καταστατικό υπόκειται σε λαϊκό δημοψήφισμα εφόσον το ζητήσει το 1\50 των εκλογέων της περιφέρειας ή το 1\5 των μελών του περιφερειακού συμβουλίου εντός 3 μηνών από τη δημοσίευσή του. Το υποβληθέν σε δημοψήφισμα καταστατικό δε δημοσιεύεται αν δεν εγκριθεί από τη πλειοψηφία των έγκυρων ψήφων.

Σε κάθε περιφέρεια το καταστατικό καθορίζει το συμβούλιο της τοπικής αυτοδιοίκησης, το οποίο είναι συμβουλευτικό όργανο στις περιφέρειες και στους τοπικούς οργανισμούς.

α.124 καταργήθηκε

α.125 καταργήθηκε

Στη περιφέρεια είναι θεσμοθετημένα όργανα της διοικητικής δικαιοσύνης πρώτου βαθμού σύμφωνα με την οργάνωση που στηρίζεται με νόμο της πολιτείας. Μπορούν να δημιουργηθούν τμήματα με διαφορετική έδρα από εκείνη της πρωτεύουσας της περιφέρειας.

α.126 Με δικαιολογημένο διάταγμα του προέδρου της δημοκρατίας γίνεται η διάλυση του περιφερειακού συμβουλίου και της απομάκρυνσης του προέδρου της επιτροπής, που έχουν διαπράξει πράξεις αντίθετες προς το Σ ή σοβαρή παραβίαση του νόμου. Η διάλυση και η απομάκρυνση μπορούν εξάλλου να πραγματοποιηθούν για λόγους εθνικής ασφάλειας. Το διάταγμα υιοθετείται αφού ακουστεί μια επιτροπή από βουλευτές και γερουσιαστές που δημιουργείται για περιφερειακά θέματα, με το τρόπο που περιγράφεται σε νόμο της πολιτείας.

Το περιφερειακό συμβούλιο μπορεί να εκφράσει τη δυσπιστία όσον αφορά το πρόσωπο του προέδρου της επιτροπής μέσω αιτιολογημένης πρότασης, υπογεγραμμένη από τουλάχιστον το 1\5 των μελών της και εγκεκριμένη με ονομαστική ψηφοφορία με απόλυτη πλειοψηφία των μελών. Η πρόταση δε μπορεί να τεθεί υπό συζήτηση προτού περάσουν 3 μέρες από τη παρουσίαση.

Η έγκριση της πρότασης δυσπιστίας για το πρόεδρο της επιτροπής που εκλέγεται με καθολική και άμεση ψηφοφορία καθώς και την απομάκρυνση, το μόνιμο κώλυμα, το θάνατο ή την εθελούσια παραίτηση του ίδιου συνεπιφέρουν τις παραιτήσεις της επιτροπής και τη διάλυση του συμβουλίου. Σε κάθε περίπτωση τα ίδια αποτελέσματα συμβαίνουν και στις παραιτήσεις που συντίθεται από τη πλειοψηφία των μελών του συμβουλίου.

α.127 Η κυβέρνηση, όταν γίνει αντιληπτό ότι ένας περιφερειακός νόμος υπερβαίνει τη δικαιοδοσία της περιφέρειας, μπορεί να προωθήσει την ερώτηση της συνταγματικής νομιμότητας ενώπιον του συνταγματικού δικαστηρίου μέσα σε 60 μέρες από τη δημοσίευση.

Η περιφέρεια μπορεί, όταν γίνει αντιληπτό ότι ένας νόμος ή μια πράξη που έχει αξία νόμου του κράτους ή της περιφέρειας βλάπτει τη δική της σφαίρα δικαιοδοσίας, να προωθήσει την ερώτηση συνταγματικής νομιμότητας ενώπιον του συνταγματικού δικαστηρίου μέσα σε 60 μέρες από τη δημοσίευση του νόμου ή της ισάξιας πράξης.

α.128 καταργήθηκε

α.129 καταργήθηκε

α.130 καταργήθηκε

α.131 Έχουν συσταθεί οι ακόλουθες περιφέρειες:

Πιεμόντε, Βάλλε ντ' Αόστα, Λομβαρδία, Τρεντίνο- Άλτο Άντιτζε, Βένετο, Φριούλι-Βενέτζια-Τζούλια, Λιγκούρια, Εμίλια Ρομάνια, Τοσκάνη, Ουμπρία, Μάρκε, Λάτζιο, Αμπρούτζο, Μόλιση, Καμπανία, Πούλια, Μπασιλικάτα, Καλάμπρια, Σικελία, Σαρδηνία.

α.132 Μπορεί με συνταγματικό νόμο, αφού ακουστούν τα περιφερειακά συμβούλια να διαθέσουν την ένωση των υπαρχουσών περιφερειών ή τη δημιουργία καινούριων περιφερειών με τουλάχιστον 1000 κατοίκους, όταν το ζητήσουν τόσα κοινοτικά συμβούλια που αντιπροσωπεύουν τουλάχιστον το 1/3 του ενδιαφερόμενου πληθυσμού και η πρόταση εγκρίνεται με δημοψήφισμα της πλειοψηφίας του ίδιου του πληθυσμού.

Μπορεί με έγκριση της πλειοψηφίας του πληθυσμού της περιφέρειας ή των ενδιαφερόμενων δήμων και της κοινότητας ή των ενδιαφερόμενων κοινοτήτων που εκφράζεται μέσω δημοψηφίσματος και με νόμο της πολιτείας, αφού ακουστούν τα περιφερειακά συμβούλια, να επιτρέψει στους δήμους και στις κοινότητες που το ζητήσουν να ενωθούν με μια άλλη.

α.133 Η μεταβολή των περιφερειακών ορίων και η εγκατάσταση καινούριων δήμων στο πλαίσιο μιας περιφέρειας ορίζονται με νόμους της πολιτείας με πρωτοβουλία των κοινοτήτων αφού ακουστεί η ίδια η περιφέρεια.

Η περιφέρεια αφού ακουστούν οι ενδιαφερόμενοι πληθυσμοί, μπορεί με δικούς της νόμους να εγκαταστήσει στη δική της επικράτεια καινούριες κοινότητες και να τροποποιήσει τα όρια και τη κυριαρχία της.

α.134 το συνταγματικό δικαστήριο δικάζει: τις αντιδικίες σχετικά με την συνταγματική νομιμότητα των νόμων και των πράξεων με ισχύ νόμου του κράτους και των περιφερειών, τις διαμάχες διανομής των εξουσιών του κράτους και εκείνων μεταξύ κράτους και περιφερειών και μεταξύ περιφερειών, σχετικά με τις κατηγορίες που κινούνται ενάντια στο πρόεδρο της δημοκρατίας, σύμφωνα με ότι ορίζεται στο Σ.

α.135 Το συνταγματικό δικαστήριο αποτελείται από 15 δικαστές που διορίζονται το 1\3 από τον πρόεδρο της δημοκρατίας, το 1\3 από το κοινοβούλιο σε κοινή συνεδρίαση και το 1\3 από ανώτερους τακτικούς και διοικητικούς δικαστές.

Οι δικαστές του συνταγματικού δικαστηρίου επιλέγονται μεταξύ των δικαστών παρόλο που μπορεί να έχουν παυθεί από την ανώτερη τακτική και διοικητική δικαιοδοσία, των τακτικών καθηγητών του πανεπιστημίου σε νομική ύλη μαθημάτων και των δικηγόρων που έχουν 20 χρόνια άσκησης του επαγγέλματος.

Οι δικαστές του συνταγματικού δικαστηρίου διορίζονται για 9 χρόνια που αρχίζουν για τον καθένα από τη μέρα όρκισής τους και δε μπορούν να επαναδιοριστούν.

Στο τέλος της θητείας, ο συνταγματικός δικαστής παύει να έχει την ευθύνη και την άσκηση των λειτουργιών του.

Το δικαστήριο εκλέγει μεταξύ των μελών του, σύμφωνα με τους κανόνες που ορίζονται από το νόμο, τον πρόεδρο που παραμένει στη θέση αυτή για 3 χρόνια και είναι επανεκλέξιμος, εκτός από τη περίπτωση της προθεσμίας της λήξης της θητείας του από τη θέση αυτή του δικαστή.

Η θέση του δικαστή στο Δικαστήριο, είναι ασυμβίβαστη με εκείνη του μέλους του κοινοβουλίου, του περιφερειακού συμβουλίου, με την εξάσκηση του επαγγέλματος του δικηγόρου και με κάθε είδους ευθύνη και θέση που ορίζονται στο νόμο.

Σχετικά με τις κρίσεις για τις κατηγορίες ενάντια στο πρόεδρο της δημοκρατίας, επεμβαίνουν εκτός από τους τακτικούς δικαστές του Δικαστηρίου, 16 μέλη που ορίζονται στη τύχη από κατάλογο πολιτών που έχουν τα προσόντα για να εκλεγούν γερουσιαστές, τον οποίο σχηματίζει το κοινοβούλιο κάθε 9 χρόνια μέσω εκλογής με τον ίδιο τρόπο που είναι καθορισμένη για το διορισμό των τακτικών (δικαστών).

α.136 Όταν το Δικαστήριο δηλώνει τη μη συνταγματικότητα μιας διάταξης ενός νόμου ή μιας πράξης με ισχύ νόμου, η διάταξη παύει να έχει ισχύ από την επόμενη μέρα της δημοσίευσης της απόφασης.

Η απόφαση του Δικαστηρίου δημοσιεύεται και κοινοποιείται στις Βουλές και στα ενδιαφερόμενα περιφερειακά συμβούλια έτσι ώστε, όπου το θεωρούν απαραίτητο, νομοθετούν μέσα στο συνταγματικό πλαίσιο.

α.137 ένας συνταγματικός νόμος καθορίζει τις συνθήκες, τους τρόπους, τους όρους της πρότασης των κρίσεων της συνταγματικής νομιμότητας και τις εγγυήσεις της ανεξαρτησίας των δικαστών του Δικαστηρίου.

Με απλό νόμο καθορίζονται οι άλλοι απαραίτητοι κανόνες για τη σύσταση και τη λειτουργία του Δικαστηρίου.

Κατά των αποφάσεων του συνταγματικού δικαστηρίου δεν επιτρέπεται καμιά προσβολή.

α.138 οι νόμοι αναθεώρησης του Σ και οι άλλοι συνταγματικοί νόμοι υιοθετούνται από κάθε Βουλή με 2 διαδοχικές αποφάσεις που απέχουν μεταξύ τους όχι λιγότερο από 3 μήνες και εγκρίνεται με απόλυτη πλειοψηφία των μελών κάθε Βουλής στη 2η ψηφοφορία.

Οι ίδιοι νόμοι υπόκεινται σε δημοψήφισμα όταν μέσα σε 3 μήνες από τη δημοσίευσή τους, το ζητήσει το 1\5 των μελών της μιας Βουλής ή 50.000 εκλογείς ή 5 περιφερειακοί σύμβουλοι. Ο νόμος που υπόκειται σε δημοψήφισμα δε δημοσιεύεται αν δεν εγκριθεί από τη πλειοψηφία των έγκυρων ψήφων.

Δε πραγματοποιείται δημοψήφισμα αν ο νόμος εγκριθεί κατά τη 2η ψηφοφορία από κάθε Βουλή με πλειοψηφία των 2\3 των μελών τους.

α.139 Η μορφή της Δημοκρατίας δε μπορεί να είναι αντικείμενο της συνταγματικής αναθεώρησης.

ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΤΕΛΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

I Με την έναρξη ισχύς του Σ ο προσωρινός αρχηγός του κράτους ασκεί τις αρμοδιότητες του προέδρου της δημοκρατίας του οποίου παίρνει το τίτλο.

II Αν κατά την ημερομηνία εκλογής του προέδρου της δημοκρατίας δεν έχουν σχηματιστεί όλα τα περιφερειακά συμβούλια, συμμετέχουν στις εκλογές μόνο τα μέλη των 2 Βουλών.

III Για τη σύνθεση της Γερουσίας της πολιτείας διορίζονται γερουσιαστές με διάταγμα του προέδρου της δημοκρατίας οι βουλευτές της συνταγματικής συνέλευσης που κατέχουν τα προσόντα του νόμου για να είναι γερουσιαστές και που υπήρξαν πρόεδροι του συμβουλίου των υπουργών ή της νομοθετικής συνέλευσης ` πήραν μέρος στη διαλυθείσα Γερουσία ` έχουν τουλάχιστον 3 φορές εκλεγεί, συμπεριλαμβανομένης της συνταγματικής συνέλευσης ` ξεκάθαρα είχαν αποχωρήσει από τη συνεδρίαση της Βουλής των αντιπροσώπων της 9ης Νοεμβρίου 1926 ` έχουν εκτίσει ποινή για εξαίρεση όχι κατώτερη από 5 χρόνια συνεχόμενα με καταδίκη του ειδικού φασιστικού δικαστηρίου για άμυνα του κράτους.

Διορίζονται εξάλλου γερουσιαστές με διάταγμα του προέδρου της δημοκρατίας τα μέλη της διαλυθείσας Γερουσίας που πήραν μέρος στην εθνικό συμβούλιο.

Μπορεί κανείς να αρνηθεί του δικαιώματος να διοριστεί γερουσιαστής πριν από την υπογραφή του διατάγματος του διορισμού.

Η αποδοχή της υποψηφιότητας στις πολιτικές εκλογές ,σημαίνει άρνηση του δικαιώματος διορισμού ως γερουσιαστής.

IV Στη 1η εκλογή της Γερουσίας η Μόλισε θεωρείται σαν περιφέρεια μόνη της με τον αριθμό των γερουσιαστών που της αναλογούν με βάση το πληθυσμό της.

V Η διάταξη του α 80 του Σ όσον αφορά τις διεθνείς συμβάσεις που εισάγουν βάρη στις οικονομίες ή τροποποίηση νόμου έχει αποτέλεσμα από την ημερομηνία σύγκλησης των Βουλών.

VI Μέσα σε 5 χρόνια από την έναρξη της ισχύς του Σ, προωθούνται σε αναθεώρηση τα ειδικά όργανα των δικαιοδοσιών που υπήρχαν στη πράξη εκτός από τη δικαιοδοσία του συμβουλίου του κράτους, του ελεγκτικού δικαστηρίου και των στρατιωτικών δικαστηρίων.

Μέσα σε 1 χρόνο από την ίδια ημερομηνία προβλέπεται με νόμο η αναδιοργάνωση του ανώτατου στρατιωτικού δικαστηρίου σε σχέση με το α 111.

VII Μέχρι να εκδοθεί ο καινούριος νόμος για της δικαστική οργάνωση σε συμφωνία με το Σ συνεχίζουν να ισχύουν οι κανόνες της ισχύουσας κατάστασης.

Μέχρι να τεθεί σε λειτουργία το συνταγματικό δικαστήριο η απόφαση των αντιδικιών που αναφέρει το α 134 πραγματοποιείται με τους τρόπους και τους περιορισμούς των υπάρχόντων κανόνων, πριν την έναρξη ισχύς του Σ.

VIII Οι εκλογές των περιφερειακών συμβουλίων και των εκλεγμένων οργάνων της περιφερειακής διοίκησης κηρύσσονται σε ένα χρόνο από την έναρξη ισχύς του Σ.

Νόμοι της πολιτείας ρυθμίζουν για κάθε τομέα της δημόσιας διοίκησης τη μετάβαση των κρατικών λειτουργιών που διανέμονται στις περιφέρειες. Μέχρι να προβλεφτεί η αναδιοργάνωση και η διανομή των διοικητικών λειτουργιών στους τοπικούς οργανισμούς, παραμένουν στους δήμους και στις κοινότητες οι λειτουργίες που ασκούνται στη πράξη και τις άλλες που τους εξουσιοδοτούν οι περιφέρειες.

Νόμοι της πολιτείας ρυθμίζουν τη μετάβαση στις περιφέρειες των λειτουργών και υπαλλήλων του κράτους καθώς και της κεντρικής διοίκησης που είναι απαραίτητο για τη νέα οργάνωση. Για το σχηματισμό των θέσεων τους οι περιφέρειες πρέπει εκτός από καταστάσεις ανάγκης να διαχωρίσουν το προσωπικό τους από εκείνο του κράτους και των τοπικών οργανισμών.

IX Η πολιτεία, μέσα σε 3 χρόνια από την έναρξη ισχύς του Σ, προσαρμόζει τους νόμους της στις ανάγκες της τοπικής αυτονομίας και στη νομοθετική αρμοδιότητα που έχει διανεμηθεί στις περιφέρειες.

X Στη περιφέρεια Φριούλη-Βενέτζια-Τζούλια για την οποία το α 116, εφαρμόζονται προσωρινά οι γενικοί κανόνες του κεφ 4 του 2ου μέρους, παραμένοντας ίδια η προστασία των γλωσσικών μειονοτήτων σε συμφωνία με το α 6 του Σ.

XI Μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 1963 μπορούν με συνταγματικούς νόμους να σχηματιστούν άλλες περιφέρειες τροποποιώντας τον κατάλογο του α 131 και χωρίς τη συνδρομή των συνθηκών που απαιτούνται απ'τη 1η παράγραφο του α 132, παραμένει η υποχρέωση ωστόσο να ακουστούν οι ενδιαφερόμενοι πληθυσμοί.

XII Απαγορεύεται η αναδιοργάνωση κάτω από οποιαδήποτε μορφή του διαλυμένου φασιστικού κόμματος.

Καταργώντας το α 48 καθορίζονται με νόμο για όχι περισσότερο από μια 5ετία από την έναρξη ισχύος του Σ, προσωρινοί περιορισμοί του δικαιώματος ψήφου και της εκλογιμότητας για τους αρχηγούς του φασιστικού καθεστώτος.

XIII Τα αγαθά που βρίσκονται στην εθνική επικράτεια των πρώην βασιλιάδων του οίκου Σαβοΐα, των συζύγων τους και των αρρένων απογόνων τους, αποδίδονται στο κράτος. Οι μεταβιβάσεις και οι συστάσεις των εμπράγματων δικαιωμάτων που πραγματοποιήθηκαν μετά τις 2 Ιουνίου 1946 είναι άκυρες.

XIV Οι τίτλοι ευγενείας δεν αναγνωρίζονται.

Αυτοί που έχουν αποδοθεί πριν από τις 28 Οκτωβρίου 1922 ισχύουν ως μέρος του ονόματος.

Το τάγμα των Μαουριτζιανών διατηρείται ως νοσοκομειακός οργανισμός και λειτουργεί με το τρόπο που ορίζονται στο νόμο.

Νόμος ρυθμίζει τη κατάργηση του Αράλντικου συμβουλίου.

XV Με την έναρξη ισχύος του Σ πρέπει να μετατραπεί σε νόμο το νομοθετικό διάταγμα που εκδόθηκε τις 25\6\1944, ν 151 κατά τη προσωρινή οργάνωση του κράτους.

XVI Μέσα σε ένα χρόνο από την έναρξη ισχύος του Σ πρέπει να προβεί σε αναθεώρηση και εναρμόνιση με τους συνταγματικούς νόμους που δε θα έχουν μέχρι τότε άμεσα ή έμμεσα καταργηθεί.

XVII Η συνταγματική συνέλευση θα συγκληθεί από το πρόεδρο της για ψήφισμα, εντός τις 31\1\1948 με νόμο για εκλογή Γερουσίας της πολιτείας σχετικά με τα ειδικά περιφερειακά καταστατικά και το νόμο για το Τύπο.

Μέχρι τη μέρα των εκλογών των νέων Βουλών, η συνταγματική συνέλευση μπορεί να συγκληθεί όταν υπάρξει ανάγκη για ψήφισμα για θέματα που έχουν δοθεί στη δικαιοδοσία της των α 2 παρ 1 και 2, α 3 παρ 1 και 2 του νομοθετικού διατάγματος της 16\3\1946 ν.48.

Σε μια τέτοια περίοδο οι μόνιμες επιτροπές παραμένουν σε λειτουργία. Από αυτές οι νομοθετικές αποστέλλουν στην κυβέρνηση τα νομοσχέδια που αυτές εξέδωσαν με πιθανές παρατηρήσεις και προτάσεις τροποποίησης.

Οι βουλευτές μπορούν να παρουσιάσουν στην κυβέρνηση ερωτήσεις με αίτημα γραπτής απάντησης.

Η συνταγματική συνέλευση, στα αποτελέσματα της 2ης παραγράφου του παρόντος άρθρου, συγκαλείται από το πρόεδρό της με αιτιολογημένη αίτηση της κυβέρνησης και τουλάχιστον 200 βουλευτών.

XVIII Το παρόν Σ δημοσιεύτηκε από το προσωρινό αρχηγό του κράτους μέσα σε 5 μέρες από την έγκριση της συνταγματικής συνέλευσης και μπαίνει σε ισχύ την 1\1\1948.

Το κείμενο του Σ τοποθετείται στην κοινοτική αίθουσα κάθε κοινότητας της πολιτείας για να παραμείνει εκτεθειμένο κατά τη διάρκεια του έτους 1948 έτσι ώστε κάθε πολίτης να μπορεί να λαμβάνει γνώση.

Το Σ ενισχυμένο με τη σφραγίδα του κράτους θα εισαχθεί στην επίσημη συλλογή των νόμων και των διαταγμάτων της πολιτείας.

Το Σ θα πρέπει να φυλάσσεται πιστά ως ο βασικός νόμος της πολιτείας από όλους τους πολίτες και τα όργανα του κράτους.

B. Το κείμενο στα Ιταλικά.

B.

LA COSTITUZIONE ITALIANA

PRINCIPI FONDAMENTALI

Art. 1.L'Italia è una Repubblica democratica, fondata sul lavoro. La sovranità appartiene al popolo, che la esercita nelle forme e nei limiti della Costituzione

.Art. 2.La Repubblica riconosce e garantisce i diritti inviolabili dell'uomo, sia come singolo sia nelle formazioni sociali ove si svolge la sua personalità, e richiede l'adempimento dei doveri inderogabili di solidarietà politica, economica e sociale

.Art. 3.Tutti i cittadini hanno pari dignità sociale e sono eguali davanti alla legge, senza distinzione di sesso, di razza, di lingua, di religione, di opinioni politiche, di condizioni personali e sociali. È compito della Repubblica rimuovere gli ostacoli di ordine economico e sociale, che, limitando di fatto la libertà e l'eguaglianza dei cittadini, impediscono il pieno sviluppo della persona umana e l'effettiva partecipazione di tutti i lavoratori all'organizzazione politica, economica e sociale del Paese

.Art. 4.La Repubblica riconosce a tutti i cittadini il diritto al lavoro e promuove le condizioni che rendano effettivo questo diritto.Ogni cittadino ha il dovere di svolgere, secondo le proprie possibilità e la propria scelta, un'attività o una funzione che concorra al progresso materiale o spirituale della società

.Art. 5.La Repubblica, una e indivisibile, riconosce e promuove le autonomie locali; attua nei servizi che dipendono dallo Stato il più ampio decentramento amministrativo; adegua i principi ed i metodi della sua legislazione alle esigenze dell'autonomia e del decentramento.

Art. 6.La Repubblica tutela con apposite norme le minoranze linguistiche.

Art. 7.Lo Stato e la Chiesa cattolica sono, ciascuno nel proprio ordine, indipendenti e sovrani.I loro rapporti sono regolati dai Patti Lateranensi. Le modificazioni dei Patti accettate dalle due parti, non richiedono procedimento di revisione costituzionale

.Art. 8.Tutte le confessioni religiose sono egualmente libere davanti alla legge.Le confessioni religiose diverse dalla cattolica hanno diritto di organizzarsi secondo i propri statuti, in quanto non contrastino con l'ordinamento giuridico italiano.I loro rapporti con lo Stato sono regolati per legge sulla base di intese con le relative rappresentanze

.Art. 9.La Repubblica promuove lo sviluppo della cultura e la ricerca scientifica e tecnica.Tutela il paesaggio e il patrimonio storico e artistico della Nazione

.Art. 10.L'ordinamento giuridico italiano si conforma alle norme del diritto internazionale generalmente riconosciute.La condizione giuridica dello straniero è regolata dalla legge in conformità delle norme e dei trattati internazionali.Lo straniero, al quale sia impedito nel suo paese l'effettivo esercizio delle libertà democratiche garantite dalla Costituzione italiana, ha diritto d'asilo nel territorio della Repubblica secondo le condizioni stabilite dalla legge.Non è ammessa l'extradizione dello straniero per reati politici

.Art. 11.L'Italia ripudia la guerra come strumento di offesa alla libertà degli altri popoli e come mezzo di risoluzione delle controversie internazionali; consente, in condizioni di parità con gli altri Stati, alle limitazioni di sovranità necessarie ad un ordinamento che assicuri la pace e la giustizia fra le Nazioni; promuove e favorisce le organizzazioni internazionali rivolte a tale scopo.Art. 12La bandiera della Repubblica è il tricolore italiano: verde, bianco e rosso, a tre bande verticali di eguali dimensioni.

PARTE I

DIRITTI E DOVERI DEI CITTADINI

TITOLO I RAPPORTI CIVILI

Art. 13.La libertà personale è inviolabile. Non è ammessa forma alcuna di detenzione, di ispezione o perquisizione personale, né qualsiasi altra restrizione della libertà personale, se non per atto motivato dell'autorità giudiziaria e nei soli casi e modi previsti dalla legge.In casi eccezionali di necessità ed urgenza, indicati tassativamente dalla legge, l'autorità di pubblica sicurezza può adottare provvedimenti provvisori, che devono essere comunicati entro quarantotto ore all'autorità giudiziaria e, se questa non li convalida nelle successive quarantotto ore, si intendono revocati e restano privi di ogni effetto.È punita ogni violenza fisica e morale sulle persone comunque sottoposte a restrizioni di libertà.La legge stabilisce i limiti massimi della carcerazione preventiva.Art. 14.Il domicilio è inviolabile.Non vi si possono eseguire ispezioni o perquisizioni o sequestri, se non nei casi e modi stabiliti dalla legge secondo le garanzie prescritte per la tutela della libertà personale.Gli accertamenti e le ispezioni per motivi di sanità e di incolumità pubblica o a fini economici e fiscali sono regolati da leggi speciali.Art. 15.La libertà e la segretezza della corrispondenza e di ogni altra forma di comunicazione sono inviolabili.La loro limitazione può avvenire soltanto per atto motivato dell'autorità giudiziaria con le garanzie stabilite dalla legge.Art. 16.Ogni cittadino può circolare e soggiornare liberamente in qualsiasi parte del territorio nazionale, salvo le limitazioni che la legge stabilisce in via generale per motivi di sanità o di sicurezza. Nessuna restrizione può essere determinata da ragioni politiche.Ogni cittadino è libero di uscire dal territorio della Repubblica e di rientrarvi, salvo gli obblighi di legge.Art. 17.I cittadini hanno diritto di riunirsi pacificamente e senz'armi.Per le riunioni, anche in luogo aperto al pubblico, non è richiesto preavviso.Delle riunioni in luogo pubblico deve essere dato preavviso alle autorità, che

possono vietarle soltanto per comprovati motivi di sicurezza o di incolumità pubblica. Art. 18. I cittadini hanno diritto di associarsi liberamente, senza autorizzazione, per fini che non sono vietati ai singoli dalla legge penale. Sono proibite le associazioni segrete e quelle che perseguono, anche indirettamente, scopi politici mediante organizzazioni di carattere militare. Art. 19. Tutti hanno diritto di professare liberamente la propria fede religiosa in qualsiasi forma, individuale o associata, di farne propaganda e di esercitarne in privato o in pubblico il culto, purché non si tratti di riti contrari al buon costume. Art. 20. Il carattere ecclesiastico e il fine di religione o di culto d'una associazione od istituzione non possono essere causa di speciali limitazioni legislative, né di speciali gravami fiscali per la sua costituzione, capacità giuridica e ogni forma di attività. Art. 21. Tutti hanno diritto di manifestare liberamente il proprio pensiero con la parola, lo scritto e ogni altro mezzo di diffusione. La stampa non può essere soggetta ad autorizzazioni o censure. Si può procedere a sequestro soltanto per atto motivato dell'autorità giudiziaria nel caso di delitti, per i quali la legge sulla stampa espressamente lo autorizzi, o nel caso di violazione delle norme che la legge stessa prescriva per l'indicazione dei responsabili. In tali casi, quando vi sia assoluta urgenza e non sia possibile il tempestivo intervento dell'autorità giudiziaria, il sequestro della stampa periodica può essere eseguito da ufficiali di polizia giudiziaria, che devono immediatamente, e non mai oltre ventiquattro ore, fare denuncia all'autorità giudiziaria. Se questa non lo convalida nelle ventiquattro ore successive, il sequestro s'intende revocato e privo di ogni effetto. La legge può stabilire, con norme di carattere generale, che siano resi noti i mezzi di finanziamento della stampa periodica. Sono vietate le pubblicazioni a stampa, gli spettacoli e tutte le altre manifestazioni contrarie al buon costume. La legge stabilisce provvedimenti adeguati a prevenire e a reprimere le violazioni. Art. 22. Nessuno può essere privato, per motivi politici, della capacità giuridica, della cittadinanza, del nome. Art. 23. Nessuna prestazione personale o patrimoniale può essere imposta se non in base alla legge. Art. 24. Tutti possono agire in giudizio per la tutela dei propri diritti e interessi legittimi.

La difesa è diritto inviolabile in ogni stato e grado del procedimento. Sono assicurati ai non abbienti, con appositi istituti, i mezzi per agire e difendersi davanti ad ogni giurisdizione. La legge determina le condizioni e i modi per la riparazione degli errori giudiziari. Art. 25. Nessuno può essere distolto dal giudice naturale precostituito per legge. Nessuno può essere punito se non in forza di una legge che sia entrata in vigore prima del fatto commesso. Nessuno può essere sottoposto a misure di sicurezza se non nei casi previsti dalla legge. Art. 26. L'extradizione del cittadino può essere consentita soltanto ove sia espressamente prevista dalle convenzioni internazionali. Non può in alcun caso essere ammessa per reati politici. Art. 27. La responsabilità penale è personale. L'imputato non è considerato colpevole sino alla condanna definitiva. Le pene non possono consistere in trattamenti contrari al senso di umanità e devono tendere alla rieducazione del condannato. Non è

ammessa la pena di morte, se non nei casi previsti dalle leggi militari di guerra. Art. 28. I funzionari e i dipendenti dello Stato e degli enti pubblici sono direttamente responsabili, secondo le leggi penali, civili e amministrative, degli atti compiuti in violazione di diritti. In tali casi la responsabilità civile si estende allo Stato e agli enti pubblici.

TITOLO II RAPPORTI ETICO-SOCIALI

Art. 29. La Repubblica riconosce i diritti della famiglia come società naturale fondata sul matrimonio. Il matrimonio è ordinato sull'eguaglianza morale e giuridica dei coniugi, con i limiti stabiliti dalla legge a garanzia dell'unità familiare. Art. 30. È dovere e diritto dei genitori mantenere, istruire ed educare i figli, anche se nati fuori del matrimonio. Nei casi di incapacità dei genitori, la legge provvede a che siano assolti i loro compiti. La legge assicura ai figli nati fuori del matrimonio ogni tutela giuridica e sociale, compatibile con i diritti dei membri della famiglia legittima. La legge detta le norme e i limiti per la ricerca della paternità. Art. 31. La Repubblica agevola con misure economiche e altre provvidenze la formazione della famiglia e l'adempimento dei compiti relativi, con particolare riguardo alle famiglie numerose. Protegge la maternità, l'infanzia e la gioventù, favorendo gli istituti necessari a tale scopo. Art. 32. La Repubblica tutela la salute come fondamentale diritto dell'individuo e interesse della collettività, e garantisce cure gratuite agli indigenti. Nessuno può essere obbligato a un determinato trattamento sanitario se non per disposizione di legge. La legge non può in nessun caso violare i limiti imposti dal rispetto della persona umana. Art. 33. L'arte e la scienza sono libere e libero ne è l'insegnamento. La Repubblica detta le norme generali sull'istruzione ed istituisce scuole statali per tutti gli ordini e gradi. Enti e privati hanno il diritto di istituire scuole ed istituti di educazione, senza oneri per lo Stato. La legge, nel fissare i diritti e gli obblighi delle scuole non statali che chiedono la parità, deve assicurare ad esse piena libertà e ai loro alunni un trattamento scolastico equipollente a quello degli alunni di scuole statali. È prescritto un esame di Stato per l'ammissione ai vari ordini e gradi di scuole o per la conclusione di essi e per l'abilitazione all'esercizio professionale. Le istituzioni di alta cultura, università ed accademie, hanno il diritto di darsi ordinamenti autonomi nei limiti stabiliti dalle leggi dello Stato. Art. 34. La scuola è aperta a tutti. L'istruzione inferiore, impartita per almeno otto anni, è obbligatoria e gratuita. I capaci e meritevoli, anche se privi di mezzi, hanno diritto di raggiungere i gradi più alti degli studi. La Repubblica rende effettivo questo diritto con borse di studio, assegni alle famiglie ed altre provvidenze, che devono essere attribuite per concorso.

TITOLO III RAPPORTI ECONOMICI

Art. 35. La Repubblica tutela il lavoro in tutte le sue forme ed applicazioni. Cura la formazione e l'elevazione professionale dei lavoratori. Promuove e favorisce gli accordi e le organizzazioni internazionali intesi ad affermare e regolare i diritti del lavoro. Riconosce la libertà di emigrazione, salvo gli obblighi stabiliti dalla legge nell'interesse generale, e tutela il lavoro italiano all'estero. Art.

36. Il lavoratore ha diritto ad una retribuzione proporzionata alla quantità e qualità del suo lavoro e in ogni caso sufficiente ad assicurare a sé e alla famiglia un'esistenza libera e dignitosa. La durata massima della giornata lavorativa è stabilita dalla legge. Il lavoratore ha diritto al riposo settimanale e a ferie annuali retribuite, e non può rinunziarvi. Art. 37. La donna lavoratrice ha gli stessi diritti e, a parità di lavoro, le stesse retribuzioni che spettano al lavoratore. Le condizioni di lavoro devono consentire l'adempimento della sua essenziale funzione familiare e assicurare alla madre e al bambino una speciale adeguata protezione. La legge stabilisce il limite minimo di età per il lavoro salariato. La Repubblica tutela il lavoro dei minori con speciali norme e garantisce ad essi, a parità di lavoro, il diritto alla parità di retribuzione. Art. 38. Ogni cittadino inabile al lavoro e sprovvisto dei mezzi necessari per vivere ha diritto al mantenimento e all'assistenza sociale. I lavoratori hanno diritto che siano preveduti ed assicurati mezzi adeguati alle loro esigenze di vita in caso di infortunio, malattia, invalidità e vecchiaia, disoccupazione involontaria. Gli inabili ed i minorati hanno diritto all'educazione e all'avviamento professionale. Ai compiti previsti in questo articolo provvedono organi ed istituti predisposti o integrati dallo Stato. L'assistenza privata è libera. Art. 39. L'organizzazione sindacale è libera. Ai sindacati non può essere imposto altro obbligo se non la loro registrazione presso uffici locali o centrali, secondo le norme di legge. È condizione per la registrazione che gli statuti dei sindacati sanciscano un ordinamento interno a base democratica. I sindacati registrati hanno personalità giuridica. Possono, rappresentati unitariamente in proporzione dei loro iscritti, stipulare contratti collettivi di lavoro con efficacia obbligatoria per tutti gli appartenenti alle categorie alle quali il contratto si riferisce. Art. 40. Il diritto di sciopero si esercita nell'ambito delle leggi che lo regolano. Art. 41. L'iniziativa economica privata è libera. Non può svolgersi in contrasto con l'utilità sociale o in modo da recare danno alla sicurezza, alla libertà, alla dignità umana. La legge determina i programmi e i controlli opportuni perché l'attività economica pubblica e privata possa essere indirizzata e coordinata a fini sociali. Art. 42. La proprietà è pubblica o privata. I beni economici appartengono allo Stato, ad enti o a privati. La proprietà privata è riconosciuta e garantita dalla legge, che ne determina i modi di acquisto, di godimento e i limiti allo scopo di assicurarne la funzione sociale e di renderla accessibile a tutti. La proprietà privata può essere, nei casi preveduti dalla legge, e salvo indennizzo, espropriata per motivi d'interesse generale. La legge stabilisce le norme ed i limiti della successione legittima e testamentaria e i diritti dello Stato sulle eredità. Art. 43. A fini di utilità generale la legge può riservare originariamente o trasferire, mediante espropriazione e salvo indennizzo, allo Stato, ad enti pubblici o a comunità di lavoratori o di utenti determinate imprese o categorie di imprese, che si riferiscano a servizi pubblici essenziali o a fonti di energia o a situazioni di monopolio ed abbiano carattere di preminente interesse generale. Art. 44. Al fine di conseguire il razionale sfruttamento del suolo e di stabilire equi rapporti sociali, la legge impone obblighi e vincoli alla proprietà terriera privata, fissa limiti alla sua

estensione secondo le regioni e le zone agrarie, promuove ed impone la bonifica delle terre, la trasformazione del latifondo e la ricostituzione delle unità produttive; aiuta la piccola e la media proprietà. La legge dispone provvedimenti a favore delle zone montane. Art. 45. La Repubblica riconosce la funzione sociale della cooperazione a carattere di mutualità e senza fini di speculazione privata. La legge ne promuove e favorisce l'incremento con i mezzi più idonei e ne assicura, con gli opportuni controlli, il carattere e le finalità. La legge provvede alla tutela e allo sviluppo dell'artigianato. Art. 46. Ai fini della elevazione economica e sociale del lavoro in armonia con le esigenze della produzione, la Repubblica riconosce il diritto dei lavoratori a collaborare, nei modi e nei limiti stabiliti dalle leggi, alla gestione delle aziende. Art. 47. La Repubblica incoraggia e tutela il risparmio in tutte le sue forme; disciplina, coordina e controlla l'esercizio del credito. Favorisce l'accesso del risparmio popolare alla proprietà dell'abitazione, alla proprietà diretta coltivatrice e al diretto e indiretto investimento azionario nei grandi complessi produttivi del Paese.

TITOLO IV RAPPORTI POLITICI

Art. 48. Sono elettori tutti i cittadini, uomini e donne, che hanno raggiunto la maggiore età. Il voto è personale ed eguale, libero e segreto. Il suo esercizio è dovere civico. La legge stabilisce requisiti e modalità per l'esercizio del diritto di voto dei cittadini residenti all'estero e ne assicura l'effettività. A tal fine è istituita una circoscrizione Estero per l'elezione delle Camere, alla quale sono assegnati seggi nel numero stabilito da norma costituzionale e secondo criteri determinati dalla legge. Il diritto di voto non può essere limitato se non per incapacità civile o per effetto di sentenza penale irrevocabile o nei casi di indegnità morale indicati dalla legge. Art. 49. Tutti i cittadini hanno diritto di associarsi liberamente in partiti per concorrere con metodo democratico a determinare la politica nazionale. Art. 50. Tutti i cittadini possono rivolgere petizioni alle Camere per chiedere provvedimenti legislativi o esporre comuni necessità. Art. 51. Tutti i cittadini dell'uno o dell'altro sesso possono accedere agli uffici pubblici e alle cariche elettive in condizioni di eguaglianza, secondo i requisiti stabiliti dalla legge. A tale fine la Repubblica promuove con appositi provvedimenti le pari opportunità tra donne e uomini. La legge può, per l'ammissione ai pubblici uffici e alle cariche elettive, parificare ai cittadini gli italiani non appartenenti alla Repubblica. Chi è chiamato a funzioni pubbliche elettive ha diritto di disporre del tempo necessario al loro adempimento e di conservare il suo posto di lavoro. Art. 52. La difesa della Patria è sacro dovere del cittadino. Il servizio militare è obbligatorio nei limiti e modi stabiliti dalla legge. Il suo adempimento non pregiudica la posizione di lavoro del cittadino, né l'esercizio dei diritti politici. L'ordinamento delle Forze armate si informa allo spirito democratico della Repubblica. Art. 53. Tutti sono tenuti a concorrere alle spese pubbliche in ragione della loro capacità contributiva. Il sistema tributario è informato a criteri di progressività. Art. 54. Tutti i cittadini hanno il dovere di essere fedeli alla Repubblica e di osservarne la Costituzione e le leggi. I cittadini cui sono affidate funzioni pubbliche

hanno il dovere di adempierle con disciplina ed onore, prestando giuramento nei casi stabiliti dalla legge.

PARTE II

ORDINAMENTO DELLA REPUBBLICA

TITOLO I IL PARLAMENTO

Sezione I Le Camere.

Art. 55. Il Parlamento si compone della Camera dei deputati e del Senato della Repubblica. Il Parlamento si riunisce in seduta comune dei membri delle due Camere nei soli casi stabiliti dalla Costituzione. Art. 56. La Camera dei deputati è eletta a suffragio universale e diretto. Il numero dei deputati è di seicentotrenta, dodici dei quali eletti nella circoscrizione Estero. Sono eleggibili a deputati tutti gli elettori che nel giorno delle elezioni hanno compiuto i venticinque anni di età. La ripartizione dei seggi tra le circoscrizioni, fatto salvo il numero dei seggi assegnati alla circoscrizione Estero, si effettua dividendo il numero degli abitanti della Repubblica, quale risulta dall'ultimo censimento generale della popolazione, per seicentodiciotto e distribuendo i seggi in proporzione alla popolazione di ogni circoscrizione, sulla base dei quozienti interi e dei più alti resti. Art. 57. Il Senato della Repubblica è eletto a base regionale, salvi i seggi assegnati alla circoscrizione Estero. Il numero dei senatori elettivi è di trecentoquindici, sei dei quali eletti nella circoscrizione Estero. Nessuna Regione può avere un numero di senatori inferiore a sette; il Molise ne ha due, la Valle d'Aosta uno. La ripartizione dei seggi tra le Regioni, fatto salvo il numero dei seggi assegnati alla circoscrizione Estero, previa applicazione delle disposizioni del precedente comma, si effettua in proporzione alla popolazione delle Regioni, quale risulta dall'ultimo censimento generale, sulla base dei quozienti interi e dei più alti resti. Art. 58. I senatori sono eletti a suffragio universale e diretto dagli elettori che hanno superato il venticinquesimo anno di età. Sono eleggibili a senatori gli elettori che hanno compiuto il quarantesimo anno. Art. 59. È senatore di diritto e a vita, salvo rinuncia, chi è stato Presidente della Repubblica. Il Presidente della Repubblica può nominare senatori a vita cinque cittadini che hanno illustrato la Patria per altissimi meriti nel campo sociale, scientifico, artistico e letterario. Art. 60. La Camera dei deputati e il Senato della Repubblica sono eletti per cinque anni. La durata di ciascuna Camera non può essere prorogata se non per legge e soltanto in caso di guerra. Art. 61. Le elezioni delle nuove Camere hanno luogo entro settanta giorni dalla fine delle precedenti. La prima riunione ha luogo non oltre il ventesimo giorno dalle elezioni. Finché non siano riunite le nuove Camere sono prorogati i poteri delle precedenti. Art. 62. Le Camere si riuniscono di diritto il primo giorno non festivo di febbraio e di ottobre. Ciascuna Camera può essere convocata in via straordinaria per iniziativa del suo Presidente o del Presidente della Repubblica o di un terzo dei suoi componenti. Quando si riunisce in via

straordinaria una Camera, è convocata di diritto anche l'altra. Art. 63. Ciascuna Camera elegge fra i suoi componenti il Presidente e l'Ufficio di presidenza. Quando il Parlamento si riunisce in seduta comune, il Presidente e l'Ufficio di presidenza sono quelli della Camera dei deputati. Art. 64. Ciascuna Camera adotta il proprio regolamento a maggioranza assoluta dei suoi componenti. Le sedute sono pubbliche; tuttavia ciascuna delle due Camere e il Parlamento a Camere riunite possono deliberare di adunarsi in seduta segreta. Le deliberazioni di ciascuna Camera e del Parlamento non sono valide se non è presente la maggioranza dei loro componenti, e se non sono adottate a maggioranza dei presenti, salvo che la Costituzione prescriva una maggioranza speciale. I membri del Governo, anche se non fanno parte delle Camere, hanno diritto, e se richiesti obbligo, di assistere alle sedute. Devono essere sentiti ogni volta che lo richiedono. Art. 65. La legge determina i casi di ineleggibilità e incompatibilità con l'ufficio di deputato o di senatore. Nessuno può appartenere contemporaneamente alle due Camere. Art. 66. Ciascuna Camera giudica dei titoli di ammissione dei suoi componenti e delle cause sopraggiunte di ineleggibilità e di incompatibilità. Art. 67. Ogni membro del Parlamento rappresenta la Nazione ed esercita le sue funzioni senza vincolo di mandato. Art. 68. I membri del Parlamento non possono essere chiamati a rispondere delle opinioni espresse e dei voti dati nell'esercizio delle loro funzioni. Senza autorizzazione della Camera alla quale appartiene, nessun membro del Parlamento può essere sottoposto a perquisizione personale o domiciliare, né può essere arrestato o altrimenti privato della libertà personale, o mantenuto in detenzione, salvo che in esecuzione di una sentenza irrevocabile di condanna, ovvero se sia colto nell'atto di commettere un delitto per il quale è previsto l'arresto obbligatorio in flagranza. Analoga autorizzazione è richiesta per sottoporre i membri del Parlamento ad intercettazione, in qualsiasi forma, di conversazioni o comunicazioni e a sequestro di corrispondenza. Art. 69. I membri del Parlamento ricevono un'indennità stabilita dalla legge.

III La formazione delle leggi. Art. 70. La funzione legislativa è esercitata collettivamente dalle due Camere. Art. 71. L'iniziativa delle leggi appartiene al Governo, a ciascun membro delle Camere ed agli organi ed enti ai quali sia conferita da legge costituzionale. Il popolo esercita l'iniziativa delle leggi, mediante la proposta, da parte di almeno cinquantamila elettori, di un progetto redatto in articoli. Art. 72. Ogni disegno di legge, presentato ad una Camera è, secondo le norme del suo regolamento, esaminato da una commissione e poi dalla Camera stessa, che l'approva articolo per articolo e con votazione finale. Il regolamento stabilisce procedimenti abbreviati per i disegni di legge dei quali è dichiarata l'urgenza. Può altresì stabilire in quali casi e forme l'esame e l'approvazione dei disegni di legge sono deferiti a commissioni, anche permanenti, composte in modo da rispecchiare la proporzione dei gruppi parlamentari. Anche in tali casi, fino al momento della sua approvazione definitiva, il disegno di legge è rimesso alla Camera, se il Governo o un decimo dei componenti della Camera o un quinto della commissione richiedono che sia discusso o

votato dalla Camera stessa oppure che sia sottoposto alla sua approvazione finale con sole dichiarazioni di voto. Il regolamento determina le forme di pubblicità dei lavori delle commissioni. La procedura normale di esame e di approvazione diretta da parte della Camera è sempre adottata per i disegni di legge in materia costituzionale ed elettorale e per quelli di delegazione legislativa, di autorizzazione a ratificare trattati internazionali, di approvazione di bilanci e consuntivi. Art. 73. Le leggi sono promulgate dal Presidente della Repubblica entro un mese dall'approvazione. Se le Camere, ciascuna a maggioranza assoluta dei propri componenti, ne dichiarano l'urgenza, la legge è promulgata nel termine da essa stabilito. Le leggi sono pubblicate subito dopo la promulgazione ed entrano in vigore il quindicesimo giorno successivo alla loro pubblicazione, salvo che le leggi stesse stabiliscano un termine diverso. Art. 74. Il Presidente della Repubblica, prima di promulgare la legge, può con messaggio motivato alle Camere chiedere una nuova deliberazione. Se le Camere approvano nuovamente la legge, questa deve essere promulgata. Art. 75. È indetto referendum popolare per deliberare l'abrogazione, totale o parziale, di una legge o di un atto avente valore di legge, quando lo richiedono cinquecentomila elettori o cinque Consigli regionali. Non è ammesso il referendum per le leggi tributarie e di bilancio, di amnistia e di indulto, di autorizzazione a ratificare trattati internazionali. Hanno diritto di partecipare al referendum tutti i cittadini chiamati ad eleggere la Camera dei deputati. La proposta soggetta a referendum è approvata se ha partecipato alla votazione la maggioranza degli aventi diritto, e se è raggiunta la maggioranza dei voti validamente espressi. La legge determina le modalità di attuazione del referendum. Art. 76. L'esercizio della funzione legislativa non può essere delegato al Governo se non con determinazione di principi e criteri direttivi e soltanto per tempo limitato e per oggetti definiti. Art. 77. Il Governo non può, senza delegazione delle Camere, emanare decreti che abbiano valore di legge ordinaria. Quando, in casi straordinari di necessità e d'urgenza, il Governo adotta, sotto la sua responsabilità, provvedimenti provvisori con forza di legge, deve il giorno stesso presentarli per la conversione alle Camere che, anche se sciolte, sono appositamente convocate e si riuniscono entro cinque giorni. I decreti perdono efficacia sin dall'inizio, se non sono convertiti in legge entro sessanta giorni dalla loro pubblicazione. Le Camere possono tuttavia regolare con legge i rapporti giuridici sorti sulla base dei decreti non convertiti. Art. 78. Le Camere deliberano lo stato di guerra e conferiscono al Governo i poteri necessari. Art. 79. L'amnistia e l'indulto sono concessi con legge deliberata a maggioranza dei due terzi dei componenti di ciascuna Camera, in ogni suo articolo e nella votazione finale. La legge che concede l'amnistia o l'indulto stabilisce il termine per la loro applicazione. In ogni caso l'amnistia e l'indulto non possono applicarsi ai reati commessi successivamente alla presentazione del disegno di legge. Art. 80. Le Camere autorizzano con legge la ratifica dei trattati internazionali che sono di natura politica, o prevedono arbitrati o regolamenti giudiziari, o importano variazioni del territorio od oneri alle finanze o modificazioni di leggi. Art.

81. Le Camere approvano ogni anno i bilanci e il rendiconto consuntivo presentati dal Governo. L'esercizio provvisorio del bilancio non può essere concesso se non per legge e per periodi non superiori complessivamente a quattro mesi. Con la legge di approvazione del bilancio non si possono stabilire nuovi tributi e nuove spese. Ogni altra legge che importi nuove o maggiori spese deve indicare i mezzi per farvi fronte. Art. 82. Ciascuna Camera può disporre inchieste su materie di pubblico interesse. A tale scopo nomina fra i propri componenti una commissione formata in modo da rispecchiare la proporzione dei vari gruppi. La commissione di inchiesta procede alle indagini e agli esami con gli stessi poteri e le stesse limitazioni dell'autorità giudiziaria.

TITOLO II IL PRESIDENTE DELLA REPUBBLICA

Art. 83. Il Presidente della Repubblica è eletto dal Parlamento in seduta comune dei suoi membri. All'elezione partecipano tre delegati per ogni Regione eletti dal Consiglio regionale in modo che sia assicurata la rappresentanza delle minoranze. La Valle d'Aosta ha un solo delegato. L'elezione del Presidente della Repubblica ha luogo per scrutinio segreto a maggioranza di due terzi dell'assemblea. Dopo il terzo scrutinio è sufficiente la maggioranza assoluta. Art. 84. Può essere eletto Presidente della Repubblica ogni cittadino che abbia compiuto cinquanta anni d'età e goda dei diritti civili e politici. L'ufficio di Presidente della Repubblica è incompatibile con qualsiasi altra carica. L'assegno e la dotazione del Presidente sono determinati per legge. Art. 85. Il Presidente della Repubblica è eletto per sette anni. Trenta giorni prima che scada il termine, il Presidente della Camera dei deputati convoca in seduta comune il Parlamento e i delegati regionali, per eleggere il nuovo Presidente della Repubblica. Se le Camere sono sciolte, o manca meno di tre mesi alla loro cessazione, la elezione ha luogo entro quindici giorni dalla riunione delle Camere nuove. Nel frattempo sono prorogati i poteri del Presidente in carica. Art. 86. Le funzioni del Presidente della Repubblica, in ogni caso che egli non possa adempierle, sono esercitate dal Presidente del Senato. In caso di impedimento permanente o di morte o di dimissioni del Presidente della Repubblica, il Presidente della Camera dei deputati indice la elezione del nuovo Presidente della Repubblica entro quindici giorni, salvo il maggior termine previsto se le Camere sono sciolte o manca meno di tre mesi alla loro cessazione. Art. 87. Il Presidente della Repubblica è il capo dello Stato e rappresenta l'unità nazionale. Può inviare messaggi alle Camere. Indica le elezioni delle nuove Camere e ne fissa la prima riunione. Autorizza la presentazione alle Camere dei disegni di legge di iniziativa del Governo. Promulga le leggi ed emana i decreti aventi valore di legge e i regolamenti. Indica il referendum popolare nei casi previsti dalla Costituzione. Nomina, nei casi indicati dalla legge, i funzionari dello Stato. Accredita e riceve i rappresentanti diplomatici, ratifica i trattati internazionali, previa, quando occorra, l'autorizzazione delle Camere. Ha il comando delle Forze armate, presiede il Consiglio supremo di difesa costituito secondo la legge, dichiara lo stato di guerra deliberato dalle Camere. Presiede il Consiglio superiore della magistratura. Può concedere grazia e commutare le

pene. Conferisce le onorificenze della Repubblica. Art. 88. Il Presidente della Repubblica può, sentito i loro Presidenti, sciogliere le Camere o anche una sola di esse. Non può esercitare tale facoltà negli ultimi sei mesi del suo mandato, salvo che essi coincidano in tutto o in parte con gli ultimi sei mesi della legislatura. Art. 89. Nessun atto del Presidente della Repubblica è valido se non è controfirmato dai ministri proponenti, che ne assumono la responsabilità. Gli atti che hanno valore legislativo e gli altri indicati dalla legge sono controfirmati anche dal Presidente del Consiglio dei Ministri. Art. 90. Il Presidente della Repubblica non è responsabile degli atti compiuti nell'esercizio delle sue funzioni, tranne che per alto tradimento o per attentato alla Costituzione. In tali casi è messo in stato di accusa dal Parlamento in seduta comune, a maggioranza assoluta dei suoi membri. Art. 91. Il Presidente della Repubblica, prima di assumere le sue funzioni, presta giuramento di fedeltà alla Repubblica e di osservanza della Costituzione dinanzi al Parlamento in seduta comune.

TITOLO III IL GOVERNO

Sezione I. Il Consiglio dei ministri.

Art. 92. Il Governo della Repubblica è composto del Presidente del Consiglio e dei ministri, che costituiscono insieme il Consiglio dei ministri. Il Presidente della Repubblica nomina il Presidente del Consiglio dei ministri e, su proposta di questo, i ministri. Art. 93. Il Presidente del Consiglio dei ministri e i ministri, prima di assumere le funzioni, prestano giuramento nelle mani del Presidente della Repubblica. Art. 94. Il Governo deve avere la fiducia delle due Camere. Ciascuna Camera accorda o revoca la fiducia mediante mozione motivata e votata per appello nominale. Entro dieci giorni dalla sua formazione il Governo si presenta alle Camere per ottenerne la fiducia. Il voto contrario di una o d'entrambe le Camere su una proposta del Governo non importa obbligo di dimissioni. La mozione di sfiducia deve essere firmata da almeno un decimo dei componenti della Camera e non può essere messa in discussione prima di tre giorni dalla sua presentazione. Art. 95. Il Presidente del Consiglio dei ministri dirige la politica generale del Governo e ne è responsabile. Mantiene l'unità di indirizzo politico ed amministrativo, promuovendo e coordinando l'attività dei ministri. I ministri sono responsabili collegialmente degli atti del Consiglio dei ministri, e individualmente degli atti dei loro dicasteri. La legge provvede all'ordinamento della Presidenza del Consiglio e determina il numero, le attribuzioni e l'organizzazione dei ministeri. Art. 96. Il Presidente del Consiglio dei ministri ed i ministri, anche se cessati dalla carica, sono sottoposti, per i reati commessi nell'esercizio delle loro funzioni, alla giurisdizione ordinaria, previa autorizzazione del Senato della Repubblica o della Camera dei deputati, secondo le norme stabilite con legge costituzionale.

Sezione II. La Pubblica Amministrazione.

Art. 97. I pubblici uffici sono organizzati secondo disposizioni di legge, in modo che siano assicurati il buon andamento e l'imparzialità dell'amministrazione. Nell'ordinamento degli uffici sono

determinate le sfere di competenza, le attribuzioni e le responsabilità proprie dei funzionari. Agli impieghi nelle pubbliche amministrazioni si accede mediante concorso, salvo i casi stabiliti dalla legge. Art. 98. I pubblici impiegati sono al servizio esclusivo della Nazione. Se sono membri del Parlamento, non possono conseguire promozioni se non per anzianità. Si possono con legge stabilire limitazioni al diritto d'isciversi ai partiti politici per i magistrati, i militari di carriera in servizio attivo, i funzionari ed agenti di polizia, i rappresentanti diplomatici e consolari all'estero.

Sezione III. Gli organi ausiliari.

Art. 99. Il Consiglio nazionale dell'economia e del lavoro è composto, nei modi stabiliti dalla legge, di esperti e di rappresentanti delle categorie produttive, in misura che tenga conto della loro importanza numerica e qualitativa. È organo di consulenza delle Camere e del Governo per le materie e secondo le funzioni che gli sono attribuite dalla legge. Ha l'iniziativa legislativa e può contribuire alla elaborazione della legislazione economica e sociale secondo i principi ed entro i limiti stabiliti dalla legge. Art. 100. Il Consiglio di Stato è organo di consulenza giuridico-amministrativa e di tutela della giustizia nell'amministrazione. La Corte dei conti esercita il controllo preventivo di legittimità sugli atti del Governo, e anche quello successivo sulla gestione del bilancio dello Stato. Partecipa, nei casi e nelle forme stabiliti dalla legge, al controllo sulla gestione finanziaria degli enti a cui lo Stato contribuisce in via ordinaria. Riferisce direttamente alle Camere sul risultato del riscontro eseguito. La legge assicura l'indipendenza dei due Istituti e dei loro componenti di fronte al Governo.

TITOLO IV LA MAGISTRATURA

Sezione I Ordinamento giurisdizionale.

Art. 101. La giustizia è amministrata in nome del popolo. I giudici sono soggetti soltanto alla legge. Art. 102. La funzione giurisdizionale è esercitata da magistrati ordinari istituiti e regolati dalle norme sull'ordinamento giudiziario. Non possono essere istituiti giudici straordinari o giudici speciali. Possono soltanto istituirsi presso gli organi giudiziari ordinari sezioni specializzate per determinate materie, anche con la partecipazione di cittadini idonei estranei alla magistratura. La legge regola i casi e le forme della partecipazione diretta del popolo all'amministrazione della giustizia. Art. 103. Il Consiglio di Stato e gli altri organi di giustizia amministrativa hanno giurisdizione per la tutela nei confronti della pubblica amministrazione degli interessi legittimi e, in particolari materie indicate dalla legge, anche dei diritti soggettivi. La Corte dei conti ha giurisdizione nelle materie di contabilità pubblica e nelle altre specificate dalla legge. I tribunali militari in tempo di guerra hanno la giurisdizione stabilita dalla legge. In tempo di pace hanno giurisdizione soltanto per i reati militari commessi da appartenenti alle Forze armate. Art. 104. La magistratura costituisce un ordine autonomo e indipendente da ogni altro potere. Il Consiglio superiore della magistratura è presieduto dal Presidente della Repubblica. Ne fanno parte di diritto il

primo presidente e il procuratore generale della Corte di cassazione. Gli altri componenti sono eletti per due terzi da tutti i magistrati ordinari tra gli appartenenti alle varie categorie, e per un terzo dal Parlamento in seduta comune tra professori ordinari di università in materie giuridiche ed avvocati dopo quindici anni di esercizio. Il Consiglio elegge un vice presidente fra i componenti designati dal Parlamento. I membri elettivi del Consiglio durano in carica quattro anni e non sono immediatamente rieleggibili. Non possono, finché sono in carica, essere iscritti negli albi professionali, né far parte del Parlamento o di un Consiglio regionale. Art. 105. Spettano al Consiglio superiore della magistratura, secondo le norme dell'ordinamento giudiziario, le assunzioni, le assegnazioni ed i trasferimenti, le promozioni e i provvedimenti disciplinari nei riguardi dei magistrati. Art. 106. Le nomine dei magistrati hanno luogo per concorso. La legge sull'ordinamento giudiziario può ammettere la nomina, anche elettiva, di magistrati onorari per tutte le funzioni attribuite a giudici singoli. Su designazione del Consiglio superiore della magistratura possono essere chiamati all'ufficio di consiglieri di cassazione, per meriti insigni, professori ordinari di università in materie giuridiche e avvocati che abbiano quindici anni d'esercizio e siano iscritti negli albi speciali per le giurisdizioni superiori. Art. 107. I magistrati sono inamovibili. Non possono essere dispensati o sospesi dal servizio né destinati ad altre sedi o funzioni se non in seguito a decisione del Consiglio superiore della magistratura, adottata o per i motivi e con le garanzie di difesa stabilite dall'ordinamento giudiziario o con il loro consenso. Il Ministro della giustizia ha facoltà di promuovere l'azione disciplinare. I magistrati si distinguono fra loro soltanto per diversità di funzioni. Il pubblico ministero gode delle garanzie stabilite nei suoi riguardi dalle norme sull'ordinamento giudiziario. Art. 108. Le norme sull'ordinamento giudiziario e su ogni magistratura sono stabilite con legge. La legge assicura l'indipendenza dei giudici delle giurisdizioni speciali, del pubblico ministero presso di esse, e degli estranei che partecipano all'amministrazione della giustizia. Art. 109. L'autorità giudiziaria dispone direttamente della polizia giudiziaria. Art. 110. Ferme le competenze del Consiglio superiore della magistratura, spettano al Ministro della giustizia l'organizzazione e il funzionamento dei servizi relativi alla giustizia.

Sezione II Norme sulla giurisdizione.

Art. 111. La giurisdizione si attua mediante il giusto processo regolato dalla legge. Ogni processo si svolge nel contraddittorio tra le parti, in condizioni di parità, davanti a giudice terzo e imparziale. La legge ne assicura la ragionevole durata. 1. Nel processo penale, la legge assicura che la persona accusata di un reato sia, nel più breve tempo possibile, informata riservatamente della natura e dei motivi dell'accusa elevata a suo carico; disponga del tempo e delle condizioni necessari per preparare la sua difesa; abbia la facoltà, davanti al giudice, di interrogare o di far interrogare le persone che rendono dichiarazioni a suo carico, di ottenere la convocazione e l'interrogatorio di persone a sua difesa nelle stesse condizioni dell'accusa e l'acquisizione di ogni altro mezzo di prova

a suo favore; sia assistita da un interprete se non comprende o non parla la lingua impiegata nel processo. Il processo penale è regolato dal principio del contraddittorio nella formazione della prova. La colpevolezza dell'imputato non può essere provata sulla base di dichiarazioni rese da chi, per libera scelta, si è sempre volontariamente sottratto all'interrogatorio da parte dell'imputato o del suo difensore. La legge regola i casi in cui la formazione della prova non ha luogo in contraddittorio per consenso dell'imputato o per accertata impossibilità di natura oggettiva o per effetto di provata condotta illecita. Tutti i provvedimenti giurisdizionali devono essere motivati. Contro le sentenze e contro i provvedimenti sulla libertà personale, pronunciati dagli organi giurisdizionali ordinari o speciali, è sempre ammesso ricorso in Cassazione per violazione di legge. Si può derogare a tale norma soltanto per le sentenze dei tribunali militari in tempo di guerra. Contro le decisioni del Consiglio di Stato e della Corte dei conti il ricorso in Cassazione è ammesso per i soli motivi inerenti alla giurisdizione. Art. 112. Il pubblico ministero ha l'obbligo di esercitare l'azione penale. Art. 113. Contro gli atti della pubblica amministrazione è sempre ammessa la tutela giurisdizionale dei diritti e degli interessi legittimi dinanzi agli organi di giurisdizione ordinaria o amministrativa. Tale tutela giurisdizionale non può essere esclusa o limitata a particolari mezzi di impugnazione o per determinate categorie di atti. La legge determina quali organi di giurisdizione possono annullare gli atti della pubblica amministrazione nei casi e con gli effetti previsti dalla legge stessa.

TITOLO V LE REGIONI, LE PROVINCE, I COMUNI.

Art. 114. La Repubblica è costituita dai Comuni, dalle Province, dalle Città metropolitane, dalle Regioni e dallo Stato. I Comuni, le Province, le Città metropolitane e le Regioni sono enti autonomi con propri statuti, poteri e funzioni secondo i principi fissati dalla Costituzione. Roma è la capitale della Repubblica. La legge dello Stato disciplina il suo ordinamento. Art. 115. Abrogato dall'articolo 9, comma 2, della legge costituzionale 18 ottobre 2001 n. 3. Art. 116. Il Friuli-Venezia Giulia, la Sardegna, la Sicilia, il Trentino-Alto Adige/Südtirol e la Valle d'Aosta/Vallée d'Aoste dispongono di forme e condizioni particolari di autonomia, secondo i rispettivi statuti speciali adottati con legge costituzionale. La Regione Trentino-Alto Adige/Südtirol è costituita dalle Province autonome di Trento e Bolzano. Ulteriori forme e condizioni particolari di autonomia, concernenti le materie di cui al terzo comma dell'articolo 117 e le materie indicate dal secondo comma del medesimo articolo alle lettere l), limitatamente all'organizzazione della giustizia di pace, n) e s), possono essere attribuite ad altre Regioni, con legge dello Stato, su iniziativa della Regione interessata, sentiti gli enti locali, nel rispetto dei principi di cui all'articolo 119. La legge è approvata dalle Camere a maggioranza assoluta dei componenti, sulla base di intesa fra lo Stato e la Regione interessata. Art. 117. La potestà legislativa è esercitata dallo Stato e dalle Regioni nel rispetto della Costituzione, nonché dei vincoli derivanti dall'ordinamento comunitario e dagli obblighi internazionali. Lo Stato

ha legislazione esclusiva nelle seguenti materie: a) politica estera e rapporti internazionali dello Stato; rapporti dello Stato con l'Unione europea; diritto di asilo e condizione giuridica dei cittadini di Stati non appartenenti all'Unione europea; b) immigrazione; c) rapporti tra la Repubblica e le confessioni religiose; d) difesa e Forze armate; sicurezza dello Stato; armi, munizioni ed esplosivi; e) moneta, tutela del risparmio e mercati finanziari; tutela della concorrenza; sistema valutario; sistema tributario e contabile dello Stato; perequazione delle risorse finanziarie; f) organi dello Stato e relative leggi elettorali; referendum statali; elezione del Parlamento europeo; g) ordinamento e organizzazione amministrativa dello Stato e degli enti pubblici nazionali; h) ordine pubblico e sicurezza, ad esclusione della polizia amministrativa locale; i) cittadinanza, stato civile e anagrafi; l) giurisdizione e norme processuali; ordinamento civile e penale; giustizia amministrativa; m) determinazione dei livelli essenziali delle prestazioni concernenti i diritti civili e sociali che devono essere garantiti su tutto il territorio nazionale; n) norme generali sull'istruzione; o) previdenza sociale; p) legislazione elettorale, organi di governo e funzioni fondamentali di Comuni, Province e Città metropolitane; q) dogane, protezione dei confini nazionali e profilassi internazionale; r) pesi, misure e determinazione del tempo; coordinamento informativo statistico e informatico dei dati dell'amministrazione statale, regionale e locale; opere dell'ingegno; s) tutela dell'ambiente, dell'ecosistema e dei beni culturali. Sono materie di legislazione concorrente quelle relative a: rapporti internazionali e con l'Unione europea delle Regioni; commercio con l'estero; tutela e sicurezza del lavoro; istruzione, salva l'autonomia delle istituzioni scolastiche e con esclusione della istruzione e della formazione professionale; professioni; ricerca scientifica e tecnologica e sostegno all'innovazione per i settori produttivi; tutela della salute; alimentazione; ordinamento sportivo; protezione civile; governo del territorio; porti e aeroporti civili; grandi reti di trasporto e di navigazione; ordinamento della comunicazione; produzione, trasporto e distribuzione nazionale dell'energia; previdenza complementare e integrativa; armonizzazione dei bilanci pubblici e coordinamento della finanza pubblica e del sistema tributario; valorizzazione dei beni culturali e ambientali e promozione e organizzazione di attività culturali; casse di risparmio, casse rurali, aziende di credito a carattere regionale; enti di credito fondiario e agrario a carattere regionale. Nelle materie di legislazione concorrente spetta alle Regioni la potestà legislativa, salvo che per la determinazione dei principi fondamentali, riservata alla legislazione dello Stato. Spetta alle Regioni la potestà legislativa in riferimento ad ogni materia non espressamente riservata alla legislazione dello Stato. Le Regioni e le Province autonome di Trento e di Bolzano, nelle materie di loro competenza, partecipano alle decisioni dirette alla formazione degli atti normativi comunitari e provvedono all'attuazione e all'esecuzione degli accordi internazionali e degli atti dell'Unione europea, nel rispetto delle norme di procedura stabilite da legge dello Stato, che disciplina le modalità di esercizio del potere sostitutivo in caso di inadempimento. La potestà regolamentare spetta

allo Stato nelle materie di legislazione esclusiva, salva delega alle Regioni. La potestà regolamentare spetta alle Regioni in ogni altra materia. I Comuni, le Province e le Città metropolitane hanno potestà regolamentare in ordine alla disciplina dell'organizzazione e dello svolgimento delle funzioni loro attribuite. Le leggi regionali rimuovono ogni ostacolo che impedisce la piena parità degli uomini e delle donne nella vita sociale, culturale ed economica e promuovono la parità di accesso tra donne e uomini alle cariche elettive. La legge regionale ratifica le intese della Regione con altre Regioni per il migliore esercizio delle proprie funzioni, anche con individuazione di organi comuni. Nelle materie di sua competenza la Regione può concludere accordi con Stati e intese con enti territoriali interni ad altro Stato, nei casi e con le forme disciplinate da leggi dello Stato. Art. 118. Le funzioni amministrative sono attribuite ai Comuni salvo che, per assicurarne l'esercizio unitario, siano conferite a Province, Città metropolitane, Regioni e Stato, sulla base dei principi di sussidiarietà, differenziazione ed adeguatezza. I Comuni, le Province e le Città metropolitane sono titolari di funzioni amministrative proprie e di quelle conferite con legge statale o regionale, secondo le rispettive competenze. La legge statale disciplina forme di coordinamento fra Stato e Regioni nelle materie di cui alle lettere b) e h) del secondo comma dell'articolo 117, e disciplina inoltre forme di intesa e coordinamento nella materia della tutela dei beni culturali. Stato, Regioni, Città metropolitane, Province e Comuni favoriscono l'autonoma iniziativa dei cittadini, singoli e associati, per lo svolgimento di attività di interesse generale, sulla base del principio di sussidiarietà. Art. 119. I Comuni, le Province, le Città metropolitane e le Regioni hanno autonomia finanziaria di entrata e di spesa. I Comuni, le Province, le Città metropolitane e le Regioni hanno risorse autonome. Stabiliscono e applicano tributi ed entrate propri, in armonia con la Costituzione e secondo i principi di coordinamento della finanza pubblica e del sistema tributario. Dispongono di compartecipazioni al gettito di tributi erariali riferibile al loro territorio. La legge dello Stato istituisce un fondo perequativo, senza vincoli di destinazione, per i territori con minore capacità fiscale per abitante. Le risorse derivanti dalle fonti di cui ai commi precedenti consentono ai Comuni, alle Province, alle Città metropolitane e alle Regioni di finanziare integralmente le funzioni pubbliche loro attribuite. Per promuovere lo sviluppo economico, la coesione e la solidarietà sociale, per rimuovere gli squilibri economici e sociali, per favorire l'effettivo esercizio dei diritti della persona, o per provvedere a scopi diversi dal normale esercizio delle loro funzioni, lo Stato destina risorse aggiuntive ed effettua interventi speciali in favore di determinati Comuni, Province, Città metropolitane e Regioni. I Comuni, le Province, le Città metropolitane e le Regioni hanno un proprio patrimonio, attribuito secondo i principi generali determinati dalla legge dello Stato. Possono ricorrere all'indebitamento solo per finanziare spese di investimento. E' esclusa ogni garanzia dello Stato sui prestiti dagli stessi contratti. Art. 120. La Regione non può istituire dazi di importazione o esportazione o transito tra le Regioni, nè adottare provvedimenti che ostacolino in

qualsiasi modo la libera circolazione delle persone e delle cose tra le Regioni, nè limitare l'esercizio del diritto al lavoro in qualunque parte del territorio nazionale. Il Governo può sostituirsi a organi delle Regioni, delle Città metropolitane, delle Province e dei Comuni nel caso di mancato rispetto di norme e trattati internazionali o della normativa comunitaria oppure di pericolo grave per l'incolumità e la sicurezza pubblica, ovvero quando lo richiedono la tutela dell'unità giuridica o dell'unità economica e in particolare la tutela dei livelli essenziali delle prestazioni concernenti i diritti civili e sociali, prescindendo dai confini territoriali dei governi locali. La legge definisce le procedure atte a garantire che i poteri sostitutivi siano esercitati nel rispetto del principio di sussidiarietà e del principio di leale collaborazione. Art. 121. Sono organi della Regione: il Consiglio regionale, la Giunta e il suo Presidente. Il Consiglio regionale esercita le potestà legislative attribuite alla Regione e le altre funzioni conferitegli dalla Costituzione e dalle leggi. Può fare proposte di legge alle Camere. La Giunta regionale è l'organo esecutivo delle Regioni. Il Presidente della Giunta rappresenta la Regione; dirige la politica della Giunta e ne è responsabile; promulga le leggi ed emana i regolamenti regionali; dirige le funzioni amministrative delegate dallo Stato alla Regione, conformandosi alle istruzioni del Governo della Repubblica. Art. 122. Il sistema di elezione e i casi di ineleggibilità e di incompatibilità del Presidente e degli altri componenti della Giunta regionale nonché dei consiglieri regionali sono disciplinati con legge della Regione nei limiti dei principi fondamentali stabiliti con legge della Repubblica, che stabilisce anche la durata degli organi elettivi. Nessuno può appartenere contemporaneamente a un Consiglio o a una Giunta regionale e ad una delle Camere del Parlamento, ad un altro Consiglio o ad altra Giunta regionale, ovvero al Parlamento europeo. Il Consiglio elegge tra i suoi componenti un Presidente e un ufficio di presidenza. I consiglieri regionali non possono essere chiamati a rispondere delle opinioni espresse e dei voti dati nell'esercizio delle loro funzioni. Il Presidente della Giunta regionale, salvo che lo statuto regionale disponga diversamente, è eletto a suffragio universale e diretto. Il Presidente eletto nomina e revoca i componenti della Giunta. Art. 123. Ciascuna Regione ha uno statuto che, in armonia con la Costituzione, ne determina la forma di governo e i principi fondamentali di organizzazione e funzionamento. Lo statuto regola l'esercizio del diritto di iniziativa e del referendum su leggi e provvedimenti amministrativi della Regione e la pubblicazione delle leggi e dei regolamenti regionali. Lo statuto è approvato e modificato dal Consiglio regionale con legge approvata a maggioranza assoluta dei suoi componenti, con due deliberazioni successive adottate ad intervallo non minore di due mesi. Per tale legge non è richiesta l'apposizione del visto da parte del Commissario del Governo. Il Governo della Repubblica può promuovere la questione di legittimità costituzionale sugli statuti regionali dinanzi alla Corte costituzionale entro trenta giorni dalla loro pubblicazione. Lo statuto è sottoposto a referendum popolare qualora entro tre mesi dalla sua pubblicazione ne faccia richiesta un cinquantesimo degli elettori della Regione o un quinto dei

componenti il Consiglio regionale. Lo statuto sottoposto a referendum non è promulgato se non è approvato dalla maggioranza dei voti validi. In ogni Regione, lo statuto disciplina il Consiglio delle autonomie locali, quale organo di consultazione fra la Regione e gli enti locali. Art. 124. Abrogato dall'articolo 9, comma 2, della legge costituzionale 18 ottobre 2001, n. 3. Art. 125. Nella Regione sono istituiti organi di giustizia amministrativa di primo grado, secondo l'ordinamento stabilito da legge della Repubblica. Possono istituirsi sezioni con sede diversa dal capoluogo della Regione. Art. 126. Con decreto motivato del Presidente della Repubblica sono disposti lo scioglimento del Consiglio regionale e la rimozione del Presidente della Giunta che abbiano compiuto atti contrari alla Costituzione o gravi violazioni di legge. Lo scioglimento e la rimozione possono altresì essere disposti per ragioni di sicurezza nazionale. Il decreto è adottato sentita una Commissione di deputati e senatori costituita, per le questioni regionali, nei modi stabiliti con legge della Repubblica. Il Consiglio regionale può esprimere la sfiducia nei confronti del Presidente della Giunta mediante mozione motivata, sottoscritta da almeno un quinto dei suoi componenti e approvata per appello nominale a maggioranza assoluta dei componenti. La mozione non può essere messa in discussione prima di tre giorni dalla presentazione. L'approvazione della mozione di sfiducia nei confronti del Presidente della Giunta eletto a suffragio universale e diretto, nonché la rimozione, l'impedimento permanente, la morte o le dimissioni volontarie dello stesso comportano le dimissioni della Giunta e lo scioglimento del Consiglio. In ogni caso i medesimi effetti conseguono alle dimissioni contestuali della maggioranza dei componenti il Consiglio. Art. 127. Il Governo, quando ritenga che una legge regionale ecceda la competenza della Regione, può promuovere la questione di legittimità costituzionale dinanzi alla Corte costituzionale entro sessanta giorni dalla sua pubblicazione. La Regione, quando ritenga che una legge o un atto avente valore di legge dello Stato o di un'altra Regione leda la sua sfera di competenza, può promuovere la questione di legittimità costituzionale dinanzi alla Corte costituzionale entro sessanta giorni dalla pubblicazione della legge o dell'atto avente valore di legge. Art. 128. Abrogato dall'articolo 9, comma 2, della legge costituzionale 18 ottobre 2001, n. 3. Art. 129. Abrogato dall'articolo 9, comma 2, della legge costituzionale 18 ottobre 2001, n. 3. Art. 130. Abrogato dall'articolo 9, comma 2, della legge costituzionale 18 ottobre 2001, n. 3. Art. 131. Sono costituite le seguenti Regioni: Piemonte; Valle d'Aosta; Lombardia; Trentino-Alto Adige; Veneto; Friuli-Venezia Giulia; Liguria; Emilia-Romagna; Toscana; Umbria; Marche; Lazio; Abruzzi; Molise; Campania; Puglia; Basilicata; Calabria; Sicilia; Sardegna. Art. 132. Si può con legge costituzionale, sentiti i Consigli regionali, disporre la fusione di Regioni esistenti o la creazione di nuove Regioni con un minimo di un milione d'abitanti, quando ne facciano richiesta tanti Consigli comunali che rappresentino almeno un terzo delle popolazioni interessate, e la proposta sia approvata con referendum dalla maggioranza delle popolazioni stesse. Si può, con l'approvazione della maggioranza delle

popolazioni della Provincia o delle Province interessate e del Comune o dei Comuni interessati espressa mediante referendum e con legge della Repubblica, sentiti i Consigli regionali, consentire che Province e Comuni, che ne facciano richiesta, siano staccati da una Regione ed aggregati ad un'altra. Art. 133. Il mutamento delle circoscrizioni provinciali e la istituzione di nuove Province nell'ambito d'una Regione sono stabiliti con leggi della Repubblica, su iniziative dei Comuni, sentita la stessa Regione. La Regione, sentite le popolazioni interessate, può con sue leggi istituire nel proprio territorio nuovi Comuni e modificare le loro circoscrizioni e denominazioni.

TITOLO VI GARANZIE COSTITUZIONALI

Sezione I La Corte Costituzionale.

Art. 134. La Corte costituzionale giudica: sulle controversie relative alla legittimità costituzionale delle leggi e degli atti, aventi forza di legge, dello Stato e delle Regioni; sui conflitti di attribuzione tra i poteri dello Stato e su quelli tra lo Stato e le Regioni, e tra le Regioni; sulle accuse promosse contro il Presidente della Repubblica, a norma della Costituzione. Art. 135. La Corte costituzionale è composta di quindici giudici nominati per un terzo dal Presidente della Repubblica, per un terzo dal Parlamento in seduta comune e per un terzo dalle supreme magistrature ordinaria ed amministrative. I giudici della Corte costituzionale sono scelti tra i magistrati anche a riposo delle giurisdizioni superiori ordinaria ed amministrative, i professori ordinari di università in materie giuridiche e gli avvocati dopo venti anni d'esercizio. I giudici della Corte costituzionale sono nominati per nove anni, decorrenti per ciascuno di essi dal giorno del giuramento, e non possono essere nuovamente nominati. Alla scadenza del termine il giudice costituzionale cessa dalla carica e dall'esercizio delle funzioni. La Corte elegge tra i suoi componenti, secondo le norme stabilite dalla legge, il Presidente, che rimane in carica per un triennio, ed è rieleggibile, fermi in ogni caso i termini di scadenza dall'ufficio di giudice. L'ufficio di giudice della Corte è incompatibile con quello di membro del Parlamento, di un Consiglio regionale, con l'esercizio della professione di avvocato e con ogni carica ed ufficio indicati dalla legge. Nei giudizi d'accusa contro il Presidente della Repubblica, intervengono, oltre i giudici ordinari della Corte, sedici membri tratti a sorte da un elenco di cittadini aventi i requisiti per l'eleggibilità a senatore, che il Parlamento compila ogni nove anni mediante elezione con le stesse modalità stabilite per la nomina dei giudici ordinari. Art. 136. Quando la Corte dichiara l'illegittimità costituzionale di una norma di legge o di atto avente forza di legge, la norma cessa di avere efficacia dal giorno successivo alla pubblicazione della decisione. La decisione della Corte è pubblicata e comunicata alle Camere ed ai Consigli regionali interessati, affinché, ove lo ritengano necessario, provvedano nelle forme costituzionali. Art. 137. Una legge costituzionale stabilisce le condizioni, le forme, i termini di proponibilità dei giudizi di legittimità costituzionale, e le garanzie d'indipendenza dei giudici della Corte. Con legge

ordinaria sono stabilite le altre norme necessarie per la costituzione e il funzionamento della Corte. Contro le decisioni della Corte costituzionale non è ammessa alcuna impugnazione.

Sezione II Revisione della Costituzione. Leggi costituzionali.

Art. 138. Le leggi di revisione della Costituzione e le altre leggi costituzionali sono adottate da ciascuna Camera con due successive deliberazioni ad intervallo non minore di tre mesi, e sono approvate a maggioranza assoluta dei componenti di ciascuna Camera nella seconda votazione. Le leggi stesse sono sottoposte a referendum popolare quando, entro tre mesi dalla loro pubblicazione, ne facciano domanda un quinto dei membri di una Camera o cinquecentomila elettori o cinque Consigli regionali. La legge sottoposta a referendum non è promulgata, se non è approvata dalla maggioranza dei voti validi. Non si fa luogo a referendum se la legge è stata approvata nella seconda votazione da ciascuna delle Camere a maggioranza di due terzi dei suoi componenti. Art. 139. La forma repubblicana non può essere oggetto di revisione costituzionale.

DISPOSIZIONI TRANSITORIE E FINALI

I Con l'entrata in vigore della Costituzione il Capo provvisorio dello Stato esercita le attribuzioni di Presidente della Repubblica e ne assume il titolo. II Se alla data della elezione del Presidente della Repubblica non sono costituiti tutti i Consigli regionali, partecipano alla elezione soltanto i componenti delle due Camere. III Per la prima composizione del Senato della Repubblica sono nominati senatori, con decreto del Presidente della Repubblica, i deputati dell'Assemblea Costituente che posseggono i requisiti di legge per essere senatori e che: sono stati presidenti del Consiglio dei Ministri o di Assemblee legislative; hanno fatto parte del disciolto Senato; hanno avuto almeno tre elezioni, compresa quella all'Assemblea Costituente; sono stati dichiarati decaduti nella seduta della Camera dei deputati del 9 novembre 1926; hanno scontato la pena della reclusione non inferiore a cinque anni in seguito a condanna del tribunale speciale fascista per la difesa dello Stato. Sono nominati altresì senatori, con decreto del Presidente della Repubblica, i membri del disciolto Senato che hanno fatto parte della Consulta Nazionale. Al diritto di essere nominati senatori si può rinunciare prima della firma del decreto di nomina. L'accettazione della candidatura alle elezioni politiche implica rinuncia al diritto di nomina a senatore. IV Per la prima elezione del Senato il Molise è considerato come Regione a sé stante, con il numero dei senatori che gli compete in base alla sua popolazione. V La disposizione dell'art. 80 della Costituzione, per quanto concerne i trattati internazionali che importano oneri alle finanze o modificazioni di legge, ha effetto dalla data di convocazione delle Camere. VI Entro cinque anni dall'entrata in vigore della Costituzione si procede alla revisione degli organi speciali di giurisdizione attualmente esistenti, salvo le giurisdizioni del Consiglio di Stato, della Corte dei conti e dei tribunali militari. Entro un anno dalla stessa data si provvede con legge al riordinamento del Tribunale supremo militare in relazione all'articolo 111. VII Fino a quando non sia emanata la nuova legge sull'ordinamento

giudiziario in conformità con la Costituzione, continuano ad osservarsi le norme dell'ordinamento vigente. Fino a quando non entri in funzione la Corte costituzionale, la decisione delle controversie indicate nell'articolo 134 ha luogo nelle forme e nei limiti delle norme preesistenti all'entrata in vigore della Costituzione. VIII Le elezioni dei Consigli regionali e degli organi elettivi delle amministrazioni provinciali sono indette entro un anno dall'entrata in vigore della Costituzione. Leggi della Repubblica regolano per ogni ramo della pubblica amministrazione il passaggio delle funzioni statali attribuite alle Regioni. Fino a quando non sia provveduto al riordinamento e alla distribuzione delle funzioni amministrative fra gli enti locali restano alle Provincie ed ai Comuni le funzioni che esercitano attualmente e le altre di cui le Regioni delegano loro l'esercizio. Leggi della Repubblica regolano il passaggio alle Regioni di funzionari e dipendenti dello Stato, anche delle amministrazioni centrali, che sia reso necessario dal nuovo ordinamento. Per la formazione dei loro uffici le Regioni devono, tranne che in casi di necessità, trarre il proprio personale da quello dello Stato e degli enti locali. IX La Repubblica, entro tre anni dall'entrata in vigore della Costituzione, adegua le sue leggi alle esigenze delle autonomie locali e alla competenza legislativa attribuita alle Regioni. X Alla Regione del Friuli-Venezia Giulia, di cui all'art. 116, si applicano provvisoriamente le norme generali del Titolo V della parte seconda, ferma restando la tutela delle minoranze linguistiche in conformità con l'art. 6. XI Fino a cinque anni dall'entrata in vigore della Costituzione si possono, con leggi costituzionali, formare altre Regioni, a modificazione dell'elenco di cui all'art. 131, anche senza il concorso delle condizioni richieste dal primo comma dell'articolo 132, fermo rimanendo tuttavia l'obbligo di sentire le popolazioni interessate. XII È vietata la riorganizzazione, sotto qualsiasi forma, del disciolto partito fascista. In deroga all'articolo 48, sono stabilite con legge, per non oltre un quinquennio dall'entrata in vigore della Costituzione, limitazioni temporanee al diritto di voto e alla eleggibilità per i capi responsabili del regime fascista. XIII Beni, esistenti nel territorio nazionale, degli ex re di Casa Savoia, delle loro consorti e dei loro discendenti maschi, sono avocati allo Stato. I trasferimenti e le costituzioni di diritti reali sui beni stessi, che siano avvenuti dopo il 2 giugno 1946, sono nulli. XIV I titoli nobiliari non sono riconosciuti. I predicati di quelli esistenti prima del 28 ottobre 1922 valgono come parte del nome. L'Ordine mauriziano è conservato come ente ospedaliero e funziona nei modi stabiliti dalla legge. La legge regola la soppressione della Consulta araldica. XV Con l'entrata in vigore della Costituzione si ha per convertito in legge il decreto legislativo luogotenenziale 25 giugno 1944, n. 151, sull'ordinamento provvisorio dello Stato. XVI Entro un anno dall'entrata in vigore della Costituzione si procede alla revisione e al coordinamento con essa delle precedenti leggi costituzionali che non siano state finora esplicitamente o implicitamente abrogate. XVII L'Assemblea Costituente sarà convocata dal suo Presidente per deliberare, entro il 31 gennaio 1948, sulla legge per la elezione del Senato della Repubblica, sugli statuti regionali speciali

e sulla legge per la stampa. Fino al giorno delle elezioni delle nuove Camere, l'Assemblea Costituente può essere convocata, quando vi sia necessità di deliberare nelle materie attribuite alla sua competenza dagli articoli 2, primo e secondo comma, e 3, comma primo e secondo, del decreto legislativo 16 marzo 1946, n. 98. In tale periodo le Commissioni permanenti restano in funzione. Quelle legislative rinviando al Governo i disegni di legge, ad esse trasmessi, con eventuali osservazioni e proposte di emendamenti. I deputati possono presentare al Governo interrogazioni con richiesta di risposta scritta. L'Assemblea Costituente, agli effetti di cui al secondo comma del presente articolo, è convocata dal suo Presidente su richiesta motivata del Governo o di almeno duecento deputati. XVIII La presente Costituzione è promulgata dal Capo provvisorio dello Stato entro cinque giorni dalla sua approvazione da parte dell'Assemblea Costituente, ed entra in vigore il 1° gennaio 1948. Il testo della Costituzione è depositato nella sala comunale di ciascun Comune della Repubblica per rimanervi esposto, durante tutto l'anno 1948, affinché ogni cittadino possa prenderne cognizione. La Costituzione, munita del sigillo dello Stato, sarà inserita nella Raccolta ufficiale delle leggi e dei decreti della Repubblica. La Costituzione dovrà essere fedelmente osservata come Legge fondamentale della Repubblica da tutti i cittadini e dagli organi dello Stato.

Data a Roma, addì 27 dicembre 1947.

ENRICO DE NICOLA Controfirmario: Il Presidente dell'Assemblea Costituente: UMBERTO TERRACINI
Il Presidente del Consiglio dei Ministri: ALCIDE DE GASPERI

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΗΓΕΣ

Ελληνικό Σύνταγμα της Ελλάδος. 1975/1986/2001, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2001.

Ιταλικό Σύνταγμα, στη διαδικτυακή διεύθυνση www.quirinale.it/costituzione/costituzione.htm και στο: *La Costituzione Esplicata*, edizioni giuridiche esplicati “I codici esplicati”, IV edizione, ottobre 2003

ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

Ανδρέας Γ. Δημητρόπουλος, *Γενική Συνταγματική Θεωρία, παραδόσεις συνταγματικού δικαίου*, τομος Α΄, Θ έκδοση, Αθήνα 2001

Ανδρέας Γ. Δημητρόπουλος, *Οργάνωση και Λειτουργία του Κράτους, παραδόσεις συνταγματικού δικαίου*, τομος Β΄, Θ έκδοση, Αθήνα 2001

Ανδρέας Γ. Δημητρόπουλος, *Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου III*, Θ έκδοση, Αθήνα 2001

Κώστας Γ. Μαυριάς, *Συνταγματικό Δίκαιο*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2002

Τάσος Προυσανίδης, *Ατομικά Δικαιώματα*, Αθήνα 1997

La Costituzione Esplicata, edizioni giuridiche esplicati “I codici esplicati”, IV edizione, ottobre 2003

Marchese, Marini, Greco, Assini, *Stato e Societa*, dizionario di educazione civica, nuova edizione aggiornata, ediz. la nuova Italia, 2004

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ	...2
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	...2
ΜΕΡΟΣ 1^ο Βασικές Διατάξεις	...4
ΤΜΗΜΑ Α΄. Μορφή του πολιτεύματος	...4
ΤΜΗΜΑ Β΄. Σχέσεις Εκκλησίας και Πολιτείας	...4
ΜΕΡΟΣ 2^ο Ατομικά και Κοινωνικά δικαιώματα	...5
ΜΕΡΟΣ 3^ο Οργάνωση και λειτουργίες της Πολιτείας	...10
ΤΜΗΜΑ Α΄. Σύνταξη της Πολιτείας	...10
ΤΜΗΜΑ Β΄. Πρόεδρος της Δημοκρατίας	...11
ΤΜΗΜΑ Γ΄. Βουλή	...12
ΤΜΗΜΑ Δ΄. Κυβέρνηση	...14
ΤΜΗΜΑ Ε΄. Δικαστική εξουσία	...15
ΤΜΗΜΑ ΣΤ΄. Διοίκηση	...17
ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ	...18
Παράρτημα Το Ιταλικό Σύνταγμα	
Α. Μετάφραση στα Ελληνικά	...19
Β. Το κείμενο στα Ιταλικά.	...48
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	...70